

વર્ષ : ૪૩ ❖ અંક : ૧૨
ડિસેમ્બર - ૨૦૧૯

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 10/- Each

દિવ્યધ્વનિ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્યુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૭. (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪

E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web.: www.shrimadkoba.org

સંસ્થામાં યોજાયેલ ડિસેમ્બરની આધ્યાત્મિક શિબિર વેળાની તસવીરો
(તા. ૦૧-૧૨-૨૦૧૯ થી તા. ૦૩-૧૨-૨૦૧૯)

પૂજ્યશ્રીની પાવન નિશ્રા

આદ. બા. ડા. ડૉ. સુજતાદીદી

આદ. પં. ડૉ. સંજીવજી ગોઠા

આદ. બા. ડા. સુરેશજી

આદ. શ્રી જય અશોકભાઈ શાહ

સંસ્થામાં યોજાયેલ બોડી પ્રોફાઈલ તપાસકેમ્પ વેળાએ

સંસ્થામાં યોજાયેલ બોડી પ્રોફાઈલ તપાસ કેમ્પ વેળાએ (તા. ૦૧-૧૨-૨૦૧૯)

:: પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

:: તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
ફોન : (૦૭૯) ૨૭૫૦૩૬૫૬

:: સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્યુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)

ૐ

:: મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

:: પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯
૨૩૨૭૬૪૮૩/૮૪
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨
ૐ

:: લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૪૦૦
આજીવન રૂ. ૨૦૦૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 4000
\$-80, £-60
આજીવન : Rs. 15000
\$-300, £-220

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્તિના મુખ્ય વિઘ્નો
..... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ૬
- (૩) અંતરાત્માની પાઠશાળા
..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૧૦
- (૪) શ્રી સમાધિતંત્ર અમૃતરસપાન.....
.....પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી..... ૧૨
- (૫) શ્રી અમિતગતિ સામાયિક પાઠ .. પૂજ્ય બહેનશ્રી ૧૫
- (૬) શ્રી દેવચંદ્રજી ચોવીશી શ્રી અશોકભાઈ શાહ ૧૭
- (૭) સમ્યક્ તપ બા.બ્ર. શ્રી સુરેશજી ૨૦
- (૮) શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર .. શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર ૨૩
- (૯) જળ એ જ જીવન શ્રી પારુલબેન ગાંધી ૨૭
- (૧૦) અમૃતમહોત્સવની અનોખી ઉજવણી
..... શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર ... ૨૯
- (૧૧) પુસ્તક સમાલોચના શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ... ૩૧
- (૧૨) બાળ વિભાગ શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૩૨
- (૧૩) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૪

વર્ષ : ૪૩

ડિસેમ્બર, ૨૦૧૯

અંક - ૧૨

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્યુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪
mail@shrimadkoba.org, www.shrimadkoba.org

Bank Detail : Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra

Name of Bank : Kotak Mahindra Bank

Branch : Chandkheda, Ahmedabad - 382424.

A/c. No. : 08390020000044 • IFS Code : KKBK0000839

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે ક્રમશઃ લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,

અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪

ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

નૂતન વર્ષની શુભકામના

એક મહાસતીજીએ પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો કે, “બારમાંથી ચાર જાય તો શું રહે?” આ પ્રશ્નનો જવાબ એમણે પોતે જ આપ્યો છે કે, “બાર માંથી ચાર જાય તો શૂન્ય રહે.”

આ વાતને સમજાવતાં એમણે કહ્યું હતું કે - “વર્ષના બાર મહિનામાંથી જો ચોમાસાના ચાર મહિના બાદ કરીએ તો બાકી શું બચે ?” કંઈ જ નહીં ! ચોમાસામાં વરસાદ પડે છે તેનો સંગ્રહ કરવામાં આવે છે. તેનાથી પાક ઉગે છે, પાણી મળે છે અને જીવોનો વ્યવહાર સારી રીતે ચાલે છે. અનંતકાળના પરિભ્રમણ પછી આપણા જીવનમાં આવી વર્ષાઋતુ આવી છે ! અનંતકાળના અંધકાર પછી આપણા જીવનમાં સોનાનો સૂરજ ઊગ્યો છે ! વીતરાગનો ધર્મ, પરમકૃપાળુદેવનું શરણ અને પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુદેવના ચરણ, સત્દેવ, સદ્ગુરુ અને સત્ધર્મની પ્રાપ્તિ આપણને મહત્ મહત્ પુણ્યના ઉદયથી થઈ છે. વધારેમાં વધારે પંદર ભવનું પરિભ્રમણ બાકી રહે એવો સુયોગ આપણને સાંપડ્યો છે.

આ નૂતનવર્ષે આપણે આપણું જીવન સફળ કરી શકીએ એવી પરમકૃપાળુદેવ પાસે યાચના કરીએ, એવી ભાવના ભાવીએ અને પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ પાસે આશીર્વાદ માંગીએ એ જ અભ્યર્થના.

“સર્વથા સહુ સુખી થાઓ, પાપ ન કોઈ આચરો; સર્વત્ર દિવ્યતા વ્યાપો, સર્વત્ર શાંતિ વિસ્તરો.”

સત્પુરુષોનું યોગબળ જગતના

જીવોનું કલ્યાણ કરો.

॥ ઐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક-૭૮૩

શ્રી સોભાગની મુમુક્ષુ દશા તથા જ્ઞાનીના માર્ગ પ્રત્યેનો તેનો અદ્ભુત નિશ્ચય વારંવાર સ્મૃતિમાં આવ્યા કરે છે.

સર્વ જીવ સુખને ઈચ્છે છે, પણ કોઈ વિરલા પુરુષ તે સુખનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણે છે.

જન્મ, મરણ આદિ અનંત દુઃખનો આત્યંતિક (સર્વથા) ક્ષય થવાનો ઉપાય અનાદિકાળથી જીવના

જાણવામાં નથી, તે ઉપાય જાણવાની અને કરવાની સાચી ઈચ્છા ઉત્પન્ન થયે જીવ જો સત્પુરુષના સમાગમનો લાભ પામે તો તે ઉપાયને જાણી શકે છે, અને તે ઉપાયને ઉપાસીને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે.

તેવી સાચી ઈચ્છા પણ ઘણું કરીને જીવને સત્પુરુષના સમાગમથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. તેવો સમાગમ, તે સમાગમની ઓળખાણ, દશવિલા માર્ગની પ્રતીતિ, અને તેમજ ચાલવાની પ્રવૃત્તિ જીવને પરમ દુર્લભ છે.

મનુષ્યપણું, જ્ઞાનીનાં વચનોનું શ્રવણ પ્રાપ્ત થવું, તેની પ્રતીતિ થવી, અને તેમણે કહેલા માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ થવી પરમ દુર્લભ છે, એમ શ્રી વર્ધમાનસ્વામીએ ઉત્તરાધ્યયનના ત્રીજા અધ્યયનમાં ઉપદેશ્યું છે.

પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષના સમાગમ અને તે આશ્રયમાં વિચરતા મુમુક્ષુઓને મોક્ષસંબંધી બધાં સાધનો અલ્પ પ્રયાસે અને અલ્પ કાળે પ્રાપ્તિ (ઘણું કરીને) સિદ્ધ થાય છે, પણ તે સમાગમનો યોગ પામવો બહુ દુર્લભ છે. તે જ સમાગમના યોગમાં મુમુક્ષુજીવનું નિરંતર ચિત્ત વર્તે છે.

સત્પુરુષનો યોગ પામવો તો સર્વકાળમાં જીવને દુર્લભ છે, તેમાં પણ આવા દુષ્કાળમાં તો ક્વચિત્ જ તે યોગ બને છે. વિરલા જ સત્પુરુષ વિચરે છે. તે

સમાગમનો લાભ અપૂર્વ છે, એમ જાણીને જીવે મોક્ષમાર્ગની પ્રતીતિ કરી, તે માર્ગનું નિરંતર આરાધન કરવું યોગ્ય છે.

તે સમાગમનો યોગ ન હોય ત્યારે આરંભ પરિગ્રહ પ્રત્યેથી વૃત્તિને ઓસરાવી સત્શાસ્ત્રનો પરિચય વિશેષ કરીને કર્તવ્ય છે. વ્યાવહારિક કાર્યોની પ્રવૃત્તિ કરવી પડતી હોય તો પણ તેમાંથી વૃત્તિને મોળી પાડવા જે જીવ ઈચ્છે છે તે જીવ મોળી પાડી શકે છે; અને સત્શાસ્ત્રના પરિચયને અર્થે ઘણો

અવકાશ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

આરંભ પરિગ્રહ પરથી જેની વૃત્તિ ખેદ પામી છે, એટલે તેને અસાર જાણી તે પ્રત્યેથી જે જીવો ઓસર્યા છે, તે જીવોને સત્પુરુષોનો સમાગમ અને સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ વિશેષ કરીને હિતકારી થાય છે. આરંભ પરિગ્રહ પર વિશેષ વૃત્તિ વર્તતી હોય તે જીવમાં સત્પુરુષનાં વચનનું અથવા સત્શાસ્ત્રનું પરિણમન થવું કઠણ છે.

આરંભ પરિગ્રહ પરથી વૃત્તિ મોળી પાડવાનું અને સત્શાસ્ત્રના પરિચયમાં રુચિ કરવાનું પ્રથમ કઠણ પડે છે; કેમકે જીવનો અનાદિ પ્રકૃતિભાવ તેથી જીવે છે; તોપણ જેણે તેમ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, તે તેમ કરી શક્યા છે; માટે વિશેષ ઉત્સાહ રાખી તે પ્રવૃત્તિ કર્તવ્ય છે.

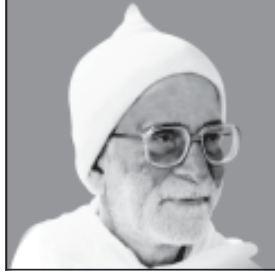
સર્વ મુમુક્ષુઓએ આ વાતનો નિશ્ચય અને નિત્ય નિયમ કરવો ઘટે છે, પ્રમાદ અને અનિયમિતપણું ટાળવું ઘટે છે.

જે જીવને પ્રત્યક્ષ સત્સમાગમનો વિશેષ લાભ પ્રાપ્ત થાય તે મહત્પુણ્યવાનપણું છે. સત્સમાગમના વિયોગમાં સત્શાસ્ત્રનો સદાચારપૂર્વક પરિચય અવશ્ય કરવા યોગ્ય છે.

આત્મજ્ઞાનપ્રાપ્તિના મુખ્ય વિધનો

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

જીવમાત્રને આનંદ જોઈએ છે અને તે આનંદ આત્મા સિવાય બીજે ક્યાંયથી મળતો નથી પરંતુ ભ્રાંતિથી આ જીવને પર પદાર્થોમાં જ મજા આવે છે. ‘મારી પાસે દીકરા-મોટર-હીરા-મોતી આદિ ઘણું છે, આખી દુનિયામાં મારી બોલબાલા છે માટે મારાથી વધારે સુખી આ જગતમાં બીજું કોણ છે?’ એમ

સામાન્ય સંસારી જીવ માને છે. તે જ પ્રમાણે કોઈ સાધકને એમ લાગે કે ‘મારે ઘણા શિષ્યો છે, મેં ઘણા શાસ્ત્રો લખ્યા છે, મેં ઘણા આશ્રમ તથા મંદિર બાંધ્યા છે, મેં ધર્મની ઘણી પ્રભાવના કરી છે - એવી જો તેને અંતરમાં ભોક્તૃત્વપણા રૂપ શ્રદ્ધાન હોય તો તે જીવ પણ અજ્ઞાની છે. જ્ઞાની દ્વારા શાસ્ત્રની રચના થાય છે પરંતુ જ્ઞાની પોતાને શાસ્ત્રના નિશ્ચયથી કર્તા માનતા નથી. જો આપણે આત્મસિદ્ધિ કરવી હોય એટલે કે સાચો આનંદ પ્રાપ્ત કરવો હોય તો ભગવાનની આજ્ઞાનું અનુસરણ કરવું. તેમ કરતાં સાચા આનંદની સાથે-સાથે સાંસારિક સુખરૂપ જૂઠા આનંદની પ્રાપ્ત પણ વિના પ્રયત્ને થઈ જશે. તમને કે મને કોઈપણ જીવને મોક્ષ મળે તે પહેલા સામાન્ય પુણ્ય તથા વિશિષ્ટ પુણ્ય, પુણ્યાનુબધી પુણ્ય પણ સાથે બંધાવું જોઈએ તો જ આપણે એવા નિર્ગ્રંથ મહાજ્ઞાની ગુરુ, વજ્રવૃષભનારાય સંહનન તથા ઉત્તમ પ્રકારના જ્ઞાન, ધ્યાન, વૈરાગ્યની પ્રાપ્તિ થઈ શકે. આવા તકલાદી શરીરથી મોક્ષે ન જવાય પણ આવા શરીરમાં રહીને આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય અને કોઈ પૂર્વભવનો આરાધક જીવ હોય તો તે આ કાળે મુનિપણું પણ પ્રાપ્ત કરે છે. આપણે આત્માના સ્વરૂપને ચારે અનુયોગથી અને વ્યવહાર તથા નિશ્ચયથી સમજી તેને પ્રાપ્ત કરવાનો સાચી દિશામાં ઉદ્યમ કરી શકીએ

તે અર્થે પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ સરળભાષામાં ગાગરમાં સાગરરૂપ શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની રચના કરી. મુમુક્ષુ જીવને આત્મસિદ્ધિ કરવામાં મુખ્ય પાંચ મુદ્દા સહાયકારી છે, જેનું આત્મસિદ્ધિના આધારે આપણે અન્વેષણ કરીશું. આ પાંચ મુદ્દામાં આત્મસિદ્ધિ કરવામાં અંતરાયરૂપ

જીવમાં પડેલ પાંચ મહાદોષ અને આત્મસિદ્ધિ કરવા માટે અનિવાર્ય ગુણોની વિચારણા કરીશું :-

● સદ્ગુરુ વિના જ્ઞાન થાય નહીં :- જિજ્ઞાસુ, મુમુક્ષુ, આત્માર્થીને પોતાની મેળે આત્મા સમજાય નહીં. આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની પહેલી જ ગાથામાં શ્રીમદ્જીએ કહ્યું છે,

“જે સ્વરૂપ સમજયા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત; સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રીસદ્ગુરુ ભગવંત.”

જો કોઈ કહે કે કૃપાળુદેવે આમ કેમ લખ્યું? કારણ કે સદ્ગુરુ અને ભગવાન બન્ને તો જુદાં છે ! તો ભાઈ, નમસ્કાર મહામંત્રમાં નમો અરિહંતાણં, નમો સિદ્ધાણં પછી કાંઈ નીચે લાઈન નથી દોરી. પાંચેય પરમેષ્ઠી પૂજ્ય છે. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ પરમેષ્ઠી તે ઉત્તમ સદ્ગુરુના પદ છે. કોઈ એમ કહે કે હું તો મારી મેળે આત્મજ્ઞાન અને આત્મસમાધિ પ્રાપ્ત કરી લઈશ તો તે જીવને સમજાવવા માટે પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ વચનામૃત પત્રાંક-૨૦૦ વચનાવલીના ૧૧માં મુદ્દામાં કહ્યું છે,

“અનંત કાળ સુધી જીવ નિજ છંદે ચાલી પરિશ્રમ કરે તોપણ પોતે પોતાથી જ્ઞાન પામે નહીં, પરંતુ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક અંતર્મુહૂર્તમાં પણ કેવળજ્ઞાન પામે.”

આ જમાનાથી ૧૦૦% ઊંધી વાત આ મુદ્દામાં કપાળુદેવે કરી છે. આ જમાનામાં મોટાભાગના લોકોની વિચારસરણી એવી થઈ ગઈ છે કે મારે કોઈ જોઈતું નથી. વ્યવહારજીવનમાં મા-બાપ ન જોઈએ, દીકરા-દીકરી ન જોઈએ, મારા મનને ગમે તેવું જ હું કરીશ! પોતાના સ્વચ્છંદના પોષણ માટે કુતર્ક આપતા કહે કે ‘તત્ત્વાર્થસૂત્ર’માં શ્રી ઉમાસ્વામી મહારાજે કહ્યું છે કે,

“તન્નિસર્ગાદિધિગમાદ્ ૧”

માટે મારે કોઈ ગુરુની જરૂર નથી. હું મારી મેળે સાધના કરી આત્મકલ્યાણ કરીશ! પણ ભાઈ તે આ સૂત્રનો ઊંધો અર્થ કર્યો છે. નિસર્ગજ સમ્યક્ત્વનો અર્થ એવો નથી કે ગુરુની સાધકજીવનમાં કોઈ આવશ્યકતા જ નથી. જેને આ ભવમાં પ્રત્યક્ષ ગુરુ ન હોય તે પણ ગુરુનો મહિમા ગાય છે અને ગુરુઓને વંદન કરે છે. કોઈ ઉત્તમ સાધર્મીઓનો આશ્રય, સહયોગ, સત્સંગ કરી અને આત્માને ઊર્ધ્વગામી બનાવે છે. તેને ભલે આ ભવમાં ગુરુનો સમાગમ ન થયો હોય પણ આગલા ભવોમાં તો જરૂર તેમના ચરણ-સેવન કર્યા હોય છે. છેલ્લા ૧૫-૨૦ વર્ષમાં આપણા ભારતીય જીવન-વ્યવહાર, જીવન અને ધર્મજીવન બન્નેમાં સ્વચ્છંદ પ્રવેશ કર્યો છે. જેને આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું હોય તેણે પ્રથમ શું કરવું જોઈએ તેના માટે પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ શ્રી આત્મસિદ્ધિ-શાસ્ત્રની પૂર્વભૂમિકારૂપ ૪૨ ગાથાઓમાં બતાવ્યું છે કે સાધકે સર્વપ્રથમ મતાર્થી લક્ષણોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ અને આત્માર્થી લક્ષણો પ્રગટ કરવાં જોઈએ.

● ત્યાગ-વૈરાગ્ય વિના આત્મજ્ઞાન ન થાય :-

“ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન; અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન.”

અત્યારે આપણી દશા એવી છે કે આપણી પાસે પાંચ લાખની પણ મૂડી નથી અને ૫૦ લાખનું કારખાનું ઊભું કરવાના આપણે સપના જોઈએ છીએ તો તે કેવી રીતે સંભવ બને? વ્યવહાર જીવનમાં તો કદાચ ભ્રષ્ટાચાર કરીને પણ આવડી મોટી મૂડી મેળવી

લઈએ તો બની શકે; પરંતુ પરમાર્થ જીવનમાં ભ્રષ્ટાચાર ચાલતો નથી. ભગવાનના માર્ગમાં કોઈની લાગવગ ચાલતી નથી કારણ કે “ધર્મઃ વસ્તુ સ્વભાવઃ!” સ્વયં તીર્થંકર ભગવાન પણ નવો મોક્ષમાર્ગ બનાવી શકતા નથી, આગળ થયેલા તીર્થંકર સર્વજ્ઞ ભગવાનની આજ્ઞાનું અનુસરણ કરવાથી જ તીર્થંકરનો મોક્ષ થઈ શકે છે. જ્યારે તેઓ ગૃહસ્થ અવસ્થામાં રાજા, મહારાજા હોય છે ત્યારની આ વાત છે. શ્રી ઋષભદેવ કે મહાવીર ભગવાને ધર્મ બનાવ્યો નથી, તેમણે તો તે માર્ગનો પૂર્ણ અનુભવ કરી તે માર્ગ બતાવ્યો છે. પોતે પરમાત્મા બનીને પરમાત્મા બનવાની કળા અને વિજ્ઞાન બતાવ્યું છે. ધર્મ તે અંધશ્રદ્ધાથી નથી ચાલતો. ‘બાબાવચન પ્રમાણ’ આ માર્ગથી ભગવાનનો માર્ગ નથી ચાલતો પરંતુ આગમને સમ્મત કરવાં, સુયુક્તિને સમ્મત કરવી, ગુરુપરંપરાથી અલૌકિક અદ્ભુત અનુગ્રહપૂર્વક ઉપદેશ આવ્યો છે તેને સમ્મત કરવો અને સ્વાનુભવ માટે ઉદ્યમી થવું. આ ચારેના સમન્વયથી મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ થાય છે.

● સ્વચ્છંદરૂપ દુર્ગુણનો ત્યાગ કર્યા વિના આત્મજ્ઞાન ન થાય :- જીવન એટલે ‘ભાવ’. હું અને તમે ભાવરૂપ છીએ. આ શરીરરૂપી જે ભૂત આપણને વળગ્યું છે તે આપણી નિજ-સંપત્તિ નથી. અરે ! આ જે શબ્દો ખરે છે તે પણ આત્માની સંપત્તિ નથી. સ્વચ્છંદ, મત, આગ્રહ તેને અંતરથી છોડ્યા વિના મધ્યસ્થતા આવી શકે નહીં. પારમાર્થિક સમતા તો છોડો, વ્યવહારિક સમતા પણ ન આવી શકે. મતાગ્રહ બન્યો રહે. તીવ્ર સાંપ્રદાયિકતા હોય તેના માટે મોક્ષમાર્ગ નથી કારણ કે આપણે બન્ને પક્ષોનો સમન્વય કરી શકતા નથી. કાં તો એકલા અધ્યાત્મને માનીએ છીએ અને કાં તો એકલા સિદ્ધાંતને માનીએ છીએ, પણ વાસ્તવમાં એવું નથી. અધ્યાત્મ પોતાની જગ્યાએ બરાબર છે પરંતુ તે સિદ્ધાંતની અપેક્ષા રાખે છે અને સિદ્ધાંત પોતાની જગ્યાએ બરાબર છે પણ તે અધ્યાત્મની અપેક્ષા રાખે છે; નહીં તો નિર્વિકલ્પ સમાધિ અને આત્માનો

અનુભવ થઈ શકે નહીં. ભગવાનની વાણી, આચાર્યોની વાણી, મહાજ્ઞાનીઓની વાણી આપણને આગ્રહથી મુક્ત કરે છે, ભાવોની નિર્મળતા વધારે છે અને ભાવોની નિર્મળતા માટે જે કાંઈપણ સાધન કરવા પડે તેને અપનાવવા જોઈએ. શરીરની કોઈ ક્રિયાથી કે શરીરના કોઈ સંસ્કારથી નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ થતી નથી. સર્વ દુર્ગુણોમાં સ્વચ્છંદ તે રાજા દુર્ગુણ છે. જેને મત, પંથ, સંપ્રદાયનો તીવ્ર આગ્રહ છે એને એટલા બધા કષાય થાય છે કે તેને સમતાની પ્રાપ્તિ થતી નથી. શ્રી સમયસાર પોતાની જાતે સમજાય નહીં, તેમ આત્મા પણ પોતાની જાતે સમજાય નહીં. અધ્યાત્મ યોગીશ્વર શ્રી કુંદકુંદાચાર્યે ‘શ્રીસમયસાર’ શાસ્ત્રમાં કડક ભાષામાં કહ્યું છે,

“મુનિ લિંગ વા ગૃહી લિંગ એ લિંગો ન મુક્તિમાર્ગ છે, ચારિત્ર-દર્શન-જ્ઞાનને બસ મોક્ષમાર્ગ જિનો કહે.”

- શ્રી સમયસાર - ૪૧૦

આ વાતને તેમણે અહીં આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી કહી છે, સિદ્ધાંત અપેક્ષાએ નહીં. મધ્યસ્થતા, ગુણગ્રાહકતા (ગુણપ્રમોદ) અને અનાગ્રહીપણું ધારણ કરવું તથા શુદ્ધભાવને પ્રગટ કરવા માટે જે ઉપયોગી સાધન સત્દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ છે તેમનું સેવન કરવું તથા ઈન્દ્રિયોનો સંયમ કરવો પરંતુ આ બધા સાધનરૂપ છે એમ જાણવું. તે સાધ્ય નથી, તેનું પદ સાધ્ય છે. દેવ એટલે મોક્ષ તત્ત્વ, ગુરુ એટલે સંવર, નિર્જરા અને પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય અને ધર્મ એટલે ભગવાનનો બતાવેલો માર્ગ. કોઈપણ જીવને જો આનંદ કે શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા હોય તો તેનો માર્ગ ધર્મ જ છે. સંતોએ પણ કહ્યું છે કે,

“ધર્મ કરત સંસારસુખ, ધર્મ કરત નિર્વાણ, ધર્મ પંથ સાધે બિના, નર તિર્યંચ સમાન.”

● વિનય ગુણની પ્રાપ્તિ વિના આત્મજ્ઞાન થાય નહીં:- જેમ દુર્ગુણોમાં રાજા સ્વચ્છંદ છે તેમ મુમુક્ષુ માટે મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા માટે આવશ્યક રાજા ગુણ તે વિનય છે. ચાહે અજ્ઞાની હોય કે જ્ઞાની, મુનિ હોય કે આચાર્ય કે ગણધર હોય પરંતુ જ્યાં સુધી કેવળજ્ઞાન પ્રગટ ન

થાય ત્યાં સુધી તે ગુણની ઉપાસના અતિ આવશ્યક છે. વિનય એટલે આજ્ઞાકિતપણું કે હું કાંઈ જ નથી. આમ કરવું ઘણું અઘરું છે. ભલભલા તેનો અંતરથી સ્વીકાર કરી શકે નહીં. દુનિયાના લોકો તો મોહમદિરામાં મસ્ત છે જ. તેઓ કહે છે કે ‘અમે કરોડો રૂપિયા કમાયા, આટલો મોટો અમારો વેપાર ધંધો છે, જુઓ અમારો કેટલો વટ પડે છે, ૯૫ વર્ષે પણ મારી તબિયત બહુ સારી છે, મારાથી આયુષ્ય ચાલે છે !’ આ જીવ અજ્ઞાની છે એટલે પર પદાર્થોને પોતાના માને છે. આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થતાં જ આઠ પ્રકારનાં અભિમાનનો ત્યાગ થાય છે. માટે આઠ પ્રકારના અભિમાન ઓછા કરવાથી આત્મજ્ઞાનની ભૂમિકા બંધાય. જ્યાં સુધી પર વસ્તુનું માલિકીપણું છે, પર વસ્તુમાં અહં-મમત્વ છે ત્યાં સુધી આત્મજ્ઞાન થઈ શકે નહીં. આપણી પાસે હવે વધારે સમય નથી માટે જલ્દીથી જાગી જવું. પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ ‘અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર’ માં કહ્યું છે કે, “રે! આત્મ તારો! આત્મ તારો! શીઘ્ર એને ઓળખો; સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ ઘો, આ વચનને હૃદયે લખો.”

માત્ર વાણીથી બોલવાથી કામ નહીં થાય કે ‘જીવ માત્ર મારા મિત્ર છે.’ જો જરાક બોલવાનું થાય કે ખાવાનું સારું ન મળે કે પોતાની ઈચ્છાની વિરુદ્ધ કાંઈ કાર્ય થાય તો તરત જ અહંકાર જાગી જાય છે. માટે સંત કહે છે કે.,

“રાઈ બાટા બીસવા, ફિર બીસનકા બીસ;”
ઐસા મનવા જો કરે, તાહી મિલે જગદીશ.

રાઈના દાણાના ૪૦૦માં ભાગ જેટલું જે પોતાનું મન કરે, પોતાનું અસ્તિત્વ ભુંસાવી દઈ ભગવાન, ધર્મ અને સદ્ગુરુમાં સમાઈ જાય તો તેને દર્શન વિનય, જ્ઞાન વિનય, ચારિત્ર વિનય, ઉપચાર વિનયની પ્રાપ્તિ થાય, પણ પ્રથમ અંતરથી ઉપર મુજબ કબૂલાત કરવી જોઈએ. આવા વિનયગુણનો જો કોઈ અયોગ્ય લાભ લે તો એવા કુગુરુ તે નરકાદિ ગતિમાં જાય છે. જેના અંતરમાં ‘આ મારો શિષ્ય છે’ એમ માન્યતા હોય તે સદ્ગુરુ તો હોય જ નહીં પણ જ્ઞાની કે ઉચ્ચ કક્ષાનો પ્રબુદ્ધ સજ્જન પણ તે નથી.

પરમતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ આત્મસિદ્ધિ ગાથા-
૨૧ માં કહ્યું છે કે,

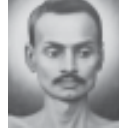
“અસદ્ગુરુ એ વિનયનો, લાભ લહે જો કાંઈ;
મહામોહનીય કર્મથી, બૂડે ભવજળ માંડી.”

દુનિયાના પ્રમાણપત્રથી મોક્ષમાર્ગ મળતો નથી પણ ભાવોની શુદ્ધિ, વૃદ્ધિ, સરળતા, વિનય અને પ્રબુદ્ધતા દ્વારા ક્રમે કરીને આત્મજ્ઞાનાદિ વૈભવ પ્રગટે છે. આવું જાણીને આપણે સાચા સુખ અને આનંદની પ્રાપ્તિ માટે સત્પુરુષાર્થ કરવો. સદ્ગુરુ વિના જ્ઞાન થાય નહીં, ત્યાગ-વૈરાગ્ય ન હોય તેને આત્મજ્ઞાન થાય નહીં. સ્વચ્છંદરૂપી દુર્ગુણનો ત્યાગ કર્યા વિના, મત-મતાંતર અને મતાગ્રહનો ત્યાગ કર્યા વિના અને ગુણપ્રમોદની ભાવનાનો સ્વીકાર કર્યા વિના સમક્તિ મળે નહીં. સાચું તે મારું, મારું તે જ સાચું એમ નહીં. જ્યાંથી મારું મળે, સાચું મળે, સદ્ગુણો ગ્રહણ થાય, જ્યાંથી સ્વર્ગ-મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય તેમ પ્રવર્તવું, જો કે આપણને સ્વર્ગ જોઈતું નથી પણ અત્યારે આ કાળમાં સ્વર્ગમાં જવું ફરજિયાત છે કારણ કે વર્તમાનમાં આ કાળે મોક્ષ થતો નથી. છેલ્લે સર્વ સદ્ગુણોનો રાજા એવો જે વિનય તેને પ્રાપ્ત કર્યા વિના કોઈને પણ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય નહીં. આવો દિવ્યબોધ માત્ર સમજાય તે પૂરતું નથી પણ તેને આપણા જીવનમાં ઉતારવો. હૃદય તેનાથી દ્રવિત થાય, જીવનમાં તે બોધ આવે તો કલ્યાણ થાય, નહીં તો અનંતકાળે પણ મોક્ષમાર્ગ નથી. આ પ્રમાણે આત્મસિદ્ધિ કરવી છે તેવું માત્ર બોલીએ અને દુનિયાના લોકોને પણ એવું મનાવડાવીએ કે અમે તો સાધક છીએ, અમારે આત્મજ્ઞાન જોઈએ છે પણ એમ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય નહીં. અધ્યાત્મ યોગીશ્વર શ્રી આનંદધનજી મહારાજે કહ્યું છે કે,
‘કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણા

આનંદધન પદ રે ઋષભજિનેશ્વર...’

આવું આપણા જીવનમાં થાય તો અનંત ભવના ફેરા એક ભવમાં મટે. આપણું જીવન આવા સદ્ગુણોથી સુવાસિત બને અને નરભવ સફળ થાય એ જ શ્રી દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુને પ્રાર્થના...

દે દી હમે મોક્ષમાર્ગ કી

- સુચિત અશ્વિનભાઈ દોશી, મુંબઈ

(રાગ : દે દી હમે આઝાદી બિના)

દે દી હમે મોક્ષમાર્ગકી સહી સહી મિસાલ,
વવાણિયા કે સંત તૂને કર દિયા કમાલ
સહજાત્મ સ્વરૂપ પરમગુરુ....
જાગૃતિમેં બિતાયા જીવનકા હર પ્રહર,
બચપન ગૃહસ્થીમેં ભી વૈરાગ્ય થા પ્રખર,
થી મોક્ષકી લગન સદા એકાંત હો યા ઘર;
ગ્રંથિભેદ કર અસંગ દશા કે સર કિયે શિખર,
ભવોંકી હોડમેં તૂને જીત લિયા કાલ..
વવાણિયા કે સંત...
ગા રહે થે કર્મ સબ સંસાર કા ગાના,
લગતા થા કી મુશકીલ હૈ મોક્ષમાર્ગ કો પાના,
મુકાબલા થા જોર કા કર્મો કો હરાના;
પર તૂ ભી થા કૃપાલુ બડા સંત નિરાલા,
બના દી તૂને જ્ઞાન ઔર ધ્યાન કી યે ઢાલ...
વવાણિયા કે સંત...
તુજે સદ્ગુરુ પહેચાનકર જિજ્ઞાસુ ચલ પડે,
મુમુક્ષુ ચલ પડે ઔર મહાત્મા ચલ પડે,
સોભાગ, જૂઠાભાઈ, લઘુરાજ ચલ પડે;
ઉપદેશ તેરા પાકર ભાગ્યવાન ચલ પડે,
ખંભાત સે નિશ્રા મેં તેરી આયે અંબાલાલ...
વવાણિયા કે સંત...
અહોભાગ્ય હમારા બડા મિલા તું ગુરુજન,
ભક્તિ સત્સંગ સે હુઆ જનમ યે પાવન,
રાગ ઔર અજ્ઞાન રહિત હૈ સમ્યગ્દર્શન;
બતા દી સંક્ષેપ મેં હી બાત યહ ગહન,
પરમકૃપા સે દિયા હમેં આત્મસિદ્ધિ કા દાન...
વવાણિયા કે સંત...

પરમનો સ્પર્શ - ૧૧૨ અંતરાત્માની પાઠશાળા

❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀ ❀❀❀❀❀❀❀❀

ઊર્ધ્વ જીવનની અભિપ્સા ધરાવનાર કે આધ્યાત્મિક માર્ગે પ્રયાણ કરવા ઈચ્છનાર વ્યક્તિ સામાન્ય રીતે જીવનજાગૃતિ પામવા કોઈ ગ્રંથ તરફ દોડી જાય છે. કોઈ સંત કે સદ્ગુરુ પાસે જઈને બોધ મેળવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. કોઈ મરજીવાની માફક, ધર્મના ગહન રહસ્યોનાં સાગરમાં ડૂબકી લગાવીને પ્રકાશનાં મોતી પામવાનો પ્રયાસ કરે છે, તો કોઈ વળી કોઈ ઉપદેશકનાં ચરણમાં બેસીને એના ઉપદેશને ગ્રહણ કરી સ્વ-જીવનને ધન્ય બનાવવાની કોશિશ કરે છે, પણ વ્યક્તિનો પહેલો ગુરુ એની પાસે બેઠો હોય છે, છતાં એ ગુરુ, ગ્રંથ કે સંતની શોધમાં ચોમેર નીકળી પડે છે.

કોઈ પણ સાધકનો સર્વપ્રથમ શિક્ષક કે ગુરુ કે એની આંગળી પકડીને પહેલાં થોડાં ડગ ભરાવનાર એ એનો અંતરાત્મા છે. ગંભીર રીતે સ્વજીવનને લક્ષ કરનારને ઘણો મોટો બોધ પોતાના જીવનની ઘટનાઓમાંથી મળી રહે છે, પણ મુશ્કેલી એ છે કે માનવી ભૂલો શોધવાનો પ્રારંભ સ્વજીવનમાંથી નહીં, બદલે અન્યના જીવનથી કરે છે. બોધ મેળવવા કે જીવનશિલ્પી ઘડવા માટે પોતાના ભીતરને ઓળખીને અને જીવનની ઘટનાઓના નીરક્ષીર તારવીને આગળ વધવાનો પ્રયાસ કરતો નથી.

ધારો કે તમને ક્રોધ યડે છે અને વારંવાર ક્રોધ જાગે છે, તો ભીતરમાં જઈને તપાસ કરશો કે આ ક્રોધ કયા કારણે જન્મ્યો હતો ? કઈ ઘટનાને પરિણામે મારામાં સુષુપ્તપણે રહેલી એ ક્રોધની વૃત્તિને આગ ચંપાઈ હતી. આમ ગંભીરપણે વિચારશો, તો ખ્યાલ આવશે કે તમારા મનમાં પત્ની કે નોકરના વર્તન માટે અમુક પ્રકારનો સતત અજંપો હતો. એમાં પત્નીએ કશુંક બોલતાં કે નોકરે કશુંક કરતા એ અજંપાએ તમારી ક્રોધની વૃત્તિ જાગ્રત કરી. એ ક્રોધની વૃત્તિને બહાર આવવા માટે યોગ્ય પરિબળો પણ હતાં, જેથી તમે ગુસ્સે ભરાઈને પત્નીને અપશબ્દો કહ્યા અથવા તો નોકરને ધમકાવી કાઢ્યો. એવું પણ બને કે ગુસ્સે થઈને તમે તમારા હાથમાં રહેલી કોઈ ચીજવસ્તુનો એના તરફ ઘા કર્યો હોય.

હવે તમે ભૂતકાળમાં પાછા જઈને એ ઘટનાનું વિશ્લેષણ કરશો, તો ખ્યાલ આવશે કે ક્રોધ જાગવાનું કારણ અજંપો હતો. એ ક્રોધ પ્રગટ થવાની કોશિશ કરતો હતો અને એને પ્રગટ થવા માટેના સહાયક પરિબળો મળી રહ્યાં. પછી એ ક્રોધની બેહોશીમાં તમે હાથમાં રહેલી ચીજવસ્તુનો જોરથી ઘા કરી બેઠા.

આ સમયે તમારા મનની શાંતિ કે ચિત્તની સ્વસ્થતા કારગત નીવડવા નહીં. ભભૂકતા ક્રોધની આગને ઠંડા પાડી નાખે એવી શાંતિની વર્ષા તમારા ચિત્ત પર થઈ નહીં. આમ, ક્રોધને સહાયક પરિબળો વકરી ગયાં અને ક્રોધને પ્રતિબંધક પરિબળો એ સમયે અળગા રહ્યા.

આવી જ રીતે ચિત્તમાં બહેકેલી કામવૃત્તિ હોય, તો એ કામવૃત્તિ એના સહાયક પરિબળોને શોધી કાઢે છે અને પછી એ પ્રગટ થતી હોય છે. આમ બની ગયેલી ઘટનાનું પાછા પગલે નિરીક્ષણ કરવું જોઈએ. વૃત્તિની સઘળી પ્રવૃત્તિઓ અંગે પશ્ચાદ્દર્શન થવું જોઈએ અને પછી એ વૃત્તિની પ્રવૃત્તિઓ જોયા બાદ એને વિશેની યથાર્થ સમજ કેળવવી જોઈએ.

જૈનદર્શનમાં આને માટે પ્રતિક્રમણની વાત કરવામાં આવી છે. પ્રતિક્રમણ એટલે પાછા જવું. દિવસને અંતે વ્યક્તિ બનેલા બનાવોમાં પાછા જઈને પોતાના દોષોની ખોજ કરે છે અને એનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરે છે. મહાન ચિંતક ફેડરિક નિત્સેએ કહ્યું છે, ‘અંતઃકરણનો ડંશ મનુષ્યને દર્શન શીખવાડે છે.’ એનો અર્થ એ કે પોતાના હૃદયમાં જે ડંબ રહેલો હોય, તેમાંથી વ્યક્તિ યોગ્ય બોધપાઠ લે તો દર્શનને પામી શકે છે.

જીવનમાં સૌથી મહત્વની બાબત એ વૃત્તિની જાગૃતિની પ્રારંભિક પ્રક્રિયાને જોવાની છે. આપણે બહારના ક્રોધને જોઈએ છીએ, મોહવશ થઈને કરેલા કૃત્યને જોઈએ છીએ, લાલચને પરિણામે થયેલી સજાને જોઈએ છીએ, પરંતુ હકીકતમાં એ તો પરિણામ છે, ખરી નજર તો એ પ્રક્રિયાના પ્રારંભ પર કરવી જોઈએ. કઈ રીતે ક્રોધ, કામ કે લાલચની વૃત્તિ જાગી. એના મૂળ સ્ત્રોતને જોવો જોઈએ. તમારામાં મોહ જાગ્યો એનો અર્થ તો એટલો જ કે તમે તમારા ભીતરમાં

રહેલી મોહની વૃત્તિ માટે માધ્યમ બની ગયા. મુખ્ય બાબત તો મૂળને પકડવાની છે, પ્રગટેલા વૃક્ષને નહીં, અને એ રીતે તમારે વૃત્તિના મૂળ સુધી પહોંચવાનું છે. કઈ રીતે એ વૃત્તિ જાગી? કઈ રીતે એ વૃત્તિ વધી અને કઈ રીતે એણે આવું વરવું સ્વરૂપ લીધું એ જોવાનું છે.

આથી મુખ્ય બાબત એ છે કે પત્ની કે નોકરની વર્તણૂક તમને કોષિત બનાવી ગયા, પણ કોષ તો તમારી અંદર જ હતો. જો અંદર કોષ ન હોત, તો એ કોઈ કાળે પ્રગટ થાત નહીં. આથી એ મૂળને જોવાથી સઘળો ખ્યાલ આવશે. એ મૂળને જોવા માટે તમારે એ ઘટનાના ઉદ્ગમસ્થાન સુધી પહોંચવું પડશે. એને સમજવા માટે તમારે તમારા ભીતરમાં છેક તળ સુધી જવું પડશે, કારણ એટલું જ કે તમે સામી વ્યક્તિ પર ચીજવસ્તુ ફેંકી અને કોષ પ્રગટ કર્યો, પરંતુ એ કોષ તો ક્યારનો ય પલાંઠી જમાવીને બેઠો હતો. તે તમારા ચિત્તમાં વસેલો છે અને તમારા હૃદયમાં.

પણ તમે તમારા કોષનો બચાવ કરવા માટે એક એવું બહાનું શોધો છો કે મારી પત્ની કે અણઘડ નોકરે મને અતિ કોષિત કર્યો. એમના વર્તનને કારણે મારે અનિચ્છાએ કોષિત થવું પડ્યું. સ્ત્રીની સુંદરતા જોઈને મને મોહ જાગ્યો અને એની સુંદરતાને કારણે હું મોહગ્રસ્ત થયો. હકીકતમાં તો એ મોહગ્રસ્તતાનું મૂળ વ્યક્તિના મનમાં રહેલું હોય છે. બીજી વ્યક્તિ તમને મોહ પમાડતી નથી, પરંતુ તમે પોતે મોહાસક્ત છો. એનો સ્રોત સતત તમારી ભીતરમાં વહેતો જ હતો, પછી એનું પ્રગટીકરણ થયું અને એ માટે તમે કોઈ બીજાને શિરે દોષ નાખી દીધો. પોતાની નિર્બળતા બીજાને ઓઢાડી દીધી. આમ, વ્યક્તિનો પહેલો શિક્ષક એ સ્વયં છે. એ પોતાના ભીતરમાં પ્રવાસ કરીને પોતાના જીવનની ભૂતકાળની ઘટનાઓનું વિશ્લેષણ કરીને યોગ્ય બોધ, જાગૃતિ કે સભાનતા પામી શકે છે.

માનવીનો બીજો શિક્ષક પણ એની પાસે જ વસે છે અને એ છે એની ભૂલ. વ્યક્તિ એના જીવનમાં ડગલે ને પગલે ભૂલો કરતો હોય છે, પરંતુ એની પહેલી પ્રતિક્રિયા એવી હશે કે એ એની ભૂલનો બચાવ કરતી વખતે જાણે કોઈ ભૂલ કરી નથી, એવો જ દેખાવ કરશે ! કેટલાક તો ભૂલ કરીને એવો સ્વાંગ રચે છે કે જાણે એમનાથી કદી ભૂલ થાય જ નહીં. જેમ દરેક ગુનેગાર પોતાની ભૂલ છાવરવા માટે પહેલા પ્રયાસ કરતો હોય છે. જો ભૂલ પકડાઈ જાય તો એ એનો બચાવ કરવા દોડી જશે અને એટલા જોરશોરથી પોતાની ભૂલનો બચાવ કરશે કે જાણે પોતાના અધિકાર માટે

ઝઝૂમી રહ્યો ન હોય !

હકીકતમાં દરેક માનવી એક યા બીજા તબક્કે ભૂલ કરતો હોય છે, પરંતુ એની પાસે જેમ એની વૃત્તિનું વિશ્લેષણ કરવાની ક્ષમતા હોવી જોઈએ, એ જ રીતે પોતે કરેલી ભૂલનો સ્વીકાર અને પૃથક્કરણ કરવાની ક્ષમતા હોવી જોઈએ. માણસની ભૂલ એને ડગલેને પગલે માર્ગદર્શક બની શકે છે. જો એનાથી ભૂલ થઈ ગઈ હોય, એનો ખ્યાલ પણ આવ્યો હોય અને છતાં એ એમાંથી બહાર નીકળીને સુધરવાની કોશિશ કરે નહીં, તો એ એની સૌથી મોટી ભૂલ બની રહે છે. કારણ કે દરેક વ્યક્તિ ભૂલ તો કરે છે, પરંતુ બીજી વાર એનું પુનરાવર્તન ન થાય એ બાબત એને માટે મહત્વની હોય છે. આથી જ ‘મિચ્છા મિ દુક્કડમ્’ નો અર્થ એ છે કે જે ભૂલ અને દોષ માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું એ ભૂલ કે દોષ પુનઃ ન કરવાનો સંકલ્પ.

ભૂલ કરનારી વ્યક્તિ પહેલાં તો પોતાની ભૂલનો સ્વીકાર જ કરતી નથી. કેટલાકને થયેલી ભૂલમાં કોઈ ભૂલ હોય એમ લાગતું નથી. પરીક્ષામાં ચોરી કરવી ‘એ તો બધા કરતા હોય છે’ એમ કહીને એ પોતાની ભૂલને સામાન્ય ગણીને બાજુએ મૂકી દેતો હોય છે. કેટલાક એમ માને છે કે અમુક સંજોગોને કારણે ભૂલ થઈ ગઈ. બાકી પોતે કદી આવી ભૂલ કરે નહીં. આર્થિક મજબૂરીને કારણે ચોરી કરી, પરંતુ જો આર્થિક મજબૂરી ન હોત તો એણે ચોરી કરી ન હોત. આ રીતે એ પોતાની ભૂલને માટે કોઈ કારણ શોધી કાઢે છે અથવા તો બહાનું શોધી કાઢે છે અને પછી પોતે જ પોતાના દિલની અદાલતમાં એવો ચુકાદો આપે છે કે આવું થાય એ અત્યંત સાહજિક હોવાથી એને ભૂલ ગણી શકાય નહીં. પોતાની ભૂલથી ભાગનારી વ્યક્તિ કે પોતાની ભૂલને છાવરનારી વ્યક્તિ અંતે તો ભૂલોની પરંપરા સર્જે છે.

માણસને એની વૃત્તિ અને ભૂલો પરથી જેમ બોધ મળે છે, એ જ રીતે એને મૃત્યુ પરથી પણ બોધ મળી શકે છે. એની મૃત્યુ વિશેની જાગૃતિ એના જીવનમાં જાગૃતિ લાવશે, સાર્થક જીવનનું મૂલ્ય સમજાશે અને પળે પળે પોતાની જાત વિશે એ જાગૃતિ કેળવશે. એને જીવનના પરમ અર્થની ખોજ કરવાની ભાવના જાગશે અને એ રીતે એ પોતાના જીવનના અર્થની શોધ કરશે. આ રીતે સાધકને એની વૃત્તિની માયાવી લીલામાંથી, એની ભૂતકાળની ભૂલોમાંથી અને મૃત્યુ વિશેની સમજમાંથી અધ્યાત્મજીવનના આરંભનું પહેલું પગથિયું મળી રહે.

દુઃખ આત્મજ્ઞાન વડે જ દૂર થાય છે. સમૂળ દુઃખ નાશ કરવાનો ઉપાય એક આત્મજ્ઞાન છે. નિર્વાણની પ્રાપ્તિ આત્મજ્ઞાનથી થાય છે. બહિરાત્મા અને અંતરાત્મા બંનેની ભાવના અહીં વ્યક્ત થઈ છે. બહિરાત્મા એટલે દેહને જ સર્વસ્વ માને છે. અજ્ઞાની તપશ્ચર્યા કરે તેમાં પણ તેને વિષયભોગોની વાંછા હોય છે. સુંદર શરીર મળે માટે તપ તપે છે. અથવા સ્વર્ગના સુખો ભોગવવા મળે માટે તપની પ્રધાનતામાં જીવે છે. અંતરમાં વિષયભોગોની ઇચ્છા હોય છે. જ્યારે જ્ઞાનીની જે ક્રિયા થાય છે તેમાં શરીર અને વિષયભોગોથી છૂટવાની ભાવના હોય છે. માટે તેઓ અંતરાત્મા છે. અંતરમાં આત્મા ઘૂંટાતો હોય છે. અજ્ઞાનીના અંતરમાં બાહ્યભાવોની ઇચ્છા ઘૂંટાતી હોય છે. અજ્ઞાનીને પુણ્ય અને પુણ્યના ફળમાં જડ પદાર્થોની પ્રાપ્તિ વર્તતી હોય છે. આત્મધર્મની રુચિ નથી. તેથી રુચિ પ્રમાણે સંસારમાં પરિભ્રમણ થાય છે. જ્ઞાની તો રાગાદિની વૃત્તિથી પણ છૂટવા માગે છે. પુણ્યના રાગાદિ ભાવ પણ જ્ઞાનીને દુઃખદાયક લાગે છે.

અંતરના વેદન ઉપરથી જ્ઞાની-અજ્ઞાની ઓળખાય છે. જેણે અતીન્દ્રિય આત્માનું વેદન એકવાર પણ અનુભવ્યું છે તેને ઈન્દ્રિયના વિષયોની રુચિ છૂટી જાય છે. કોઈપણ સાધકને એક બાજુ ઈન્દ્રિયોના વિષયમાં રુચિ હોય અને એક બાજુ આત્માના અતીન્દ્રિય જ્ઞાનના વિષયમાં રુચિ હોય એવું બનવું અસંભવ છે. એકની રુચિ અંતરમાં વેદાતી હોય તે બીજી રુચિમાં રહી શકે નહિ. આચાર્યદેવ સરળ ભાષામાં ગહનભાવને સમજાવી સાધકને અધ્યાત્મમાં જાગૃત કરે છે.

બહિરાત્મા વિષયોની વાંછા રાખે છે એ વાત સમજાય છે પણ અહીં આચાર્યદેવ કહે છે કે તપ તપીને શરીરના સુખને ઇચ્છે છે. સ્વર્ગાદિને ઇચ્છીને સ્વર્ગમાં વિષયભોગો ભોગવવાની ઇચ્છા રાખે છે ત્યારે આપણે આપણા અંતઃકરણને પ્રશ્ન કરવો રહ્યો કે તારી અંતરંગ રુચિ કઈ છે ? તે સત્યાર્થ પ્રત્યુત્તરથી આપણે વિકાસ સાધી શકીએ. નિજતત્ત્વમાં શું ચાલી રહ્યું છે, તેનું આત્મનિરીક્ષણ જરૂરી છે.

વિશેષાર્થ :- પ્રસ્તુત શ્લોકમાં અતિ સ્પષ્ટતાથી

બહિરાત્મા અને અંતરાત્માને ભીતરી ઉપયોગને લક્ષગત કરીને સમજાવ્યા છે. શ્લોક ૪૧માં અભ્યાસ કર્યો કે દુર્ધર તપ કરે છતાં આત્મજ્ઞાન પામી શકે નહિ. કારણ શરીરાદિમાં આત્મબુદ્ધિ વર્તે છે. આત્મબ્રાન્તિમાં વર્તે છે. પરમકૃપાળુદેવ ઉત્તમ રાહ ચીધે છે,

“આત્મબ્રાન્તિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ વૈદ્ય સુજાણ;
ગુરુઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન.”

અધ્યાત્મના રહસ્યમાર્ગને પરમકૃપાળુદેવે આ પંક્તિમાં પ્રગટ કર્યો છે.

(૧) **દેહે ઉત્પન્નાત્મમતિ:** - જેને દેહમાં - શરીરમાં આત્મબુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરી છે, દેહ તે જ હું છું, દેહનું મૃત્યુ થાય, દેહનો જન્મ થાય, દેહમાં હર્ષ શોકની ઘટના ઘટે, દેહને થયું તે મને થયું એમ માને. આ જીવોને બહિરાત્મા કહે છે.

(૨) **શુભં શરીરં દિવ્યાન્ વિષયાન્ ચ** - સુંદર શરીર અને સ્વર્ગના દિવ્ય લાગતાં સુખો - બહિરાત્માના અંતરમાં આ પદાર્થોની ઇચ્છા પડી છે.

(૩) **અભિવાજ્ઞતિ** - વાંછા રાખે છે. ઇચ્છા રાખે છે. બહિરાત્મા સંસારને જ ઇચ્છે છે. અજ્ઞાની જીવ રાગાદિ રહિત જ્ઞાનમાત્ર ચેતનને ઇચ્છતો નથી. શ્રદ્ધામાં સ્વીકારતો નથી, પણ ભોગના નિમિત્ત રૂપ શુભકર્મોને તપ તપીને પણ સ્વર્ગાદિ સુખને ઇચ્છે છે. નિર્વાણના પરમ સુખને ઇચ્છતો નથી.

બહિરાત્માની લૌકિક દૃષ્ટિ હોવાથી લૌકિક સુખની કલ્પના છૂટતી નથી. મોક્ષને અર્થે હું તપ કરું છું એવું કદાચ બોલે પણ ખરો છતાં હૃદયમાંથી વિષય-ભોગોની ઇચ્છા ઓછી થઈ નથી. અજ્ઞાની દાન આપે અને ધનનો પરિગ્રહ ઓછો કરે પણ અંતરમાં ‘દાન આપીએ તો આપણને વધુ સંપત્તિ મળશે’ એવી દુર્ગંધ જતી નથી. આપણે તપ કરીએ તો તપના ફળમાં બાહ્ય બધા સુખ મળે એવી અંતરની દુર્વૃત્તિ ઘટતી નથી. ફળમાં ઈન્દ્રિયવિષયોના સુખને ઇચ્છે છે.

‘યોગદૃષ્ટિ સમુચ્ચય’ માં શ્રી યશોવિજયજી મહારાજની વિભૂષિત વાણી લખે છે,

“શીતળ ચંદનથી પણ ઉપન્યો,

દીનબંધુની મહેર નજરથી
આનંદઘન પદ પાવે હો મલ્લિજિન.

- શ્રીમદ્ આનંદઘનજી મહારાજ

● જન્મોના જે બહુ બહુ કર્યા પાપ તે દૂર થાય,
ભક્તો કેરી પ્રભુગુણમહી ચિત્તવૃત્તિ ગૂંથાય;
વીંટાયું જે તિમિર સઘળું રાત્રિએ વિશ્વમાંય,
નાસે છે રે ! સૂરજ ઊગતાં સત્વરે તે સદાય.

- શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર

(૨) સૃષ્ટિને હસ્તમાં બોરની જેમ નિહાળે છે :- સિદ્ધ
ભગવાનના દિવ્ય અને અલૌકિક કેવળજ્ઞાનનું અહીં
વર્ણન છે. વીતરાગ દર્શનમાં દરેક મુદ્દાને પદ્ધતિસર
અને વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિથી સમજાવવામાં આવે છે. દરેક
જીવ શક્તિ અપેક્ષાએ સિદ્ધ સમાન છે. સાધક મહાત્મા
સંસારી - અશુદ્ધ અવસ્થામાંથી ક્રમે ક્રમે આત્મશુદ્ધિને
સાધી સિદ્ધ અવસ્થા પ્રગટાવે છે. પ્રથમ આત્માર્થીના
ગુણ પ્રગટાવી પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુનો બોધ ગ્રહણ કરે છે.

“કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ;
ભવે ખેદ, પ્રાણીદયા ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ.”

- શ્રી આ. સિ. શાસ્ત્ર

સદ્ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરીને સાચું જ્ઞાન,
સાચી શ્રદ્ધા અને સાચા આચરણની એકતારૂપ પુરુષાર્થ
દ્વારા બારમા ગુણસ્થાનમાં પ્રથમ મોહનીયનો ક્ષય
કરી, તત્પશ્ચાત્ જ્ઞાનાવરણીય-દર્શનાવરણીય અને
અંતરાયનો નાશ કરી કેવળજ્ઞાન પ્રગટાવે છે. તેરમા
ગુણસ્થાને અરિહંત - દેહ સહિત પરમાત્મા બની જાય
છે. ત્યારપછી ચાર અઘાતી કર્મોનો નાશ કરી અયોગી
બની નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે - એટલે જન્મમરણથી
છૂટી સિદ્ધલોકમાં બિરાજમાન થઈ જાય છે. આવા
સિદ્ધ પરમાત્માને હવે જ્ઞાનને રોકનારું કોઈ કારણ
રહ્યું નહીં તેથી તેમનું જ્ઞાન કોને ન જાણે ? એટલે કે
તેમનું શુદ્ધ કેવળજ્ઞાન સમગ્ર લોકલોકને સહજપણે
જાણે છે - દેખે છે. તેમના શુદ્ધ દર્પણરૂપ કેવળજ્ઞાનમાં
જગતના સર્વ કાળના સર્વ પદાર્થો ગુણ પર્યાય સહિત
સહજપણે એક સાથે પ્રતિબિંબિત થાય છે. આવું
લૌકિક દિવ્ય કેવળજ્ઞાન તે વાણીનો વિષય નથી,
માત્ર પરમાત્માના અનુભવનો વિષય છે.

“જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,
કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો;
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શું કહે?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો.”

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ‘અપૂર્વ અવસર’

(૩) યોગીજનોને ભાસતા જે સમજતાં સૌ
વાતમાં- સાધક-ધર્માત્મા શ્લોકના ચોથા ચરણમાં સિદ્ધ
પરમાત્માને હૃદયમાં વસવાનું કહે છે. તે નિશ્ચયથી
જોઈએ તો શક્તિ અપેક્ષાએ પોતાના શુદ્ધ આત્માનું જ
કથન છે.

મહા ભાગ્યવાન સાધક સંસારનું સ્વરૂપ જાણે
છે. વિષયોનું સુખ તે માત્ર સુખાભાસ છે એવો તે
અનુભવ કરીને સાચા સુખની શોધ કરવા સદ્ગુરુનો
આશ્રય ગ્રહણ કરી, સાચું સુખ પોતાના આત્મામાં જ
છે એવો નિર્ણય કરે છે. આવો સાધક તે મહાન યોગી
કહેવાય છે. એવો યોગી પોતાની ચિત્તવૃત્તિને બાહ્ય
પદાર્થો, શરીર, ઈન્દ્રિયો, સંકલ્પવિકલ્પરૂપ વિચારો
અને શાસ્ત્રજ્ઞાનની વિકલ્પજાળને ભેદી પોતાના શુદ્ધ
જ્ઞાયકભાવમાં લીન થતાં જ અતીન્દ્રિય જ્ઞાનાનંદરૂપ
અમૃતરસને પીએ છે.

આ જ આત્મદર્શન છે - પરમાત્મદર્શન છે
- સમ્યગ્દર્શન છે - આત્મજ્ઞાન છે - આત્માનુભવ
છે - સ્વસંવેદન છે - આત્મસાક્ષાત્કાર છે -
શુદ્ધાનુભૂતિ છે - સમાધિ છે. આ જ ઉત્તમ સાધકનું
આ કાળનું લક્ષ છે.

આ પ્રમાણે આ શ્લોકનો પરમાર્થ છે - તે
‘સમાધિશતક’માં નીચે પ્રમાણે કહ્યો છે :-

“ઈન્દ્રિય સર્વ નિરોધીને, મન કરીને સ્થિરરૂપ;
ક્ષણભર જોતાં જે દીસે, તે પરમાત્મસ્વરૂપ”

- શ્રી સમાધિશતક - ૩૦

“જોઈ હૃદયનેત્ર વનક્ષેત્ર પધારો પ્રીતે રે,
તારા રત્નત્રયની સાથ રહો રસ રીતે રે.”

- શ્રી રત્નરાજ મહારાજ

શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ

શ્રી દેવચંદ્રજી ચોવીશી

અશોકભાઈ પી. શાહ

સોળમા તીર્થંકર

શ્રી શાંતિનાથજિન સ્તવન પ્રારંભ

ભૂમિકા : વીતરાગ ભગવંતો જેવી પૂર્ણ વીતરાગી, પરમ શાંત અધ્યાત્મદશા પામવાના કામી એવા ગણિશ્રી દેવચંદ્રજીના હૃદયમાંથી એક પછી એક તીર્થંકર ભગવાનની અપૂર્વ સ્તવના નીકળતી જાય છે. સ્તવનોની રચના વખતે તેમણે તો ભક્તિરસથી છલોછલ હૃદયથી આ સ્તવનોનું પ્રભુ સમક્ષ બેસીને ગાન પણ કર્યું હશે પરંતુ આપણે પણ એવી જ ભક્તિનો લહાવો લઈ શકીએ એવી સ્તવન-સંપત્તિ મૂકતા ગયા છે, તે માટે તેમને અનેકાનેક વંદન ઘટે છે.

આ કાળમાં સાક્ષાત્ અરિહંત પ્રભુનો વિરહ વર્તતો હોવા છતાં શ્રી દેવચંદ્રજી જેવા ભક્તોએ અપૂર્વ ભક્તિથી અને આત્માના પવિત્ર ભાવોથી પ્રભુ સાથે એવું ઐક્ય સાધ્યું છે કે પ્રભુના સાક્ષાત્ દર્શન કરી રહ્યાં હોય એવા ભાવ પ્રગટ થાય છે. જેમ શ્રી આનંદધનજી “ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ માહરો રે” એમ કહીને પ્રભુને પ્રત્યક્ષ કરે છે તો શ્રી યશોવિજયજી “આરો સારો રે મુજ પાંચમો, જિહાં તુમ દર્શન દીઠ વાલ્હેસર” કહીને શ્રી મલ્લિનાથ ભગવાનને પ્રત્યક્ષ નિહાળે છે; બસ આ જ રીતે પ્રસ્તુત સ્તવનમાં શ્રી દેવચંદ્રજી સમવસરણમાં જઈ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના પ્રત્યક્ષ દર્શન કરતા હોય તેવા ભાવ સાથે સ્તવનની શરૂઆત કરતાં કહે છે :

જગતદિવાકર જગત કૃપાનિધિ,
વહાલા મારા સમવસરણમાં બેઠા રે;
ચઉમુખ ચઉવિહ ધર્મ પ્રકાશે,
તે મેં નયણે દીઠા રે,
ભવિક જન હરખો રે,
નીરખી શાંતિ જિહંદ, ભવિક૦

ઉપશમ રસનો કંદ, નહીં ઈણ સરિખો રે. ૧

શબ્દાર્થ :- જગતને સૂર્યની જેમ પ્રકાશિત કરનાર, કૃપાના ભંડાર મારા વહાલા એવા શાંતિ જિહંદને સમવસરણમાં બેઠેલા મેં આંખોથી જોયા છે. જેઓ ચૌમુખી છે અને ચાર પ્રકારના ધર્મ પ્રકાશે છે, જેઓ ઉપશમ રસના કંદ છે, તેમના જેવો બીજો કોઈ નથી એવા શાંતિ જિહંદને નીરખીને હે ભવ્ય જનો ! તમે પણ હર્ષ પામો. (દિવાકર = સૂર્ય; કૃપાનિધિ = કૃપાના ભંડાર; ચઉમુખ = ચાર મુખવાળા-એટલે કે એક મૂળ અને બીજા ત્રણ દેવકૃત કૃત્રિમ; ચઉવિહ = ચાર પ્રકારે)

વિશેષાર્થ :- ગણિશ્રી દેવચંદ્રજી સ્તવનની શરૂઆત શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના ગુણગાનથી કરે છે. સૌથી પહેલાં તો કહે છે કે શાંતિનાથ જિહંદ મારા વહાલા છે, મારા પ્રિયતમ છે કારણ કે તેઓ સંસારસાગરથી પાર પમાડનાર મારું એકમાત્ર શરણ છે. મારા એ પ્રભુ ‘જગત દિવાકર’ છે અર્થાત્ સૂર્ય જેમ જગતના સર્વ જીવોને પ્રકાશિત કરે છે તેમ પ્રભુ જગતના જીવોને તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રકાશ, મોક્ષમાર્ગનો પ્રકાશ આપનારા છે. વળી પ્રભુ ‘જગત કૃપાનિધિ’ છે અર્થાત્ જો તેમના ઉપદેશને જીવ અનુસરે તો તે સ્વયં ભગવાન બની જાય એવી કૃપાના કરનાર, કૃપાના ભંડાર છે.

ગણિશ્રી દેવચંદ્રજીને પ્રભુ પ્રત્યે એટલું વહાલપ વર્તે છે કે દુન્યવી પ્રત્યેથી બધો પ્રેમ હટાવી પોતાનો સમસ્ત પ્રેમ માત્ર પ્રભુ ઉપર ઠાલવી દીધો છે. તેથી જ્યારે પ્રભુના દર્શન કરે ત્યારે તેમને તો પ્રભુ સાક્ષાત્ સમવસરણમાં બેઠા હોય એવું જ ભાસ્યમાન થાય છે અને પોતે તેમને પ્રત્યક્ષ નિહાળી ધન્યતા અનુભવી રહ્યાં છે એવો ભાવ લાવી શકે છે કારણ કે પોતાની પ્રેમભક્તિથી પ્રભુ સાથે તેમણે એવું જોડાણ, એવું connection સાધ્યું છે.

પોતાની ભાવદશામાં સમવસરણ લાવીને

હવે પ્રભુનું વર્ણન કરતાં દેવચંદ્રજી કહે છે કે ચૌમુખી અને ચૌવિધ ધર્મ પ્રકાશનાર પ્રભુને “મેં નયણે દીઠા”. પ્રભુને પ્રથમ તો મેં શાસ્ત્ર-ચક્ષુથી જોયા, પછી ગુરુએ તેમનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું અને હવે મેં તેમને મારા હૃદય-નયણથી, મારા અંતરચક્ષુથી જોયા. કેવા છે તે પ્રભુ ? ચૌમુખી : સમવસરણમાં પૂર્વ દિશામાં જેમનું મુખ છે તે સાક્ષાત્ પ્રભુ બિરાજમાન છે. બાકીની ત્રણ દિશામાં દેવોએ બનાવેલ કૃત્રિમ પણ આબેહૂબ બિંબ છે. પ્રભુ દિવ્યધ્વનિ દ્વારા ચૌવિધ - ચાર પ્રકારે ધર્મ પ્રકાશે છે - મહાપ્રતી મુનિઓ માટે સમ્યક્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-તપ અને ગૃહસ્થો માટે દાન-શીલ-તપ-ભાવ એમ અપેક્ષાએ લઈ શકાય. સર્વ કષાયો નષ્ટ થયા હોવાથી અને અનંત ચતુષ્ટયથી પરમોત્કૃષ્ટ કૃત્યકૃત્યતા અનુભવતા હોવાથી શાંતિનાથ પ્રભુ એવા “ઉપશમ રસના કંદ” છે કે “નહીં ઈણ સરીખો” - તેમના સરખો પરમ શાંતિદાતાર બીજે ક્યાંય જોવા નહીં મળે. તેથી દેવચંદ્રજી સર્વ ભવ્ય જીવોને આહ્વાન કરતાં કહે છે કે તમે સૌ આવા શાંતિ જિણંદને હૃદય તૃપ્ત થાય ત્યાં સુધી નીરખીને અત્યંત હર્ષ પામો. પ્રભુના દિવ્ય કાંતિમય સ્વરૂપને નીરખી મારા તો સાડા ત્રણ કરોડ રોમ ઉલ્લસે છે. તમે પણ પ્રભુને નીરખી એ રીતે ઉલ્લસિત થાઓ. પ્રભુદર્શનનો આવો લહાવો ફરીથી નહિ મળે. પ્રભુના બાહ્યસ્વરૂપનું વર્ણન કરતાં હવે કહે છે :

પ્રાતિહારજ અતિશય શોભા,
વાહલા, તે તો કહિય ન જાવે રે;
ઘૂક બાલકથી રવિકરભરનું,
વર્ણન કૅણિ પરે થાવે રે. ભવિકં ૨

શબ્દાર્થ : પ્રભુ પ્રાતિહાર્ય અને અતિશયોથી એવા શોભાયમાન છે કે જેનું વર્ણન વાણીથી કહી શકાય તેવું નથી - જેમ ઘુવડના બચ્ચાથી સૂર્યના કિરણોના સમૂહનું વર્ણન કઈ રીતે થઈ શકે ? (પ્રાતિહારજ = પ્રાતિહાર્ય, તીર્થંકર પ્રભુના અતિશયો; ઘૂક = ઘુવડ; રવિકરભર = સૂર્યના ભરપૂર કિરણો; કૅણિ પરે = કઈ રીતે).

વિશેષાર્થ : જેમ ઘુવડ સ્વયં દિવસમાં જોઈ શકતું નથી, તો તેનું બચ્ચું અત્યંત તેજસ્વી સૂર્યને જોઈને તેના કિરણોનું વર્ણન કઈ રીતે કરી શકે ? તદ્દન અશક્ય. તે જ રીતે દેવચંદ્રજી કહે છે કે પ્રભુના અષ્ટ પ્રાતિહાર્ય અને ૩૪ અતિશયોથી પ્રભુ એટલા ઉત્કૃષ્ટપણે શોભાયમાન થઈ રહ્યા છે કે જેનું વર્ણન કરવા હું અસમર્થ છું. છતાં ભક્તિવશ હું યથામતિ પ્રયત્ન કરું છું. પ્રભુ તો પૂર્ણ વીતરાગી છે, પણ તીર્થંકર નામકર્મને લીધે સહજપણે તેઓ આ અતિશયોથી વિભૂષિત હોય છે. પ્રસંગાનુસાર તે અતિશયો ટૂંકમાં અહીં આપીએ છીએ. **પ્રાતિહાર્ય :** આઠ હોય છે, આ પ્રમાણે - અશોકવૃક્ષ, પુષ્પવૃષ્ટિ, દિવ્યધ્વનિ, ચામર, સિંહાસન, દેવદુંદુભિ, ત્રણ છત્ર અને ભામંડલ. ૩૪ **અતિશય :** દેવલોકમાં ઘંટનાદ ઈત્યાદિ ૧૦ જન્મકૃત, અંતરિક્ષમાં વિહારાદિ ૧૦ કેવળજ્ઞાનકૃત અને દિવ્ય સુગંધિત પવન ઈત્યાદિ ૧૪ દેવકૃત. પ્રભુનો આવો અત્યંત આશ્ચર્યકારી, અલૌકિક બાહ્ય વૈભવ તેમની અનંત ચતુષ્ટય આદિ આંતરિક આત્મિક વૈભવનો ઘોતક છે. હવે પ્રભુની દિવ્યધ્વનિરૂપે વહેતી વાણી કેવી હિતકારક છે તે કહે છે :-

વાણી ગુણ પાંત્રીશ અનોપમા,
વાં અવિસંવાદ સરૂપે રે;
ભવદુઃખવારણ શિવસુખકારણ,
શુદ્ધો ધર્મ પ્રરૂપે રે, ભવિકં ૩

શબ્દાર્થ : શાંતિનાથ ભગવાનની પાંત્રીશ ગુણોવાળી વાણી અનુપમ છે અને તેનું સ્વરૂપ પૂર્વાપર વિરોધરહિત છે. તે વાણી ભવના દુઃખોને નિવારનાર અને મોક્ષસુખના કારણભૂત એવા શુદ્ધ ધર્મની પ્રરૂપણા કરે છે. (અવિસંવાદ = પૂર્વાપર વિરોધરહિત, પરસ્પર વિરોધરહિત)

વિશેષાર્થ : ભગવાનની વાણી જ અનેક અતિશયોવાળી છે. માલકૌંસ રાગમાં ખરતી દિવ્યધ્વનિ પાંત્રીશ ગુણોવાળી અનુપમ છે. અહીં પાંત્રીશ ગુણો વિસ્તારથી નહીં આપીએ પરંતુ દેવચંદ્રજીએ આ ગાથામાં જ પાંચ ગુણો દર્શાવ્યા છે - અનુપમ, અવિસંવાદરૂપ,

ભવદુઃખવારણ, શિવસુખકારણ અને શુદ્ધ ધર્મ પ્રરૂપક. પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ પાંત્રીશ ગુણોના સારરૂપ તેમની કાવ્યરચના ‘જિનેશ્વરની વાણી’ માં મંગલમયી પ્રભુવાણીનાં ગુણો બતાવતાં કહ્યું છે કે :

અનંત અનંત ભાવ ભેદથી ભરેલી ભલી,
અનંત અનંત નય નિક્ષેપે વ્યાખ્યાની છે;
સકલ જગત હિતકારિણી હારિણી મોહ,
તારિણી ભવાબ્ધિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે.

આમાંથી ચોથા ચરણના ગુણોનું દેવચંદ્રજીની આ ગાથા સાથે કેટલું બધું સામ્ય છે ! સર્વ જ્ઞાનીપુરુષોએ આ રીતે ભગવાનની વાણીનો મહિમા ગાયો છે અને આપણે જિનવાણીમાતા તરીકે જ્ઞાનપાંચમના દિવસે તેની પૂજા પણ કરીએ છીએ.

શ્રી દેવચંદ્રજીએ અહીં આ વીતરાગવાણીને “અવિસંવાદ સરૂપે” કહી. પ્રભુની વાણી અનેકાંતમય, સ્યાત્પદથી અંકિત હોવાથી અવિસંવાદ સ્વરૂપવાળી છે, અર્થાત્ તે પૂર્વાપર અવિરોધપણે વસ્તુસ્વરૂપની યથાર્થ પ્રરૂપણા કરે છે. જેમ કે, આત્મા નિત્ય પણ છે અને અનિત્ય પણ છે એમ પ્રરૂપણામાં કોઈ વિસંવાદ, વિરોધ નડતો નથી કારણ કે દ્રવ્યાર્થિક નયથી આત્મા નિત્ય છે અને પર્યાયાર્થિક નયથી આત્મા અનિત્ય છે. આચાર્યપ્રવર અમૃતચંદ્રાચાર્યે તો શ્રી સમયસાર કળશ-૪ માં ત્યાં સુધી કહ્યું કે જે ભવ્ય આ ઉભયનયના વિરોધને મટાડનારી સ્યાત્પદથી અંકિત જિનવાણીમાં રમણતા કરે છે તેના મોહનો નાશ થઈ જાય છે - વળી “શુદ્ધો ધર્મ પ્રરૂપે” - આત્માની રાગ-દ્વેષ-અજ્ઞાન આદિ અશુદ્ધતા દૂર કરાવી શુદ્ધાત્માની પ્રાપ્તિનો માર્ગ બતાવતો શુદ્ધ ધર્મ પ્રરૂપે પ્રભુની વાણી છે. આત્માનો શુદ્ધ ધર્મ એવા સમ્યક્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રગટ થતાં જીવના સંસાર-પરિભ્રમણરૂપ ભવોભવના દુઃખોનું નિવારણ થાય છે અને ભવ્યજીવોને મોક્ષસુખ પ્રાપ્ત કરાવે એવી સામર્થ્યવાન પ્રભુની દેશના છે. તેથી દેવચંદ્રજી અહીં તેને ‘ભવદુઃખવારણ’ અને ‘શિવસુખકારણ’ કહીને

બિરદાવે છે.

હવે આગળ ‘સ્થાપના જિન’ પણ જીવોનું કલ્યાણ કરવામાં કેવું પ્રબળ નિમિત્ત છે તે દર્શાવે છે :

દક્ષિણ પશ્ચિમ ઉત્તર દિશિ મુખ,
વાઠ ઠવણા જિન ઉપગારી રે;
તસુ આલંબન લહિય અનેક,
તિહાં થયા સમકિતધારી રે. ભવિક૦ ૪

શબ્દાર્થ : દક્ષિણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશામાં જેમનું મુખ છે તે સ્થાપના કરેલ (દેવકૃત) જિન પણ ઉપકારી છે કારણ કે તેનું આલંબન લઈને અનેક ભવ્ય જીવો ત્યાં સમકિતધારી થાય છે. (દિશિ = દિશા, ઠવણા = સ્થાપના; તસુ = તેનું; લહિય = લઈને, તિહાં = ત્યાં)

વિશેષાર્થ : પૂર્વમુખી જે સાક્ષાત્ ભગવાન બિરાજે છે તેમની સામેની પર્ષદામાં બેસવાનો અધિકાર માત્ર દેશપ્રતી શ્રાવક અને મહાપ્રતી મુનીશ્વરોને હોય છે, બાકીના સર્વ જીવો-મનુષ્ય, તિર્યચ અને દેવો-બાકીની ત્રણ દિશા-પશ્ચિમ, ઉત્તર અને દક્ષિણમાં દેવકૃત જિનબિંબો છે, જે ‘ઠવણા જિન’ અર્થાત્ સ્થાપના નિક્ષેપથી ભગવાન છે તેમના દર્શન કરી સાક્ષાત્ ભગવાનને જ જોઈ રહ્યા છે એવો અનુભવ કરી ધન્યતા અનુભવે છે. આ સ્થાપના જિન પણ અત્યંત ઉપકારી છે કારણ કે તેના દર્શન કરીને અને મૂળ ભગવાનની દિવ્યધ્વનિ સાંભળીને અનેકાનેક જીવો તે અવલંબન લઈ “તિહાં થયા સમકિતધારી” - સમ્યક્દર્શન પામે છે. ખરેખર તો “જિન પડિમા જિન સારખી” - જિન પ્રતિમા પણ સાક્ષાત્ જિન જેવી જ ઉપકારી છે એમ દેવચંદ્રજી સિદ્ધ કરવા માગે છે. આપણો પણ અનુભવ છે કે જિનપ્રતિમાનું દર્શન-પૂજા કરતાં આપણા કષાયો ઉપશાંત થાય છે અને આપણે શાંતભાવમાં સરી પડીએ છીએ.

સાક્ષાત્ જિન અને સ્થાપના જિનનું ઉપકારીપણું તેમજ તે અવલંબનથી થતી સાધકના ભાવોની વિશુદ્ધિની વધુ સમજણ દેવચંદ્રજી નય-નિક્ષેપ દ્વારા આગળ ઉપર આપણે જે અવસરે વિચારીશું.:

(ક્રમશઃ)

સમ્યક્ તપ (ક્રમાંક-૩)

બા.બ્ર. સુરેશજી

તપના પ્રકાર

સાધનની અપેક્ષાએ તપના બાર ભેદ શ્રી જિનેન્દ્રદેવ દ્વારા નિરૂપિત કરાયેલ છે :-

(૧) અનશન (ઉપવાસ) (૨) અવમોદાર્ય (ઊણોદરી) (૩) વૃત્તિ પરિસંખ્યાન (૪) રસપરિત્યાગ (૫) વિવિક્તશય્યાસન (૬) કાયકલેશ (૭) પ્રાયશ્ચિત્ત (૮) વિનય (૯) વૈયાવૃત્ય (૧૦) સ્વાધ્યાય (૧૧) વ્યુત્સર્ગ (૧૨) ધ્યાન

આમાંથી પ્રારંભના છ તપ ‘બાહ્ય તપ’ કહેવાય છે કારણ કે એક તો તે બહારમાં દેખાય છે અર્થાત્ બહારથી ભોજન, રસત્યાગ, આતપનયોગ આદિનો ત્યાગ અને અનુષ્ઠાન કરતી વ્યક્તિ દેખાય છે. બીજું, એ તપ બાહ્ય સામગ્રી જેમ કે શરીર, ભોજનાદિના આશ્રયથી કરવામાં આવે છે અને ત્રીજું, આ તપ અંતરંગ તપમાં સહાયકારી થાય છે અર્થાત્ ખેતરની વાડની જેમ તેમની સુરક્ષા કરે છે. અંતરંગ તપને અંતરંગ એટલા માટે કહે છે કે એક તો તેનો આશ્રય અંતરંગ મન છે, બીજું તે કરતાં સમયે અન્ય કોઈ વ્યક્તિને એવું નથી લાગતું કે તે કોઈ તપસ્યા કરી રહ્યો છે અર્થાત્ બહારમાં તપ દેખાતું નથી, અને ત્રીજું આ તપ અપેક્ષાકૃત આત્માભિમુખ થવામાં વધારે સહાયક છે. હવે, આપણે પ્રથમ બાહ્યતપનો વિચાર કરીશું.

બાહ્ય તપ

૧. અનશન (ઉપવાસ)

સ્વરૂપ :- ‘અનશન’ નો અર્થ ભોજન થાય છે તથા અનશન (ભોજન) ન કરવું અનશન કહેવાય છે. “ભોજનની ઈચ્છા (વિકલ્પ) નો નિશ્ચિત કે અનિશ્ચિત સમયાવધિ માટે સંકલ્પપૂર્વક ત્યાગ (નિરોધ) કરવો અનશન તપ કહેવાય છે.” આમાં ભોજન સંબંધી

વિકલ્પોનો નિરોધ થાય છે માટે તેને ‘તપ’ કહ્યું છે. આ તપનું વિશેષ પ્રયોજન અનાદિકાલીન આહારસંજ્ઞાને શિથિલ કરીને તેના સંસ્કારોને સમૂળ નષ્ટ કરવાનું છે. તેનું બીજું નામ ‘ઉપવાસ’ પણ છે. આમ તો બન્ને એકબીજાના પર્યાયરૂપે ઓળખાય છે તો પણ સૂક્ષ્મતાથી વિચાર કરતાં જણાય છે કે આ બન્ને મળીને પોતાનું પ્રયોજન સિદ્ધ કરવામાં સમર્થ છે. અનશન બાહ્ય સ્વરૂપ છે તથા ઉપવાસ તેનું અંતરંગ રૂપ છે ; કારણ કે અનશનમાં ભોજનના ત્યાગની મુખ્યતા છે તથા ઉપવાસમાં આત્મસન્મુખ થવાની મુખ્યતા છે. આત્માની સમીપ રહેવાને ઉપવાસ કહે છે. “આત્માની સમીપ રહેવાનો અભિપ્રાય એ છે કે આહાર, વિષય અને કષાયોનો ત્યાગ કરીને ધર્મધ્યાનમાં લાગવું.” આહારત્યાગ સુધીનું કાર્ય અનશન ક્રિયાથી થાય છે તથા બાકીના વિષય-કષાયોનો ત્યાગ ઉપવાસ ક્રિયા દ્વારા સંપન્ન થાય છે. ઉપવાસમાં આરંભનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે, જેથી વિષયોનો સંપર્ક છૂટી જાય છે તથા ઉપવાસના દિવસે સ્વાધ્યાય, સામાયિક, ભક્તિ આદિનું વિધાન છે, માટે કષાયોનો ત્યાગ પણ સ્વતઃ થઈ જાય છે. આ રીતે અનશન નાસ્તિ પક્ષ છે તો ઉપવાસ અસ્તિ પક્ષ છે અને બન્ને મળીને તેને સંપૂર્ણતા પ્રદાન કરે છે. સંક્ષેપમાં “સમસ્ત પ્રકારના આહાર, ઈન્દ્રિય વિષય, આરંભ અને કષાયોનો ત્યાગ કરીને ધર્મધ્યાનમાં ચિત્ત લગાડવું તે ઉપવાસ કે અનશન તપ કહેવાય છે.”

ઉપવાસ તપના લાભ

(૧) કાર્તિકયાનુપ્રેક્ષા ગ્રંથમાં બાલયતિ શ્રી કાર્તિક્ય સ્વામી ઉપવાસ તપનું માહાત્મ્ય બતાવતા લખે છે કે વિષય-કષાયોના સમ્યક્ ત્યાગપૂર્વક કોઈ જીવનમાં જો એક ઉપવાસ પણ કરે તો તે નિશ્ચયથી અસંખ્યાત કર્મોની નિર્જરા કરતો સ્વર્ગની સંપદાનો અધિકારી થાય છે.

(૨) ઉપવાસ તપના સંબંધમાં આધુનિક કાળના

મહાત્મપસ્વી ચારિત્ર ચક્રવર્તી આચાર્ય શ્રીશાંતિસાગરજી કહે છે કે સમ્યક્ વિધિથી એક ઉપવાસ કરવાથી અનેક જન્મોના સંચિત ગાઢ કર્મ પણ નિર્જરિત થઈ જાય છે.

(૩) પરમાર્થ ઉપવાસનો પરમ લાભ અતિશય કર્મોની નિર્જરા છે.

(૪) ઉપવાસ કરવાથી ઈન્દ્રિયોને પોષણ ન મળવાથી તેમની ઉન્મત્તતા શાંત થઈ જાય છે, જેથી કામાદિ વિકાર સહજ ઉપશમિત થઈ જાય છે.

(૫) ઉપવાસથી ધ્યાન અને આસન સિદ્ધિમાં ઘણી સહાયતા મળે છે.

(૬) ઉપવાસથી નિદ્રાજય પણ થાય છે.

(૭) નિયમિત ઉપવાસ કરવાથી અનાદિકાલીન નિવિડ (ગાઢ) આહારસંજ્ઞા શિથિલ થઈ જાય છે જેથી આપણો અણહારક આત્મસ્વભાવ પ્રગટ થાય છે. આ ઉપવાસનું સર્વોત્તમ ફળ છે.

આ રીતે ઉપવાસના અનેકવિધ ફળ આગમમાં બતાવ્યા છે જે શ્રદ્ધા અને સ્વાનુભવથી સિદ્ધ છે, તેથી આપણે શક્તિતઃ અર્થાત્ શક્તિનું ગોપન કર્યા વિના આ મહાત્મનું અનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ.

ઉપવાસની વિધિ :- જે દિવસે ઉપવાસ કરવાનો હોય તેના આગળના દિવસે સૂર્યાસ્તની બે ઘડી પૂર્વે સર્વ પ્રકારના આહારનો ત્યાગ કરી પછીના દિવસના ઉપવાસનો સંકલ્પ ગ્રહણ કરવો જોઈએ. પછી બને તો રાત્રે જ કોઈ મંદિર પાસેની ધર્મશાળામાં, સાધુ-સાધ્વીઓના નિવાસ પર કે કોઈ આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર (આશ્રમ) માં જવું, અથવા પોતાના ઘરમાં જ અન્યત્ર ગમનાગમનનો પરિત્યાગ કરી એકાંત કક્ષમાં જ રહેવું. ભોજનના ત્યાગના પચ્ચખાણની સાથે-સાથે બને ત્યાં સુધી ઉપવાસ પર્યન્ત મૌનનો સંકલ્પ કરવો કારણ કે મૌનપૂર્વક ઉપવાસ કરવાથી ભાવોની વિશેષ વિશુદ્ધિ થાય છે. આખા દિવસમાં સ્વાધ્યાય, પૂજા, માળા આદિ શું-શું કરવું તેની સમયસારણી બનાવવી. આટલો સમય સ્વાધ્યાય, આટલો સમય ધ્યાન, આટલો સમય પૂજા, આટલા જાપ ઈત્યાદિ દિનચર્યા નિશ્ચિત કરવાથી આખો દિવસ સહજતાથી નીકળી જાય છે. ભૂખ્યા રહેવાથી જો અશક્તિનો અનુભવ થાય તો થોડી

વાર શવાસનમાં સૂઈને દેહથી ભિન્ન પોતાના જ્ઞાનસ્વરૂપનું ચિંતન કરવું. રાત્રે જ્યારે આળસ જેવું લાગે ત્યારે ભારે ગ્રંથાદિ ન વાંચી પ્રથમાનુયોગનો કોઈ ગ્રંથ કે મંત્ર જાપ કરવો. ઉપવાસના બીજા દિવસે સવારે ઊઠીને સર્વ પ્રથમ પ્રતિક્રમણ અને સામાયિક કરીને સ્નાનાદિથી પરવારી, શ્રી જિનેન્દ્રદેવનો અભિષેક-પૂજન કરી, જો ગુરુનું સાન્નિધ્ય હોય તો તેમના દર્શન કરીને, પાત્રોને યથાસંભવ દાન કરી, શાંતભાવથી પારણું કરવું.

ઉપવાસના દિવસે રાખવા યોગ્ય સાવધાનીઓ :-

(૧) ઉપવાસના દિવસે કોઈ પણ પ્રકારનો લૌકિક વ્યવહાર કરવો નહીં.

(૨) ઉપવાસના દિવસે નિયમથી બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું તથા તત્સંબંધી નિમિત્તોથી દૂર રહેવું.

(૩) સમય પસાર કરવા ઉપન્યાસ, ટેલિવિઝનમાં ધારાવાહિક, ફિલ્મ આદિ પણ જોવાં નહીં.

(૪) યથાસંભવ મૌન રાખવું.

(૫) દિવસમાં બને ત્યાં સુધી સૂવું નહીં.

આશય એ છે કે પૂર્વોક્ત પ્રકારે ઉપવાસ તપ કરીને આ મનુષ્યતનની સાર્થકતા સિદ્ધ કરવી.

૨. ઊણોદરી (અવમોદાય) તપ

સ્વરૂપ :- ઉનનો અર્થ થોડું ઓછું થાય છે, ઉદરનો અર્થ પેટ થાય છે. ત્રણ-ચતુર્થાશ પેટ ભરવું અને એક ચતુર્થાશ ખાલી રાખવું ઊણોદરી કહેવાય છે અથવા “પેટ ભરીને ખાવાની ઈચ્છાનો ત્યાગ કરવો ઊણોદરી તપ કહેવાય છે.” આમાં ભોજન તો કરવામાં આવે છે પરંતુ અનિયંત્રિત સ્વચ્છંદપૂર્વક ભોજન કરવાની ઈચ્છાનો નિરોધ કરવામાં આવે છે તેથી તેને તપ માન્યું છે. કોઈ અપેક્ષાએ આ તપ ઉપવાસથી પણ વધારે પ્રભાવી અને કઠિન મનાય છે. કારણ કે આમાં વધી ગયેલ ઈચ્છાને તુરત જ રોકવી પડે છે. ઉપવાસમાં તો આહાર ન કરવાનો સંકલ્પ કરીને વ્યક્તિ તત્સંબંધી નિમિત્તનો પણ ત્યાગ કરી દે છે પરંતુ ઊણોદરીમાં તેના સામે ભોજન હોય છે, ભૂખ પણ હોય છે અને ભોજન કરવાની પ્રબળ ઈચ્છા હોય છે આવા સમયે તેનો એકદમ

પરિત્યાગ કરી દેવો તે અપેક્ષાકૃત વધારે સંયમ શક્તિનો પરિચાયક છે. કોઈ કામ ધારાપ્રવાહથી ચાલતું હોય તેને અચાનક વચમાં જ રોકી દેવું તેમાં અસાધારણ મનોબળની આવશ્યકતા છે. જેમ કે ક્રિકેટ મેચ ચાલી રહી હોય અને તે તેની પરાકાષ્ટાએ પહોંચી હોય ત્યારે તેને જોતાં - જોતાં છોડી દેવી તે દુષ્કર કાર્ય છે, અસાધારણ મનોજયનું પરિચાયક છે. ઊણોદરી તપથી આવી અસાધારણ મનોજયની વૃત્તિનો વિકાસ થાય છે. આ વૃત્તિનો પ્રયોગ આપણે અન્ય સ્થાનો પર પણ કરવો જોઈએ. જેમ કે આપણને કોઈ ભોગ ભોગવવાની ઈચ્છા થાય તો તેને થોડો જ ભોગવીને વચમાં જ તેનો ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ, બહુ બોલવાની ઈચ્છા થાય ત્યારે થોડું બોલીને ચૂપ થઈ જવું, ઘણો ક્રોધ આવે ત્યારે તુરત જ તેને ઉપશમિત કરી દેવો ઈત્યાદિ અનેક પ્રકારે આ વૃત્તિનો મનોજય કરવામાં પ્રયોગ કરવા જોઈએ.

ઉપવાસ તપમાં વિકલ્પનો સંપૂર્ણ ત્યાગ કરવા પર જોર હોય છે, જ્યારે ઊણોદરી તપમાં જાગેલા અથવા વધેલા વિકલ્પનો જય કરવા પર જોર આપવામાં આવે છે. બન્નેનું પોત-પોતાનું સ્વતંત્ર પ્રયોજન અને કાર્ય છે. પ્રથમ તો વિકલ્પના સંપૂર્ણ ત્યાગરૂપ ઉપવાસનો જ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ કારણ કે તે અપેક્ષાકૃત વધારે સુરક્ષિત છે. જો તે ન થઈ શકે તો વિકલ્પજયરૂપ ઊણોદરીનું અનુષ્ઠાન શ્રેયસ્કર છે. વર્તમાનકાળમાં હીન સંહનશક્તિને લીધે અને હીન સંકલ્પબળને કારણે સામાન્યરીતે વ્યક્તિને ઉપવાસ કરવો કઠણ લાગે છે. એવા સમયે તેના શ્રેષ્ઠ વિકલ્પરૂપ ઊણોદરી તપ કરવું હિતકારી છે કારણ કે તેમાં પૂર્ણ રૂપથી ભૂખ્યા પણ નથી રહેવું પડતું અને મનોજયના સંસ્કાર પણ પડે છે. તેથી ઉત્સાહપૂર્વક ઊણોદરી તપ નિત્ય કરવું જોઈએ.

ઊણોદરી તપની વિધિ :- આદર્શ રૂપથી તો તેનું સ્વરૂપ એવું છે કે ભોજનમાં સામાન્યરૂપથી બત્રીસ ગ્રાસ લેવાનું વિધાન છે. તે ૩૨ કોળિયામાં રોજ એક-એક ઓછો કરતાં-કરતાં એક ગ્રાસ સુધી આવવું અને ફરી એક-એક ગ્રાસ વધારતાં - વધારતાં ૩૨ ગ્રાસ સુધી આવવું આ તેનું આદર્શરૂપ છે અને ક્યાંક તો ચોખાનો એક દાણો એક ગ્રાસમાં લઈ બાકીનાને છોડી દેવામાં

આવે છે. વાસ્તવમાં આ મનોજય કરવાના જ વિવિધ ઉપાય છે. સામાન્યરૂપે આપણે ભૂખથી ઓછું ખાવું જોઈએ, પરંતુ બધાની ભોજન શક્તિ અલગ-અલગ હોય છે, તેથી દરેકે પોતાના ભોજનની માત્રા સ્વયં નિશ્ચિત કરવી જોઈએ. તેનું માપદંડ એ રાખવું કે જ્યારે એમ લાગે કે પેટ થોડું ખાલી છે, ખાવાની શક્તિ પણ છે અને ખાવાની ઈચ્છા પણ થાય છે, એવા સમયે ભોજનનો ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ, ત્યારે જ ઊણોદરી નું ફળ મળે છે. ભોજન કરવાની ઈચ્છા પણ ન થતી હોય અને શક્તિ પણ ન હોય ત્યારે ઓછું જમવું ઊણોદરી નથી કારણ કે આમાં ઈચ્છા નિરોધરૂપ પ્રયોજનની સિદ્ધિ થતી નથી.

ઊણોદરી તપના લાભ

(૧) વધેલ ઈચ્છાઓનો નિરોધ થાય છે, જે કર્મનિર્જરાનું કારણ છે. આ જ તેનું પરમ ફળ છે.

(૨) મનોજયની વૃત્તિનો વિકાસ થાય છે.

(૩) પેટ પર્યાપ્ત ખાલી રહેવાથી આળસ, નિદ્રા પર વિજય થાય છે.

(૪) સ્વાધ્યાય, ધ્યાનાદિ અંતરંગ તપમાં આ સર્વાધિક ઉપયોગી છે. કારણ કે કદાચ ઉપવાસથી દુર્બળતાને લીધે આળસ આદિ આવી શકે છે, જેથી સ્વાધ્યાય - ધ્યાનાદિમાં ચિત્ત ઉત્સાહપૂર્વક ન લાગે. આ દોષનું ઊણોદરી તપ નિરાકરણ કરી દે છે અર્થાત્ આનાથી શક્તિહીનતા નથી આવતી અને આળસ પણ આવતી નથી, તેથી આવશ્યક કરવામાં ઉત્સાહ જળવાઈ રહે છે.

(૫) ભોજન અલ્પ કરવાથી ઈન્દ્રિયોમાં ઉન્મત્તતા આવતી નથી, જેથી મન વિકારરહિત, પવિત્ર, હલકું અને પ્રકૃલ્લિત રહે છે.

(૬) સ્વાસ્થ્ય સારું રહે છે.

આશય એ છે કે ઊણોદરી તપ અપેક્ષાકૃત વધારે સરળ અને સહેલું છે, આને કોઈ પણ સહેલાઈથી કરી શકે છે. સરળ અને સહેલું હોવાની સાથે-સાથે તેના લાભ પણ ઘણા છે એમ જાણીને નિત્ય આ અમૃતફળદાયી તપનું અનુષ્ઠાન (આચરણ) કરવું જોઈએ, એવી શ્રી સદ્ગુરુની શીખ છે. (ક્રમશઃ)

શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર (ક્રમાંક-૬)

મહેન્દ્રભાઈ કે. ખંધાર

આચાર્યશ્રીની લઘુતા-૪

● મૂળ શ્લોક : (વસંતતિલકા)

ये योगिनामपि न यान्ति गुणास्तवेश,
वक्तुं कथं भवति तेषु ममावकाशः ?
जाता तदेवमसमीक्षितकारितेयं,
जल्पन्ति वा निजगिरा ननु पक्षिणोऽपि ॥६॥

● અન્વયાર્થ :

(હે) ઈશ ! યે તવ ગુણાઃ યોગિનાં અપિ વક્તું
ન યાન્તિ તેષુ (વક્તું) મમ અવકાશઃ કથં
ભવતિ ? તદ્ એવં ઇયં (મમ) અસમીક્ષિત
કારિતા જાતા વા નનુ પક્ષિણઃ અપિ નિજગિરા
જલ્પન્તિ ॥

● શબ્દાર્થ : યે - જે, યોગિનામ્ - યોગી પુરુષો,
અપિ - પણ, ન - નથી, યાન્તિ - (કહી) શક્તા,
ગુણાઃ - ગુણો, તવ - આપના, ઈશ - (હે) પ્રભુ,
વક્તું - કહેવાને, કથં - કેવી રીતે, ભવતિ - થાય,
તેષુ - તે વિષયમાં, મમ - મારો, અવકાશઃ -
અવકાશ, સામર્થ્ય, શક્તિ, જાતા - (સહજ) થયું,
થઈ, તદ્ - તેથી, એવં - આ પ્રમાણે, ઇયં - આ
(સ્તુતિ), અસમીક્ષિત - અવિચારી, વિચાર્યા વિનાનું,
કારિતા - કાર્ય, પ્રવૃત્તિ, જલ્પન્તિ - બોલે છે, વા -
અથવા, નિજગિરા - પોતાની વાણી (ભાષા), નનુ-
ખરેખર, પક્ષિણોઽપિ - પક્ષીઓ પણ.

● સમશ્લોકી ગુજરાતી પદાનુવાદ :

(હરિગીત)

હે ઈશ ! યોગી પણ તમારા ગુણ જે ન કહી શકે,
સામર્થ્ય મારું ક્યાંથી વર્ણન મુજથી તેનું થઈ શકે;

વિચારવિણનું કાર્ય આ દેખાય મારું તેહથી,
પણ પક્ષી શું પોતાતણી ભાષા કહો વદતા નથી ? (૬)
(મંદાકાંતા)

તારા ગુણો નવ કહી શકે નાથ યોગીજનોયે,
તે ગાવાને મુજમહિ કહો કેમ સામર્થ્ય હોયે ?
લાગ્યું એથી પગલું મુજ આ ભૂલવાળું કદાપિ,
બોલે છે તોયે નિજવચનથી પક્ષીઓ રે તથાપિ. (૬)

● ભાવાર્થ : હે ઈશ્વર ! આપના જે ગુણોનું નિરૂપણ
યોગીજનો પણ (યથાર્થ અને પૂરું) કરી શક્તા નથી,
એવા આપના ગુણોનું વર્ણન કરવામાં મારું સ્થાન ક્યાંથી
(મારી શક્તિ ક્યાંથી હોય) ? તો સ્તુતિ કરવાનું મારું
આ કાર્ય વિચાર વગરનું થયું જણાય છે. અથવા (પરંતુ,
તો પણ) પોતાની ભાષામાં પક્ષીઓ પણ બોલે છે (તેમ
હું પણ મારી શક્તિ પ્રમાણે ગુણ સ્તવન કરું છું).

● વિશેષાર્થ / પરમાર્થ : કલ્યાણમંદિર સ્તોત્રના
પ્રારંભથી છઠ્ઠા શ્લોક સુધી ભક્તિપ્રધાન લાઘવ (લઘુતા)
ભાવની એક શૃંખલા છે અને વિવિધ ઉપમાઓથી
સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિજીએ પોતાની લઘુતા અને વિનયને
નમ્રતાપૂર્વક કાવ્યમય શબ્દોમાં દર્શાવ્યા છે. રૂપક
અલંકાર દ્વારા તેમના ભાવોનું નિરૂપણ કર્યું છે.

છ શ્લોક સુધી આચાર્યશ્રીએ પોતે આરંભેલું
પાર્શ્વ પ્રભુની સ્તુતિનું કાર્ય કેટલું મહાન અને કઠિન છે
તે જુદી જુદી રીતે વ્યક્ત કર્યું છે. આ કાર્ય કરવાની
શક્તિ પોતામાં નથી એવી પોતાની લઘુતા દર્શાવવા
છતાં તેઓ આ કાર્ય શા માટે કરે છે તેનું રહસ્ય અને
સ્તોત્ર રચનાનો હેતુ ૭ થી ૮ એ ત્રણ શ્લોકમાં છે.

આ શ્લોક-૬ માં પૂર્વોક્ત ૩-૪-૫ શ્લોકના

ભાવને પુષ્ટ કરે છે. સૂરિજીએ કહેલું કે સ્તુતિ કરવાની શક્તિ નથી અને છતાં ભક્તિવિશેષથી સ્તુતિ કરાય છે. આ વાત જ અહીં વિસ્તારાય છે. પાંચમા શ્લોકમાં આપેલ બાળકની ઉપમાથી આગળ વધીને આચાર્યશ્રી પોતાને પક્ષી સાથે સરખાવીને અત્યંત લાઘવતા દર્શાવે છે. પક્ષીનો કલરવ જેવો મીઠો લાગે છે તેવું જ આ સ્તવન (“કલ્યાણમંદિર” સ્તોત્ર) પણ પોતાની ભક્તિની કાલીઘેલી ભાષામાં બન્યું હોવાથી લોકોને મીઠું લાગશે તેમ શ્રદ્ધાથી કહે છે. ગમે તેવા અલ્પશક્તિ કે અલ્પ બુદ્ધિવાળા માટે પણ, ભક્તિયોગની સુલભતા અત્રે પરમાર્થથી બતાવી છે.

પરમ ઐશ્વર્યના સ્વામી પરમાત્માના અગમ્ય અગોચર અનંત ગુણો છે કે જે યોગીપુરુષો જાણે છે, સમજે છે અને અંશે અનુભવે છે, છતાં તે ગુણોનું યથાર્થ અને સંપૂર્ણ કથન વાણી દ્વારા કરી શકતા નથી. તેથી જ ‘અપૂર્વ અવસર’ પદમાં શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ કહ્યું કે,

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દીર્ઘ જ્ઞાનમાં,

કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો... (૨૦)

તો પછી મારા (સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિજી) જેવા આપના ગુણોને વર્ણવવા માટે શું વિસાતમાં હોય ! તેથી મને એમ લાગે છે કે મારું આ સ્તુતિ (“કલ્યાણમંદિર” સ્તોત્ર) કરવાનું કાર્ય વગર વિચાર્યું કહેવાય. જ્ઞાનીજનો પાસે આ કાર્ય હાંસીપાત્ર બનશે. પરંતુ શું કરું ? હું લાચાર છું. મારા હૃદયમાં ઉછળતો - ઉભરાતો ભક્તિનો વેગ હું રોકી શકું તેમ નથી. જેમ પક્ષી પોતાના ભાવને વ્યક્ત કરવા માટે મનુષ્યની ભાષા બોલી શકતા નથી, તો પણ તેઓ પક્ષીભાષામાં બોલીને પોતાના ભાવ દર્શાવે છે, તેમ હું પણ મારી ભક્તિની અભિવ્યક્તિ કાલીઘેલી ભાષામાં સ્તુતિ રચીને કરીશ. પ્રભુ ! તું તો સર્વજ્ઞ છે અને મારા અંતરના ભાવને પ્રત્યક્ષ જાણે છે પછી મને શું ચિંતા ? જેવો તેવો પણ હું બાળક તો તારો

જ છું. તેથી જ આચાર્ય રત્નાકરસૂરિજી ‘રત્નાકર પચ્ચીસી’ માં કહે છે કે,

શું બાળકો મા-બાપ પાસે બાળકીડા નવ કરે,

ને મુખમાંથી જેમ આવે તેમ શું નવ ઉચ્ચરે....(૩)

બાળબુદ્ધિએ પરમ ભક્તિભાવથી રચાયેલ આ સ્તુતિ સૌના હૃદયને શાંતિ, આનંદ અને તૃપ્તિ આપશે.

સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર રૂપ રત્નત્રયના આરાધક યોગીઓ વડે પણ આપના (પાર્શ્વપ્રભુના) ગુણો વાણીથી સંપૂર્ણપણે કહી શકાતા નથી, તો પછી તે કહેવાનો મને અવકાશ (સામર્થ્ય, શક્તિ) ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ તે કહેવાની શક્તિ મંદમતિ અને છદ્મસ્થ એવા મારામાં ક્યાંથી હોય ? તેથી મારો આ સ્તુતિ કરવાનો પ્રયત્ન વિચાર્યા વિનાની જ પ્રવૃત્તિ થવાથી સ્તુતિ ન કરવી જોઈએ. આટલી વાત કરીને આચાર્ય હવે બીજા પક્ષનો વિચાર રજૂ કરે છે : સંપૂર્ણ રીતે સ્તુતિ કરવાની પોતાની શક્તિ ન હોવા છતાં પણ યથાશક્તિ પ્રયત્ન તો કરવો જોઈએ.

આચાર્યશ્રી આ શ્લોકમાં પોતે આરંભેલું કાર્ય અન્યની દૃષ્ટિમાં કેવું વિચાર વગરનું જણાય છે તે સ્પષ્ટ કરે છે. તેઓ પાર્શ્વનાથ ભગવાનને કહે છે કે હે પ્રભુ! તમારા ગુણો એટલા બધા છે કે ભલભલા યોગીઓ પણ યથાર્થ કહી શકતા નથી. યોગી એટલે મન, વચન અને કાયાના યોગને સંયમિત કરી આત્મદશાની ઉચ્ચ અવસ્થાવાળા જીવો. તેમનું ધ્યેય સંસારથી અલિપ્ત રહીને પ્રભુ સાથે ઐક્ય સાધવાનું છે. આવા આત્માર્થમાં રમતા યોગીઓ પણ પ્રભુના સર્વ ગુણો વર્ણવી શકતા નથી. તેવા આત્મવૈભવી યોગીઓના પડછાયામાં પોતાનું સામર્થ્ય કેટલું અલ્પ છે તે આચાર્યશ્રી બતાવે છે. આવી પરિસ્થિતિ હોવા છતાં તેઓ આ સ્તોત્રનું કાર્ય અધવચથી છોડવા તૈયાર નથી.

સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિજીની લઘુતાપૂર્વકની નમ્રતામાં સાચા ભક્તના દર્શન થાય છે. વિદ્વાનો પોતાની

અહીં સમીક્ષા નો અર્થ છે - સૌજવ, શૃંગાર અને તર્કસિદ્ધ પદવિન્યાસ (રચના). તે પદોમાં કાવ્યભાવોને ભેળવીને ભાવપ્રાણ પૂરે છે.

આ શ્લોકમાં **વક્તું કથં** કહીને વાણીનું અસામર્થ્ય પ્રગટ કર્યું છે, અર્થાત્ “બોલવામાં (વર્ણન કરવામાં) મારો અવકાશ (શક્તિ, સામર્થ્ય) ક્યાં છે?” આ કથનથી પ્રતીત થાય છે કે ભલે બોલવામાં અસામર્થ્ય છે પરંતુ સમજવાનો, ચિંતન - મનન કરવાનો અને અનુભવવાનો અવકાશ તો ભરપૂર છે ! **વક્તું** શબ્દનો મર્મ તેની જ્ઞાનગરિમાને પ્રગટ કરે છે.

ઉત્થાનિકા : આ શ્લોક-૬ પછી, હવે આચાર્યશ્રી વિષયાંતર કરે છે. અહીં સુધી લઘુત્વભાવનું પ્રદર્શન કરીને પોતાની વિનયશીલતા દર્શાવી. હવે આગળ કહે છે કે પરમાત્માનું નામ પણ જીવોના કલ્યાણ માટે પર્યાપ્ત છે. ભાવપૂર્વકના નામની અચિંત્ય શક્તિ છે અને નામના જાપથી શાંતિ અનુભવાય છે. તત્ત્વપ્રાપ્તિના પૂર્વે તત્ત્વની પૂર્વભૂમિકાથી જ આનંદની ઉત્પત્તિ થાય છે. શ્લોક-૭ માં નામસ્મરણરૂપ સરળ સાધનાનો (મોક્ષ) નિર્દેશ કર્યો છે.

અંતમાં સર્વ જીવ ભાવપૂર્વકના પ્રભુ-નામસ્મરણરૂપ સરળ, સહજ આરાધનાથી આત્મશુદ્ધિ કરે એવી મંગલ ભાવના સાથે જિનાજ્ઞાથી કાંઈ વિપરીત લખાયું હોય તો ત્રિવિધે મિચ્છા મિ દુક્કડમ્.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

॥ શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

• • •

● દર્પણમેં મુખ ઓર સંસાર મેં સુખ-હોતા નહીં હૈ, બસ દિખતા હૈ.

● માના કિ જિંદગી કી રાહે આસાન નહીં, મગર મુસ્કુરાકે ચલને મેં કોઇ નુકસાન નહીં.

સમાધિતંત્રનું અમૃતરસપાન

(પાના નં. ૧૪ પરથી ચાલુ...)

દંડ આપીને હર્ષ પણ માને છે પરંતુ શ્રદ્ધાનમાં તો દંડ આપવો અનિષ્ટ માને છે, તેમ સમ્યક્દષ્ટિને પાપરૂપ ઘણો કષાય થયો હતો તે હવે પુણ્યરૂપ થોડો કષાય કરવાનો ઉપાય રાખે છે તથા થોડો કષાય થતાં હર્ષ પણ માને છે પરંતુ શ્રદ્ધાનમાં તો કષાયને હેય જ માને છે.” અંતરાત્માની શ્રદ્ધાનમાં અને અજ્ઞાનીની શ્રદ્ધામાં એક અકર્તા રહે છે, બીજો કર્તા બની કર્મ બાંધે છે.

પૂ. બેન શ્રી ચંપાબેનની અમૃત સરસ્વતી લખે છે, “શુભનો વ્યવહાર પણ અસાર છે. તેમાં રોકવા જેવું નથી. કોઈ માણસ નગરનું ધ્યેય બાંધી ચાલવા માંડે તો વચ્ચે વચ્ચે ગામ, ખેતર, ઝાડ બધું આવે, પણ તે બધું છોડતો જાય છે. તેમ સાધકને આ શુભાદિનો વ્યવહાર વચ્ચે આવે પણ સાધ્ય તો પૂર્ણ શુદ્ધ આત્મા જ છે માટે તે વ્યવહારને છોડતો પૂર્ણ શુદ્ધાત્મસ્વરૂપમાં જ પહોંચી જાય છે.જો તારે તારું પરિભ્રમણ ટાળવું હોય તો તારા દ્રવ્યને તીક્ષ્ણ બુદ્ધિથી ઓળખી લે. જો દ્રવ્ય તારા હાથમાં આવી ગયું તો તને મુક્તિની પર્યાય સહેજે મળી જશે.”

-: પદ્યાનુવાદ :-

‘દેહાતમધી અભિલષે દિવ્ય વિષય, શુભ કાય; તત્ત્વજ્ઞાની તે સર્વથી ઈચ્છે મુક્તિ સદાય.’

- શ્રી છોટાલાલ ગાંધી

‘દેહાત્મબુદ્ધિની ઈચ્છા, દિવ્ય દેહ - સુભોગની; તત્ત્વજ્ઞાની તણી ઈચ્છા, દેહ ભોગ વિયોગની.’

- પૂ.શ્રી બ્રહ્મચારીજી

‘લક્ષ્મી મિલે, મિલન હો, મમ હો વિવાહ,

મૂઢાત્મકો વિષય કી દિનરૈન ચાહ ।

જ્ઞાની, વશી, વિમલ, માનસ, આત્મવાદી

મૂઢાત્મ સદૃશ નહીં, પર અપ્રમાદી ॥’

- પૂ. આચાર્ય શ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજ

(ક્રમશ:)

જળ એ જ જીવન

પારુલબેન બી. ગાંધી

ભારત આમ જોઈએ તો નદીઓનો દેશ છે. કેટલીય મહાનદીઓ સદીઓથી આ ધરાતળને સીંચીને હરિયાળી બનાવતી એક પ્રદેશમાંથી બીજા પ્રદેશમાં જાય છે, પરંતુ વર્તમાને ગ્લોબલ વોર્મિંગની અસરને કારણે નદીઓ સૂકાઈ રહી છે. દિવસે દિવસે વરસાદ ઓછો થતો જાય છે. ચોમાસું ધીમું પડતું જાય છે. આવા સમયે લોકોએ સ્વયં જાગૃત થવાની જરૂર છે. જો આ બાબત પર અત્યારથી જ ધ્યાન નહિ આપવામાં આવે તો એક દિવસ એવો આવશે કે માણસ પાણીના ટીંપા માટે પણ તરફડતો હશે.

વાસ્તવિકતા એ છે કે ભારતમાં મોટાભાગના પ્રદેશોમાં ભૂતળ ખૂબ જ ઊંડા જતા રહ્યા છે. 'નાસા' એ જાહેર કરેલા નવા ડેટા પ્રમાણે આગામી થોડા વર્ષોમાં ઉત્તર અને પશ્ચિમ ભારતનો મોટા ભાગનો વિસ્તાર પીવાના પાણીની અછતને કારણે ખાલસા કરવો પડશે. અહીંયા નાગરિકો વસવાટ કરી શકે તેવી શક્યતાઓ નહિવત્ છે. એક અભ્યાસના તારણ પ્રમાણે ભારતના કુલ ભૂમિપ્રદેશમાંથી ૫૦% વિસ્તારમાં ભૂગર્ભ જળ હવે રહ્યા નથી. સોશિયલ મીડિયામાં વાયરલ થઈ રહેલી કેટલીક ક્લિપો એવું દર્શાવે છે કે ૧૫૦૦ ફૂટ ઊંડી પણ જળને બદલે લાવા નીકળી રહ્યા છે. આ બધા આવી રહેલ ભયંકર ભાવિનાં ઝંઘાણ છે.

વિધિની વક્તા એ છે કે પશુઓ પણ આજે પાણી માટે લડી રહ્યા છે. દૈનિક અખબારમાં આવેલા એક અહેવાલ પ્રમાણે જૂનના પૂર્વાર્ધમાં મધ્યપ્રદેશનાં દેવાસમાં પુંજાપરા પાસેના જંગલમાં વાંદરાઓના એક સમૂહે નદીમાં બચેલા થોડા પાણી પર કબજો જમાવી લીધો. જૂથ બહારનાં કોઈપણ વાનરને તેઓ પાણીની નજીક આવવા દેતા નહોતા. આ પરિસ્થિતિને કારણે પાણી ન મળી શકવાથી તરફડીને ૧૫ જેટલા વાનરો મૃત્યુને શરણ થયા.

રાજસ્થાનનાં સરહદી જિલ્લાઓ બાડમેર અને

જેસલમેરમાંથી અત્યારે મૃત પશુઓના પડતર કંકાલ અસ્થિઓનાં ટ્રકનાં ટ્રક ભરાઈને રવાના થઈ રહ્યા છે. આ એ પશુઓના કંકાલ છે જેઓ પાણી વિના તરફડીને મૃત્યુ પામ્યા છે. ભારતનાં મોટાભાગનાં રાજ્યોના ઘણા જિલ્લા - તાલુકાઓને ગયા વર્ષે અછતપ્રસ્ત જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

ટૂંકમાં કહીએ તો અત્યાર સુધી જે જળ સુલભ હતું તે દુર્લભ બનતું જાય છે. જો આવા સંજોગોમાં લોકો જાગીને પોતાની રીતે કાર્ય કરી જળસંગ્રહ, જળબચાવ અભિયાન ચલાવશે નહિ તો બહુ નજીકના ભવિષ્યમાં પાણી માટે લડાઈ થતી જોવા મળશે.

પાણીના અભાવમાં મૃત્યુને વહાલું ન કરવું હોય, લડાઈઓ ન લડવી હોય તો આજથી જ નહિ, અત્યારથી જ પાણી બચાવ અભિયાન શરૂ કરી દેવાનું છે. આ માટે દરેક નાગરિકે પોતાની રીતે પ્રયત્નો કરવા ખૂબ જ જરૂરી છે. આ માટે નીચેની જાગૃતિ ખૂબ જ જરૂરી છે :-

(૧) કોઈપણ વ્યક્તિ પોતાનાં ઘર, ફળિયા વગેરે ધોવા માટે પાણીને નકામું વેડફશે નહિ. પાણીના એક એક ટીંપાને ઘી નું ટીંપુ સમજી તેનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે.

(૨) પીવા માટે પાણી લેતી વખતે એ ખાસ ધ્યાન રાખવું કે મારે કેટલું પાણી પીવું છે. બે ઘૂંટ પીને પછી પોણો ગ્લાસ ગટરમાં રેડીએ તે હાથે કરી પોતાના પગ પર કુહાડી મારવા જેવી વાત સાબિત થશે.

(૩) મોટા પ્રસંગોમાં અન્ન અને પાણીનો વેડફાટ ખૂબ સામાન્ય બની ગયા છે. કેટલાયે પ્રદેશોમાં ભૂખમરાની, કુપોષણની, ભોજન ન મળવાની પરિસ્થિતિ જોવા મળે છે. કેટલાયે લોકો ભૂખમરાથી મૃત્યુ પામે છે ત્યારે આપણે અન્નનો એક કણ પણ કેવી રીતે વેડફી શકીએ? આ માટે અનિવાર્યપણે કોઈ ઝેંહું ન કરે તે જોવાની જવાબદારી જે તે આયોજકના યજમાનની રહે છે અને

તેણે એ માટે લોકો તેનાત કરી ઁહુ ન મૂકે તેની ખાસ તકેદારી રાખવી જોઈએ. તેમ જ પાણી પણ જોઈએ તેટલું જ લેવાય તેનું બરાબર ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

(૪) આ માત્ર સરકારની જવાબદારી નથી. નાગરિક તરીકે આપણે પણ ધ્યાન રાખવું ખૂબ જરૂરી બને છે. ‘ગામનું પાણી ગામમાં’ અભિયાન ચલાવી સરોવર, કૂવા, તળાવ, ડેમ વગેરેમાં યોગ્ય રીતે પાણીનો સંગ્રહ થાય તેવું આયોજન કરવું.

(૫) સરકાર આ માટે પ્રોત્સાહક યોજનાઓ બનાવે. લોકોને જળસંગ્રહ માટે વધુમાં વધુ જાણકારી, સહાય, માર્ગદર્શન મળે તેવી વ્યવસ્થા ગોઠવવી જોઈએ.

(૬) બિનસરકારી સંગઠનો, સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓએ આ કાર્ય માટે આગળ આવવું ખૂબ જરૂરી છે. તેઓ વૃક્ષારોપણ કરી, વૃક્ષ બરાબર ઊછરી ન જાય ત્યાં સુધીની કાળજી રાખી વૃક્ષો ઊછેર તે માટે પ્રયત્નશીલ બનવું જોઈએ.

(૭) પાણીના ઉપયોગ માટે ઘરે ઘરે મીટર બેસાડી વ્યક્તિ પ્રમાણે જરૂરિયાત મુજબ પાણી આપવું જોઈએ. વધારે પાણી આવતું હોય તો માણસો જરૂરિયાતથી વધારે પાણી ઢોળે છે. ઘણી વખત માણસો સંડાસના અને ગટરમાં નળ ખુલ્લા મુકી દે છે અને પાછા એમ કહે છે કે ગટર ભરાઈ ન જાય ને એટલે તે જરૂરી છે!

(૮) જે લોકો પાણી વેડફતા હોય તેને માટે આકરા દંડની જોગવાઈ કરવી જોઈએ.

(૯) ભૂગર્ભજળ વાપરવા ઉપર પણ અંકુશ લાદવાની જરૂર છે. પોતાને ઘરે ઓછું પાણી આવતું હોય તો આજુબાજુમાં ડંકી હોય ત્યાંથી લાવીને પાણીનો આરેઘડ વપરાશ થાય છે. સરકારી નળમાં પાણી આવતું ન હોય કે ઓછું આવતું હોય તો કરકસર કરી વાપરવાને બદલે ભૂગર્ભજળ આરેઘડ વાપરવામાં આવે છે.

(૧૦) ચોમાસા દરમિયાન વહી જતાં પાણીને રોકવા સામાજિક સંસ્થાઓએ સરકાર સાથે મળી એક આંદોલન સ્વરૂપે પ્રચારયુદ્ધ ચલાવવું જોઈએ.

(૧૧) લોકોને આકાશી જળ ભૂગર્ભમાં ઉતરે તે માટે માર્ગદર્શન આપી, દરેક ઘરમાં તે પાણી જમીનમાં ઉતરે તે માટેની વ્યવસ્થા ગોઠવવી જોઈએ.

(૧૨) પર્યાવરણને અત્યંત ઉપયોગી વૃક્ષો વધુમાં વધુ વાવી, ઉછેરી, તેની માવજત કરવાથી વરસાદ આવશે, દુષ્કાળ ઓછા પડશે અને જમીનમાં પાણીના સંગ્રહની ક્ષમતા વધશે.

(૧૩) રસ્તાની બન્ને બાજુએ ઘટાદાર વૃક્ષો વાવી તેને ઉછેરવા જોઈએ, જેથી હવાનું પ્રદૂષણ ઘટે, ઓક્સિજનનું પ્રમાણ વધે અને તેથી તન-મનનાં રોગો ઘટે.

(૧૪) હવે પછી જે મકાનોની નવી મંજૂરી આપવાની હોય તેમને માટે પરકોલેશન કૂવાઓ દ્વારા વરસાદી પાણીનો સંગ્રહ ફરજિયાત કરવો જોઈએ.

(૧૫) બહુમાળી મકાનોનાં મોટા પ્રોજેક્ટમાં એક તળાવ હોવું જ જોઈએ તેવો નિયમ કરવો જોઈએ. તેનાથી જે તે વસાહતની સુંદરતામાં વધારો થશે. બાળકોને, વૃદ્ધોને ખુલ્લી હવા, ઠંડી હવામાં રમવા અને બેસવા મળશે. જેનાથી તંદુરસ્તી સારી થશે.

(૧૬) મોટા શહેરોમાં તો ઘરે ઘરે નળ હોય છે. તેથી થોડું ઘણું પાણી મળી જ રહે છે. પરંતુ ગામડાઓમાં પાણીની પરિસ્થિતિ બહુ વિકટ છે. નેતાઓની મીટીંગો, સત્રો આવા અંતરિયાળ ગામમાં રાખવા જોઈએ, જેથી તેઓને ખબર પડે કે વાસ્તવિકતા શું છે.

(૧૭) જો યોગ્ય રીતે આયોજન કરી પાણીનો બચાવ, સંગ્રહ વગેરે પર અત્યારથી ધ્યાન આપવામાં નહિ આવે તો બહુ જલ્દી એવી પરિસ્થિતિ આવશે કે રાજ્યો રાજ્યો, ઘર-ઘર વચ્ચે, માનવી-માનવી વચ્ચે જળજન્ય વૈમનસ્ય વધશે.

પાણીનું એક એક ટીપું મહત્વનું છે એ વાસ્તવિકતા સમજી લોકોએ અને સરકારે જાગવાની જરૂર છે. આપણી ભાવિ પેઢીને પાણીની ભયંકર અછતનો સામનો કરવો પડે એવી પરિસ્થિતિ ઊભી ન થવા દેવી હોય તો પાણીનાં એક ટીપાનો ઉપયોગ ઘીની જેમ કરો. જળ એ જ જીવન છે. જળ વિના મૃત્યુ છે. જાગો ભાઈઓ-બહેનો, પાણીને બચાવશું તો જ જીવસૃષ્ટિ બચી શકશે.

ગતિ કે લિયે ચરણ ઔર પ્રગતિ કે લિયે
આચરણ બહુત જરૂરી હૈ.

અમૃતમહોત્સવની અનોખી ઉજવણી

મહેન્દ્રભાઈ કે. ખંધાર

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા આશ્રમના સ્થાપક - અધિષ્ઠાતા પૂ.શ્રી આત્માનંદજી સાથે, શ્રી હેમેન્દ્રભાઈ બી. શાહ ૧૯૬૦ થી સંકળાયેલા હતા. આશ્રમની સ્થાપના અને વિકાસમાં ઘણો મહત્વનો ફાળો આપવા સાથે હેમેન્દ્રભાઈ એક ઉત્તમ મુમુક્ષુ હતા. સંસ્થાના ટ્રસ્ટી તરીકે ઘણી સેવાઓ આપી.

હેમેન્દ્રભાઈના સુપુત્ર શ્રી પ્રકાશભાઈ એચ. શાહ પિતાના પગલે, કોબા આશ્રમના ટ્રસ્ટી તરીકે મહત્વપૂર્ણ યોગદાન આપી રહ્યા છે.

પ્રકાશભાઈના ૭૫મા જન્મદિનનો અમૃત મહોત્સવ પ્રકાશભાઈ, તેમના ધર્મપત્ની સુરેખાબેન, સુપુત્રી અમોલીબેન, સુપુત્ર ધ્રુવભાઈ - પુત્રવધૂ રોશનીબેન અને કુટુંબીજનોએ સમાજસેવા અને માનવતાના મૂલ્યો સાથે મૌલિક અને વિશિષ્ટ રીતે ઉજવણી કરી. ચીલાચાલુ પાર્ટી માહોલને બદલે સ્થાનિક-રાજ્ય-રાષ્ટ્રીય સ્તરે સમાજસેવા કરતી ૨૦ સંસ્થાઓને આમંત્રીને તેમની પ્રવૃત્તિઓનો પરિચય કરાવીને, આર્ટ ઓફ લીવીંગના સ્થાપક અને આંતરરાષ્ટ્રિય સુવિખ્યાત પૂ.શ્રીશ્રી રવિશંકરજીને ખાસ વિનંતીથી હાજર રાખીને તેમના પવિત્ર હસ્તે દરેક સંસ્થાઓને પ્રમાણપત્ર, એવોર્ડ, આર્થિક યોગદાન અને આશીર્વાદ આપ્યા.

અમદાવાદ રીંગરોડના હેલ્મેટ ટ્રાફિક સર્કલ પાસે આવેલ જી.એમ.ડી.સી. ગુજરાત યુનિવર્સિટીના અઘતન વિશાળ કન્વેન્શન હોલમાં ૨૪૦૦ પ્રતિષ્ઠિત મહાનુભાવો અને આમંત્રિતોની હાજરીમાં નીચેની ૨૦ સેવા સંસ્થાઓની પ્રવૃત્તિઓનું પ્રદર્શન-વીડીયોથી પરિચય કરાવીને દરેક સંસ્થાને બિરદાવી.

(૧) આસ્થા ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ (અમદાવાદ, +૯૧ ૮૩૨૭૦ ૦૭૪૬૦) : આસ્થા-આનંદધામ એ માનસિક ક્ષતિ ધરાવતા બાળકોની સંભાળ લેનાર અને તેમને સ્વતંત્ર રીતે રહેવા હેતુલક્ષી જીવન આપતું ઘર છે; જ્યાં એમને સારી સુવિધા આપી તેમનો સર્વાંગી વિકાસ

કરવામાં આવે છે કે જેથી તેઓ સ્વ-નિર્ભર બને અને ગૌરવભેર જીવન વીતાવે. વ્યાવસાયિક પુનર્વસન, બાળકોના વિશિષ્ટ કાર્યક્રમો વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૨) સર્વોદય પરિવાર ટ્રસ્ટ (પીંડવળ, જિ. વલસાડ, +૯૧ ૨૬૩૩ ૨૮૨૫૪૦) : ધરમપુરથી ૨૫ કિ.મી. પીંડવળ ગામે આદિવાસી, પછાત, દારુણ ગરીબીવાળા વિસ્તારમાં દાક્તરી સેવા, અનાજરાહત, રોજીરોટી માટે ખાદીકામ, નર્સરી, શાળા, છાત્રાલય, દારૂબંધી, સમૂહલગ્ન, છાપરાના નળિયા, ચેકડેમ, ખેતી સહાય વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૩) હેલ્થ એન્ડ કેર ફાઉન્ડેશન (અમદાવાદ, +૯૧ ૭૯ ૨૬૬૧૦૮૦૧) : મૂળ પોલીયો ફાઉન્ડેશન, પોલીયો તપાસ-તાલીમ-સારવાર, બાળકોના જરૂરી ઓપરેશન, કેલીપર્સ આદિ સાધનોનું વિતરણ, અંધત્વ નિવારણ, ડાયાલીસીસ, ખૂંધ સારવાર વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૪) આર્ટ ઓફ લીવીંગ (બેંગ્લોર, +૯૧ ૮૦ ૬૭૬૧૨૩૪૫) : સ્થાપક અધિષ્ઠાતા શ્રી શ્રી રવિશંકરજી, ૧૫૦ દેશોમાં ૫૦૦૦ થી વધુ કેન્દ્રો ધરાવનાર સંસ્થા છે. હાઈજીન, હેલ્થ, હોમ ફોર હોમલેસ, હ્યુમન વેલ્યુઝ અને હાર્મની ઈન ડાઈવર્સિટી, શિક્ષણ, શિબિરો, જળ સંરક્ષણ, પર્યાવરણ સુરક્ષા, કુદરતી આફતોમાં સહાય, સેવા-સાધના-સત્સંગ-ધ્યાન-પ્રાણાયામ-યોગાસન વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૫) વિચરતા સમુદાય સમર્થન મંચ (અમદાવાદ, +૯૧ ૭૯ ૨૬૮૬૦૩૭૮) : વાદી, મદારી, બજાણિયા, નટ, સરાણિયા આદિ ૪૦ વિચરતી ગરીબ જાતિ માટે રહેઠાણ, શિક્ષણ, રોજગારી, વૃક્ષારોપણ, જળ સંરક્ષણ, મતદાર અને બી.પી.એલ. કાર્ડ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૬) મુનિ સેવા આશ્રમ (ગોરજ, જિ. વડોદરા, +૯૧ ૨૬૬૮ ૨૬૫૩૦૦) : ગ્રામીણ લોકોના આરોગ્ય, શિક્ષણ, સર્વાંગી વિકાસ માટે પ્રયત્નો કરે છે. બાલમંદિર,

સ્કુલ, ભાગિની મંદિર, નર્સિંગ કોલેજ, કેન્સર હોસ્પિટલ, બાળકોની નર્સરી વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૭) નવભારત જાગૃતિ કેન્દ્ર (અમૃતનગર, ઝારખંડ, +૯૧ ૬૫૪૬ ૨૬૩૩૩૨) : ગ્રામીણ વિસ્તારમાં સ્કુલો, શિક્ષણ સહાય, અનાયાલય, આંખની હોસ્પિટલો, દિવ્યાંગ સંભાળ, નારીશક્તિ, રોજગારલક્ષી તાલીમ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૮) સદ્વિચાર પરિવાર (અમદાવાદ, +૯૧ ૭૯ ૨૬૮૬૧૪૧૫) : સુવિચારનો પ્રસાર, શિક્ષણ સહાય, દર્દી રાહત, ટિફિનસેવા, સિનિયર સીટીઝન ગૌરવ, મહિલા ઉત્કર્ષ, વિકલાંગ શાળા અને તાલીમ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૯) સહયોગ કુષ્ઠયજ્ઞ ટ્રસ્ટ (હિંમતનગર, +૯૧ ૨૭૭૨ ૨૫૪૩૩૭) : રક્તપિત્તગ્રસ્તોને આવાસ-ભોજન-સારવાર-શિક્ષણ, ગૌશાળા, ઉપેક્ષિત અને મંદબુદ્ધિવાળાને આશ્રય વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૦) સી.યુ.શાહ પ્રજ્ઞાયક્ષુ મહિલા સેવાકુંજ (સુરેન્દ્રનગર, +૯૧ ૨૭૫૨ ૨૯૩૧૦૦) : પ્રજ્ઞાયક્ષુ બાળાઓને આશ્રય, શિક્ષણ, સ્વનિર્ભરતા, સક્ષમતા, અંધજન છાત્રાલય, અંધજન રોજગારી, પુનર્વસન વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૧) સેવા રૂરલ (ઝગડીયા, જિ. ભરૂચ, +૯૧ ૨૬૪૫ ૨૨૦૦૨૧) ગ્રામીણ વિસ્તારમાં આરોગ્ય કેન્દ્ર, માતૃબાળકલ્યાણ, નવજાત શિશુ સંભાળ, ટેકનીકલ રોજગારી તાલીમ, મહિલા સશક્તિકરણ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૨) ભણશાળી ટ્રસ્ટ (ઉત્તર ગુજરાત) : ગ્રામીણ વિસ્તાર અને ગરીબ પછાત જાતિ માટે આરોગ્યવર્ધક, બાળપોષણ, આંખસંભાળ, શિક્ષણ, ગૃહઉદ્યોગ, આંગણવાડી વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૩) સ્વાશ્રયી મહિલા સેવા કેન્દ્ર (અમદાવાદ, +૯૧ ૭૯ ૨૫૫૦ ૬૪૪૪) : સંગઠન, સલામતી, ધંધા રોજગાર વિકાસ, ટેકનોલોજી તાલીમ, મહિલા હક્કો, ગૃહઉદ્યોગ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૪) યોગાંજલિ કેળવણી મંડળ (સિદ્ધપુર, જિ.

પાટણ, +૯૧ ૨૭૬૭ ૨૨૪૭૦૭) : સમાજના છેવાડાના અને વંચિત વર્ગના લોકોનો નાત-જાત-ધર્મના ભેદભાવ વગર સર્વાંગી વિકાસ, ઘરવિહોણા માટે મકાન, અનાજરાહત, મહિલાતાલીમ કેન્દ્રો, નેત્રયજ્ઞો, બાળ શિક્ષણ મંદિરો અને છાત્રાલય, માતૃધર, રાહતકાર્યો વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૫) સજીવ ખેતી મિશન-જતન (વડોદરા, +૯૧ ૨૬૫ ૨૩૭૧૪૨૯) : પ્રાકૃતિક પ્રદૂષણ-ખનન, ખોરાકમાં આવતા ઝેરના અંશો, ખેતીમાં ઘટતી આવક, પર્યાવરણ-મિત્ર, આરોગ્ય માટે સલામત અને ખેડૂતને પોષાય તેવી સજીવ ખેતીના પ્રસારની પ્રવૃત્તિ છે.

(૧૬) જીવદયા ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ (અમદાવાદ, jivdaya@jivdayatruster.org) બીમાર અને ઘવાયેલ પશુ-પક્ષીઓને તબીબી સારવાર, પીડારાહત કાર્યો, પુનઃવસવાટ, મોબાઇલ ક્લિનીક, પશુ-પક્ષીનું દવાખાનું વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૭) ગ્રામ સ્વરાજ સંઘ (નીલપર, કચ્છ, +૯૧ ૨૯૩૦ ૨૯૩૨૧૮) : શિક્ષણ, આરોગ્ય, પાણી, વીજળીજોડાણ, આંગણવાડી, વૃદ્ધ પેન્શન, ભૂકંપ સહાય, વિકલાંગ સેવા વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૮) સંવેદના (અમદાવાદ, www.samvedana.org.in) સામાજિક અને આર્થિક રીતે પછાત બાળકો, યુવાનો અને સ્ત્રીઓ માટે ઝૂંપડપટ્ટી, બાળપોષણ, સ્કોલરશીપ, વોકેશનલ ટ્રેઇનીંગ, કૌશલ્ય તાલીમ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૧૯) બંસી ગીર ગૌશાળા (અમદાવાદ) : આદર્શ ગોપાલન, સંવર્ધન, સરળ ગો આધારિત કૃષિ, ઔષધિ નિર્માણ, ગુરુકુળ શિક્ષણ, ગૌચર પુનઃનિર્માણ, ગોતીર્થ વિદ્યાપીઠ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ છે.

(૨૦) લાર્ડીંગ ક્લબ (અમદાવાદ) : શારીરિક અને માનસિક તંદુરસ્તી, સામાજિક સહપ્રવૃત્તિ વગેરે પ્રયોજન સાથે જ્ઞાતિ-કોમ-ધર્મ-બાળ યુવાન વૃદ્ધ બધા માટે છે. નિર્ભેળ આનંદ અને ગમ્મત સાથે તંદુરસ્તીવર્ધક સામાજિક પ્રવૃત્તિ છે.

સમારોહને “જ્યોતિર્મય મનનો ઉઘાડ અને હૃદયનું

(અનુસંધાન પાના નં. ૩૧ પર)

પુસ્તક સમાલોચના

* * * * * મિતેશભાઈ એ. શાહ * * * * *

(નોંધ : આ વિભાગ માટે ગ્રંથ કે પુસ્તકની બે નકલ મોકલવા વિનંતી)

(૧) પુસ્તકનું નામ : ગુજરાતી વિશ્વકોશ ગ્રંથગૌરવયાત્રા

વિશેષાંક સંપાદક : શ્રી પ્રમોદ શાહ

પાના : ૮૪

મૂલ્ય : લખેલ નથી.

સુંદર આર્ટ પેપર વાપરેલ છે. ૪૧ જેટલા લેખકોના ગુજરાતી વિશ્વકોશ વિષયક લેખો આ પુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ છે. પૂજ્યશ્રી મોટાએ ગુજરાતી ભાષામાં વિશ્વકોશની રચના માટે વિચારબીજ વાવ્યું હતું. ગાંધીવાદી કાર્યકર સ્વ. સાંકળચંદ્રભાઈ પટેલની પ્રેરણાથી સારસ્વત પદ્મભૂષણ ડૉ. ધીરુભાઈ ઠાકરે વિશ્વકોશની પ્રવૃત્તિનો પ્રારંભ કર્યો અને પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ, ડૉ. ચંદ્રકાંતભાઈ શેઠ અને ધીરુભાઈને પટેલે પૂરા ખંત અને પરિશ્રમથી આ કાર્યને આગળ વધાર્યું. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીના પ્રમુખશ્રી શ્રેણિકભાઈ કસ્તૂરભાઈનું માર્ગદર્શન પણ મળતું ગયું. ઈ.સ. ૧૯૮૫ ની બીજી ડિસેમ્બરે અમદાવાદ એજ્યુકેશન સોસાયટીના સહયોગથી મળેલા મકાનમાં વિશ્વકોશની વિરાટ યોજનાનું સ્વપ્ન સાકાર થવા માંડ્યું અને આજે અમદાવાદના ઉસ્માનપુરા વિસ્તારમાં એક અદ્યતન ભવ્ય મકાનમાં ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ પોતાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ સુપેરે ચલાવી રહ્યું છે. ૧૯૮૭ થી ૨૦૦૮ એમ ૨૫ વર્ષમાં ગુજરાતી વિશ્વકોશના ૨૫ ગ્રંથોનું પ્રકાશન કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં ૧૭૦ જેટલા વિષયો સમાવેશ પામે છે. આ વિશ્વકોશ ૧૫૯૩ જેટલા લેખકો દ્વારા તૈયાર થયેલ છે. ૧,૭૩,૫૦,૦૦૦ જેટલી શબ્દસંખ્યા ધરાવતો ગુજરાતી ભાષાનો સર્વપ્રથમ વિશ્વકોશ છે. ખરેખર આ ગ્રંથો ગુજરાતી ભાષાની શોભા અને સમૃદ્ધિ છે. વર્તમાનમાં એના નવ ગ્રંથોનું પુનર્મુદ્રણ થઈ ચૂક્યું છે અને બાકીના ગ્રંથોનું પુનર્મુદ્રણ ચાલી રહ્યું છે. ગુજરાતી બાળ વિશ્વકોશના એકથી સાત ગ્રંથો પ્રગટ થઈ ચૂક્યા છે અને પરિભાષાકોશ, નાટ્યકોશ અને ચરિત્રકોશનું કામ ચાલી રહ્યું છે. ગુજરાતી ભાષાને સરસ, સુંદર અને સરળ બનાવવા માટે અને વિશ્વકોશ રચનાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા માહિતીનો ભંડાર આપવા માટે ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ અભિનંદનનું અધિકારી છે. ખરેખર ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટે વિવિધ ગ્રંથો પ્રકાશિત કરીને ગુજરાતી ભાષાની મોટી સેવા કરી છે. ઇતિહાસ આ ભગીરથ કાર્યની માનભેર નોંધ લેશે.

ગુજરાતી ભાષાને ગૌરવાન્વિત કરનાર વિશ્વકોશના ગ્રંથો લોકો સુધી પહોંચે, લોકો જાણે-સમજે અને આ કોશનું લોકદર્શન થાય તે હેતુથી હાથીની અંબાડી પર વિશ્વકોશ ગ્રંથો બિરાજમાન કરી વિશ્વકોશ ‘ગ્રંથગૌરવયાત્રા’ નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

અમૃતમહોત્સવની ... (પાના નં. ૩૦ પરથી ચાલુ...)

જોડાણ” એવું ભાવાત્મક યથાર્થ નામ આપેલ. શ્રી શ્રી રવિશંકરજીએ માનવતા, દયા-દાન અને સામાજિક કર્તવ્ય પર મનનીય પ્રવચન આપીને સહુને ધ્યાનનો અભ્યાસ કરાવીને આશીર્વાદ આપ્યા. નાદુરસ્ત તબિયત હોવા છતાં પૂ.શ્રી આત્માનંદજી આશીર્વચન આપવા ખાસ પધારેલ. બન્ને સંતોનું સુભગ મિલન થયું. શ્રી શ્રી રવિશંકરજીએ પૂ. સાહેબજીને શાલ ઓઢાડીને અભિવાદન કર્યું. કાર્યક્રમના અંતમાં દરેક આમંત્રિતને સ્મૃતિચિહ્ન ભેટ આપીને પ્રીતિભોજન રાખેલ. સમગ્ર કાર્યક્રમ ખૂબ પ્રેરણાદાયી, ઉલ્લાસભર, સફળ અને અંતરચક્ષુ ખોલનાર બની રહ્યો હતો.

સાધારણ સ્થિતિમાંથી મોટા ઉદ્યોગપતિ બનેલ આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈનું જીવન ઘણું સરળ નમ્ર અને પ્રેરણાદાયી છે. ખૂબ વ્યસ્ત હોવા છતાં અનેક સામાજિક અને ધાર્મિક સંસ્થાઓમાં મૂકસેવા અને યોગદાન આપી રહ્યા છે. આવકના ૧૦% ઉપરાંત દર વર્ષે લગભગ ૧ માસનો સમય સેવા-સંસ્થાઓને આપે છે તે તેમને ધન્ય છે. સમગ્ર કોબા પરિવાર તેમના આ અભિગમ અને જીવનને બિરદાવીને તેમના તંદુરસ્ત સુદીર્ઘ આયુ માટે પરમાત્માને પ્રાર્થના કરે છે.

બાળ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

(૧) સત્યપ્રિયતા

પ્રખર દેશદાઝ ધરાવતા શ્રી પુરુષોત્તમદાસ ટંડન સત્યના ભારે આગ્રહી હતા. તેઓ માનતા હતા કે સત્યનું પાલન મન, વચન અને કાયાથી થવું જોઈએ. સત્યવાદી કદી પણ મનથી અસત્ય વિચારે નહિ, વચનથી અસત્યનું ઉચ્ચારણ કરે નહિ અને પોતાની કાયાથી કોઈ અસત્ય કાર્ય કરે નહિ.

તેમનો પુત્ર એક શાળામાં અભ્યાસ કરતો હતો. તેની તેજસ્વિતાની પ્રશંસા માત્ર શાળાના વિદ્યાર્થીઓ સુધી જ મર્યાદિત નહોતી રહી, બલકે, શાળાના અધ્યાપકો પણ તેની ગ્રહણશક્તિનાં વખાણ કરતાં થાકતા નહોતા. એ પુત્રને મેટ્રિકની પરીક્ષા આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો. તે વખતે શિક્ષણખાતાનો એક નિયમ તેની આડે આવ્યો.

એ સમયે શિક્ષણખાતાનો એક એવો નિયમ હતો કે, જે વિદ્યાર્થી લઘુતમ સોળ વર્ષનો હોય એ જ વિદ્યાર્થી મેટ્રિકની પરીક્ષામાં બેસી શકે. આથી સોળ વર્ષ કરતાં નાની વયનો વિદ્યાર્થી મેટ્રિકની પરીક્ષામાં બેસી શકતો નહિ.

ટંડનજીના પુત્રની વય પંદર વર્ષની હતી, એટલે નિયમ અનુસાર તે મેટ્રિકની પરીક્ષામાં બેસી શકે એમ હતું નહિ. હેડમાસ્તરને થયું કે આ તેજસ્વી વિદ્યાર્થીના હિત માટે મારે કશુંક કરવું જ રહ્યું. અને તેમને આ માટે એક ઉપાય પણ જડી આવ્યો.

એક દિવસ તેઓ પરીક્ષા માટેનું એક ફોર્મ લઈને ટંડનજી પાસે પહોંચ્યા અને એ ફોર્મ તેમની સામે ધરીને બોલ્યા, “આ ફોર્મ તમે ભરો. પણ હા, એક વાતનું ધ્યાન રાખજો. જુઓ, પુત્રની વય સોળ વર્ષની ભરજો. જો એથી ઓછી ભરશો તો એ મેટ્રિકની પરીક્ષામાં બેસવા અયોગ્ય ગણાશે.”

ટંડનજી બોલી ઉઠ્યા, “તમે આ શું બોલો છો!

બાળકોને સત્ય બોલવાના રોજ પાઠ ભણાવતા તમે શિક્ષક જ મને અસત્યના રાહ પર લઈ જવા માગો છો? ના, મારાથી અસત્યનો આશ્રય લેવાશે નહિ. મારા પુત્રના એક નાનકડા સ્વાર્થ કે હિત ખાતર હું અસત્યનો આશ્રય લઉં એ કરતાં હું મરી જવાનું વધારે પસંદ કરીશ. મારાથી ફોર્મમાં એવું જૂઠું લખી શકાશે નહિ.”

ટંડનજીની આ સત્યપ્રિયતાને હેડમાસ્તર જોઈ જ રહ્યા.

(૨) લોકશ્રેયની ભાવના

અંગ્રેજ વિજ્ઞાની સર હમ્ફ્રી ડેવીએ એક ‘સેફ્ટી લેમ્પ’ (સુરક્ષાયુક્ત દીપ) ની શોધ કરી હતી. કોલસાની ઊંડી ખાણોમાં કામ કરતા મજૂરો માટે આ ‘સેફ્ટી લેમ્પ’ એક આશીર્વાદરૂપ બની રહ્યો. જિંદગીના જોખમમાંથી ઉગારનાર એક જીવનરક્ષક સમાન એ સિદ્ધ થયો. આ ‘સેફ્ટી લેમ્પ’ ના પ્રતાપે કોલસાની ખાણોમાં થતી દુર્ઘટનાઓથી કામદારોનું રક્ષણ થવા લાગ્યું.

ડેવીએ આમ છતાં ‘સેફ્ટી લેમ્પ’ ને પેટન્ટ કરાવ્યો નહિ. જો આવી નવી શોધ પેટન્ટ કરાવવામાં આવે તો એના શોધકને મબલખ કમાણી થાય. છતાં ડેવીએ પોતાની આ શોધને પેટન્ટ કરાવી નહિ.

આ જોઈને તેના કેટલાક મિત્રોને ખૂબ નવાઈ લાગી. ડેવી પોતાની શોધને પેટન્ટ કેમ કરાવતો નથી એ વાત જ એ મિત્રોની સમજમાં આવતી નહોતી.

એકવાર ડેવીના કેટલાક મિત્રો, પ્રશંસકો અને હિતેચ્છુઓ એના ઘેર આવ્યા અને તેઓ આ વિજ્ઞાનીને પૂછવા લાગ્યા, “અરે ડેવી, તું તારી આ શોધને પેટન્ટ શા માટે કરાવતો નથી?”

“આથી શો ફાયદો?”

“જો તું એને પેટન્ટ કરાવે તો તને અઢળક પૈસો પ્રાપ્ત થાય અને તું સુખચેનથી તારી જિંદગી ગુજારી શકે! અમે તો ઈચ્છીએ છીએ કે તું વહેલામાં વહેલી તકે આ શોધને પેટન્ટ કરાવી લે.”

ડેવીએ ખૂબ ધીરજ અને શાંતિથી આનું કારણ સમજાવતાં મિત્રોને કહેવા માંડ્યું , “સાંભળો, મેં તો સ્વપ્ને પણ આ શોધને પેટન્ટ કરાવવાનું વિચાર્યું નથી. આ શોધ પાછળનો મારો મુખ્ય ઉદ્દેશ માનવસેવા છે. બાકી મને તો પેટ ભરવા લૂખોસૂકો રોટલો મળી રહે છે. ધારી લો કે હું આ શોધને પેટન્ટ કરાવું અને મબલખ ધનની પ્રાપ્તિ થાય તોપણ એનાથી મારી કીર્તિમાં કોઈ વૃદ્ધિ થનાર નથી. મારી સાચી દોલત, સંપત્તિ અને ઐશ્વર્ય તો જનતાનું શ્રેય જ છે! જનતાનું આ શોધ દ્વારા જે શ્રેય સધાઈ રહ્યું છે એ જ મારી સાચી સંપત્તિ છે!”

આ માનવતાવાદી વિજ્ઞાનીની લોકશ્રેય માટેની ઉમદા ભાવનાને સહુ મિત્રો અને શુભેચ્છકો જોઈ જ રહ્યા.

(૩) બચપણથી જ દેશદાઝ

ઈટાલીનો એક મોટો દેશભક્ત ! નામ એનું જોસેફ મેઝેની !

મેઝેનીએ પોતાની માતૃભૂમિ માટે ઘણો મોટો ભોગ આપ્યો હતો. એને ગરીબો પ્રત્યે ખૂબ જ લાગણી હતી. કોઈ પણ ગરીબ માણસ તેની નજરે પડે કે એ તેની મદદ દોડી ગયા વિના રહે નહિ.

એકવાર એ પોતાની મા સાથે બજારમાં ફરવા નીકળ્યો. એની માતાએ તેના ખિસ્સામાં થોડા પૈસા મૂક્યા હતા, જેથી મેઝેની બજારમાંથી એને ગમતી વસ્તુઓ ખરીદી શકે.

ચાલતાં ચાલતાં મા-દીકરો એક ચોકમાં આવી પહોંચ્યા. ચોકના એક ખૂણે કોઈ ભિખારી ઊભો હતો. એનાં કપડાં સાવ ફાટી ગયાં હતાં અને ભૂખને કારણે પેટમાં વેંતએકનો ખાડો પડ્યો હતો. તે બોલી રહ્યો હતો, “કોઈ પાઈ પૈસો આપો. દિવસ આખાનો ભૂખ્યો છું. પેટમાં અનાજનો એક દાણો પણ પડ્યો નથી.”

મેઝેનીના કાને આ શબ્દો પડ્યા કે એ ઊભો રહી ગયો. બીજી જ ઘણે એણે પોતાનો હાથ પોતાના કોટના એક ખિસ્સામાં નાખ્યો અને માએ એને જે કંઈ પૈસા આપ્યા હતા એ બધા જ પૈસા બહાર કાઢીને પેલા ભિખારીના હાથમાં મૂકી દીધા.

મા તો ફાટી આંખે આ જોઈ જ રહી.

તે બોલી , “અરે મેઝેની ! તેં આ શું કર્યું ?”

મેઝેની બોલ્યો, “મા, મેં જે કરવા જેવું હતું એ જ કર્યું છે! આ બિચારો સાવ ભૂખ્યો છે. તેના પેટમાં અનાજ જશે તો આપણને તે કેવી દુઆ દેશે ! અને મા, આપણા દેશમાં વસતા આવા ગરીબ લોકોને આપણે મદદ ન કરીએ તો આપણે દેશના સાચા નાગરિકો કેમ કહેવાઈએ ?”

અને માને પણ થયું કે મારો મેઝેની મોટો થઈને જરૂર દેશવાસીઓની સેવા કરશે. અને માતાના એ શબ્દો સાચા પડ્યા. મેઝેની મોટો થઈને ઈટાલીનો મહાન દેશભક્ત બન્યો.

શું છે ભક્તિ ?

ભક્તહૃદયની વ્યથા છે ભક્તિ.
પ્રભુના ગુણોની કથા છે ભક્તિ.
શ્રદ્ધા અને સમર્પણનું સ્થાન છે ભક્તિ.
ભક્તોના હૃદયનું ગાન છે ભક્તિ.
શબ્દથી મૌનનું સંગીત છે ભક્તિ.
પરમ સાથે થનારી પ્રીત છે ભક્તિ.
રાગને રગદોળનાર છે ભક્તિ.
દ્વેષને દૂર કરનાર છે ભક્તિ.
મોહને માત કરનાર છે ભક્તિ.
લોભને પરાસ્ત કરનાર છે ભક્તિ.
ક્રોધને કકળાવનાર છે ભક્તિ.
જીવનમૈત્રીનો રણકાર છે ભક્તિ.
શુદ્ધિનો સત્કાર છે ભક્તિ.
સંયમનો ધબકાર છે ભક્તિ.
સિદ્ધિપદનો શણગાર છે ભક્તિ.

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થામાં યુવા ઉત્કર્ષ શિબિરનું આયોજન

યુવાપેઢીનો સર્વાંગી વ્યક્તિત્વ વિકાસ, ખાસ કરીને આધ્યાત્મિક વિકાસ થાય તે હેતુથી દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ સંસ્થામાં તા. ૨૭-૧૨-૨૦૧૯ થી તા. ૨૯-૧૨-૨૦૧૯ (શુક્ર થી રવિ) દરમિયાન યુવા ઉત્કર્ષ શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. શિબિર દરમિયાન યોગાસન, પ્રાણાયામ, સ્વાધ્યાય, સંસ્કારલક્ષી ધર્મવાર્તા, કવીઝ, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો વગેરે અનેકવિધ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. શિબિર અંગેની વિશેષ માહિતી નીચે મુજબ છે :-

- (૧) શિબિરમાં ૧૫ થી ૪૫ વર્ષની ઉંમરના ભાઈ-બહેનો ભાગ લઈ શકશે.
- (૨) શિબિરની રજિસ્ટ્રેશન ફી માત્ર રૂ. ૧૫૦/- (એકસો પચાસ પૂરા) રહેશે.
- (૩) શિબિરાર્થીઓએ સફેદ વસ્ત્રો પરિધાન કરવા આવશ્યક છે. ભાઈઓએ સફેદ લેંઘો-ઝભ્ભો અને બહેનોએ સફેદ કુર્તી-પાયજામા પહેરવા આવશ્યક છે.
- (૪) શિબિરમાં પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી, બા.બ્ર. સુરેશજી સિવાય બહારથી આમંત્રિત શ્રી શ્રુતપ્રજ્ઞસ્વામીજી, યોગાચાર્ય શ્રી દુષ્યંતભાઈ મોદી ઇત્યાદિ વિશેષ વિદ્વાનોના સત્સંગનો લાભ મળશે.
- (૫) શિબિરાર્થીઓએ તા. ૨૬-૧૨-૨૦૧૯ સાંજ સુધીમાં અથવા તા. ૨૭-૧૨-૨૦૧૯ સવારે ૭.૦૦ વાગ્યા સુધીમાં સંસ્થામાં પહોંચી જવું અનિવાર્ય છે.
- (૬) તા. ૨૬-૧૨-૨૦૧૯ ના સાંજે ભોજન લેવાના હો તો અગાઉથી સંસ્થાના કાર્યાલયમાં માહિતી આપવી, જેથી યોગ્ય વ્યવસ્થા થઈ શકે.
- (૭) શિબિરમાં ભાગ લેનાર શિબિરાર્થીઓએ પોતાના નામ અગાઉથી સંસ્થાના કાર્યાલયમાં નોંધાવી દેવા વિનંતી.
- (૮) સંપૂર્ણ શિબિર દરમિયાન સંસ્થામાં રોકાવાનું રહેશે. અપ-ડાઉન થઈ શકશે નહિ.
- (૯) સંપર્કસૂત્રો : (૧) કાર્યાલય - (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯ (૨) બ્ર.શ્રી કપિલભૈયા - ૯૪૨૭૩૦૬૪૭૩ (૩) બા.બ્ર. જનકદીદી - ૭૩૫૯૩૦૦૮૩૮ (૪) શ્રી હિત મોદી - ૯૪૨૭૯૬૮૩૫૬

સંસ્થામાં દીપાવલી આરાધના શિબિર સાનંદ સંપન્ન

આપણી સંસ્થામાં તા. ૨૬-૧૦-૨૦૧૯ થી તા. ૨૯-૧૦-૨૦૧૯ દરમિયાન દીપાવલી આરાધના શિબિર ઉલ્લાસમય ધર્મમય વાતાવરણમાં સંપન્ન થઈ. શિબિરનું સફળ સંચાલન પ્રતિભાશાળી મુમુક્ષુ આદ. શ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળાએ કર્યું હતું.

સ્વાધ્યાય : પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સ્વાધ્યાય વીડિયો કેસેટના આધારે યોજાયા હતા.

એલ. ડી. ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઈન્ડોલોજીના ડાયરેક્ટર, બહુમુખી પ્રતિભા ધરાવનાર, બા.બ્ર. તથા તપસ્વી આદ. ડૉ. જિતેન્દ્રભાઈ શાહે 'શ્રી જ્ઞાનસાર' - અધ્યાય-૨૧ ના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું

કે જ્ઞાનસાગરને વલોવીને જ્ઞાનનું રહસ્ય 'જ્ઞાનસાર' માં ભર્યું છે. ૩૨ પ્રકરણો દ્વારા પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ તેમાં સ્પષ્ટિ છે. મનુષ્યભવને પામવો એ અવસર છે. તેને સાર્થક કરવા પ્રયત્ન ન કરીએ તો જન્મ-મરણના ચક્રમાં અટવાયેલા રહીશું. જગતમાં સર્વશ્રેષ્ઠ મંગળ તે ધર્મ છે. સમયનો સદુપયોગ કરીએ તો જીવન જીતી જવાય. ૧ દિવસમાં માનવી લગભગ ૭૦,૦૦૦ વિચારો કરે છે, જે રાગ-દ્વેષ સાથે જોડાયેલા છે. દુઃખ એ કાર્ય છે તો તેનું કારણ કર્મ છે. ચાર બાબતો સાધકે અવશ્ય કરવી જોઈએ : (૧) આત્માને જાણવાની કોશિશ, (૨) કર્મસિદ્ધાંતને જાણવો, (૩) કર્મોમાંથી મુક્ત થવાની વિધિ જાણવી (૪) સંસારના સ્વરૂપને સમજવું. જ્યાં સુધી આપણે ભીતરમાં ઊંડા નહિ ઊતરીએ ત્યાં સુધી આપણી દષ્ટિ પર ચઢેલી મોહની કાંચળી ઊતરશે નહિ. કર્મની વિચિત્રતાઓ જોઈને સમભાવ ધારણ કરવાનો છે. સેવા અને સમર્પણભાવથી કરેલા સત્કાર્યોનું અનેકગણું ફળ મળે છે. આત્માનું વિસ્મરણ થવું તે પ્રમાદ. જગતમાં પરવશતા જેવું કોઈ દુઃખ નથી. કર્મ કોઈ વાર સુખના શિખરે બેસાડી દે તો કોઈ વાર દુઃખની ખાઈમાં પણ ફેંકી દે ! 'ઉપયોગ' ને મલિન ન થવા દેવો. 'ઉપયોગ' ને આત્મા તરફ લઈ જવાનો છે. આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે સેવા, સમર્પણ અને સમત્વભાવ જરૂરી છે. ઇન્દ્રિયો પ્રત્યેની આસક્તિને કારણે જીવમાં ત્યાગ-વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થતાં નથી. ઊંટના પીઠ જેવો વાંકોચૂંકો આ સંસાર છે. તુચ્છ વસ્તુઓ (વિષયભોગો) માટે ઉત્તમ વસ્તુ (માનવભવ) જીવ બગાડે છે. સંસારમાં કડવા અનુભવો થવા છતાં જીવ જાગૃત થતો નથી ! ગુમાવેલા આરોગ્ય, ધન, પદ, પ્રતિષ્ઠા તો પાછા મેળવી શકાય છે પણ એક વાર ગુમાવેલો સમય પાછો મેળવી શકાતો નથી. જે વિદ્યા આત્માનું કલ્યાણ કરનારી હોય તે સાચી વિદ્યા. મનન-ચિંતન-નિદિધ્યાસનની ભૂમિકામાં ન જઈએ ત્યાં સુધી શ્રવણ કાર્યકારી નથી.

આદ. બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજીએ 'ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા' ના આધારે રસપ્રદ શૈલીમાં, તત્ત્વસભર સ્વાધ્યાય આપ્યા હતા. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે ધર્મકથા સાંભળતા સંવેગ અને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય તો જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય. ખોટાને સાચું મનાવે તેનું નામ મોહરાજા. સદ્ગુરુ અને આગમોના શરણમાં નથી રહેતા ત્યાં સુધી સંસારીભાવો પરેશાન કરે છે. માનવભવમાં સાધનાને સાનુકૂળ સંયોગો મળવા છતાં જીવ સત્પુરુષાર્થ કરતો નથી ! પરદ્રવ્યો (દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, નોકર્મ) ને ગ્રહણ કરવાં તે પણ એક પ્રકારની ચોરી છે! વિષયાદિનું સેવન કરીને રાજી થવું તેનું નામ રોદ્રધ્યાન. અવિવેકથી અભિમાનનો જન્મ થાય છે. રાગ પ્રિયજનોના દોષોને જોવા દેતો નથી અને દ્વેષ શત્રુના ગુણોને જોવા દેતો નથી. જ્યાં સર્વ પ્રકારના દુર્ગુણો રહે છે તેનું નામ તામસ ચિત્ત. ત્રણ લોકમાં સંસારી જીવો પર જેનું એકચક્રી શાસન ચાલે છે તેનું નામ મોહરાજા. જૂઠી માન્યતાઓ પર રાગ કરાવે તે દષ્ટિરાગ. દ્રવ્યાનુયોગ અને ચરણાનુયોગ કેવળીગમ્ય છે. રાગ, દ્વેષ અને મોહની નિવૃત્તિ થાય તેવો લક્ષ રાખવો.

મંત્રજાપનો કાર્યક્રમ : ધાતીકર્મોની ૪૭ પ્રકૃતિઓનો નાશ થાય તેવી ભાવનાથી પર્વ દરમિયાન રાત્રે નીચે જણાવેલ મંત્રોની ૪૭ માળાઓનો કાર્યક્રમ યોજાયો હતો : (૧) સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ (૨) આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે (૩) પરમગુરુ નિર્ગ્ન્ય સર્વજ્ઞદેવ (૪) મમ સદ્ગુરુ ચરણ સદા શરણં (૫) સહજાનંદી શુદ્ધ સ્વરૂપી અવિનાશી હું આત્મસ્વરૂપ.

પ્રકીર્ણ : દીપાવલીના શુભ દિને વિધિસહિત ભગવાનને નિર્વાણલાડુ ચઢાવવાનો કાર્યક્રમ યોજાયો હતો; જે માટેનો આર્થિક સહયોગ આદ. શ્રી દિનેશભાઈ બાવીસી (રાજકોટ) તરફથી સાંપડ્યો હતો. બેસતાવર્ષના શુભ દિને સૌએ પૂજ્યશ્રીના શુભાશિષ પ્રાપ્ત કર્યા હતા. પર્વ દરમિયાન નીચેના દાનવીર મહાનુભાવો તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું - (૧) આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ હેમેન્દ્રભાઈ શાહ, અમદાવાદ (૨) આદ. શ્રી જયંતિભાઈ પુષ્પાબેન શાહ (લંડન). બેસતા વર્ષના શુભ દિને ઉત્તમ મુમુક્ષુ, સેવા, સમર્પણતા અને ભક્તિના ત્રિવેણી સંગમ સમા આદ. સુધાબેન પ્રફુલભાઈ લાખાણીની સાધનાકુટિરમાં પૂજ્યશ્રી, પૂજ્ય બહેનશ્રી અને મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો પધાર્યા હતા. લાખાણી પરિવારે સૌનું ઉષ્માસભર સ્વાગત કર્યું અને સૌનું

મોં મીઠું કરાવ્યું હતું. આ ઉપરાંત તેઓશ્રી તરફથી દરેકને રૂા. ૨૦/- ની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. બેસતા વર્ષના શુભદિને આદ. શ્રીમતી ઈન્દુબેન ઝવેરી તરફથી સાકરની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. સંસ્થાના પ્રકાશનો પર ૫૦% ડિસ્કાઉન્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. શ્રી નીતાબેન લોઢીયા, શ્રી રેખાબેન પરમાર્થી, શ્રી સુશીલાબેન કારાણી અને શ્રી ભારતીબેન કારાણીએ પ્રેમપરિશ્રમપૂર્વક કલાત્મક અને પ્રેરણાદાયક રંગોળી બનાવી હતી.

મહાવીરસ્વામી નિર્વાણ કલ્યાણક

દિવાળીની રાત્રે ભગવાન મહાવીરસ્વામી નિર્વાણ પામ્યા. તે પછી થોડા કલાકોમાં નવા વર્ષના પરોઢિયે ગૌતમસ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું. એક જ રાત્રિમાં બનેલ આ બન્ને મહાન પ્રસંગોનું જૈન સમાજમાં ઘણું મહત્ત્વ છે. ભવિકજનો દિવાળીની રાત્રે ઘણી આરાધના કરીને ધન્યતા અનુભવે છે.

દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ આદ. મહેન્દ્રભાઈ ખંધારના માર્ગદર્શન નીચે કોબા આશ્રમના ૨૫ મુમુક્ષુઓએ દિવાળીની રાત્રે જિનમંદિરમાં ૯:૩૦ થી ૧૨:૩૦ વિધિપૂર્વક ભાવથી આરાધના કરી. તેમાં ૩ સામાયિક, ૧૨૫ લોગસસનો કાઉસગ્ગ અને “મહાવીર સ્વામી પરિનિર્વાણ, ગૌતમ સ્વામી કેવળજ્ઞાન” ની માળાઓ હતી. દેવ-ગુરુ કૃપાથી આરાધના સાનંદ સંપન્ન થઈ.

સંસ્થામાં ‘શ્રી તત્ત્વાર્થસૂત્ર’ ના આધારે લેખિત કસોટી સંપન્ન

મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો આગમોનો અભ્યાસ કરીને તત્ત્વચિંતન દ્વારા તત્ત્વની પ્રાપ્તિનો ઉદ્દમ કરી શકે તેવા શુભ આશયથી સંસ્થામાં અવારનવાર લેખિત કસોટીઓનું આયોજન કરવામાં આવે છે. જૈનધર્મનો સર્વમાન્ય ગ્રંથ એટલે ‘શ્રી તત્ત્વાર્થસૂત્ર’. તા. ૨૫-૧૦-૨૦૧૯ ના રોજ સંસ્થામાં ‘શ્રી તત્ત્વાર્થ સૂત્ર’ ની ટીકા ‘તત્ત્વાર્થપ્રબોધિની’ ના આધારે અધ્યાય-૧ (સૂત્ર ૧ થી ૮) ની લેખિત કસોટી યોજવામાં આવી હતી. પ્રતિભાસંપન્ન અને સંસ્થાને સમર્પિત એવા આદ. બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજીએ પ્રેમપરિશ્રમ લઈ ઉપરોક્ત વિષયની તત્ત્વસભર સુંદર માહિતી સૌને પીરસી છે. તેઓએ આ વિષય પર રસસભર અને ચિંતનાત્મક સ્વાધ્યાય પણ સંસ્થામાં આપેલ છે. સારી સંખ્યામાં મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ આ લેખિત કસોટીમાં ભાગ લીધો હતો. પેપર ટાઈપ કરાવવું, પ્રુફરીડિંગ, અનુવાદ તેમજ પેપર તપાસવા વગેરે કાર્યવાહીમાં સેવાભાવી અને ભક્તહૃદય મુમુક્ષુ આદ. શ્રી ચંપકભાઈ પરમાર્થીએ સુંદર યોગદાન આપ્યું હતું; જેની સાભાર નોંધ લઈએ છીએ. લેખિત કસોટીમાં આગવું સ્થાન પ્રાપ્ત કરનાર મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોના નામ અને ગુણ નીચે મુજબ છે :

- (૧) બ્ર. કપિલભૈયા - ૯૭ (૨) બા.બ્ર. જનકદીદી - ૯૩ (૩) બા.બ્ર. અલકાદીદી - ૮૯ (૪) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર - ૮૭ (૫) ડૉ. રાગિણીબેન શાહ - ૮૩ (૫) શ્રી ભારતીબેન મહેતા - ૮૩ (૬) બ્ર. સંધ્યાબેન - ૮૧ (૭) શ્રી અશોકભાઈ પી. શાહ - ૮૦ (૮) શ્રી તરલાબેન બાવીસી - ૭૮ (૮) શ્રી સુજાતાબેન મહેતા - ૭૮ (૯) શ્રી રમણભાઈ શાહ - ૭૬ (૧૦) શ્રી કૈલાસબેન શાહ - ૭૫ (૧૧) ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેન સોનેજી - ૭૨ (૧૧) શ્રી સુસ્મિતાબેન શાહ - ૭૨ (૧૨) શ્રી અનુપમભાઈ શાહ - ૭૨ (૧૨) શ્રુતિબેન માલદે - ૭૧.

શ્રી આત્મસિદ્ધિ પારાયણ

(૧) સંસ્થામાં તા. ૩૧-૧૦-૨૦૧૯ ના દિવસે ઉત્તમ મુમુક્ષુ સ્વ. હિંમતલાલ છોટાલાલ શાહ (ઘાટકોપર, મુંબઈ) ની ૨૧ મી પુણ્યતિથિ નિમિત્તે તેઓના પરિવારજનો પૂજ્ય લીલાબેન, બા.બ્ર. ચેતનભાઈ, સ્વ. ધીરેનભાઈના ધર્મપત્તિ મીનાબેન, સુધાબેન, જયશ્રીબેન તરફથી શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રનું પારાયણ રાખવામાં આવ્યું હતું. પારાયણ બાદ પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીનો વીડિયો કેસેટ (શ્રી આત્મસિદ્ધિ-૧૨૯) ના આધારે સ્વાધ્યાય યોજાયો હતો. પારાયણ પહેલાં શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની પૂજા રાખવામાં આવી હતી. આ પ્રસંગે પૂજ્ય લીલાબેનના પરિવારજનો અને મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો સારી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

આ પ્રસંગે ગુણાનુવાદ કરતાં બા.બ્ર.શ્રી પરિમલભાઈ ખંધારે જણાવ્યું કે સ્વ. હિંમતભાઈના ચારેય સંતાનોએ ધર્મવારસો જાળવી રાખ્યો છે અને તેમાં અભિવૃદ્ધિ કરી છે. સ્વ. હિંમતભાઈ ભાવપૂર્વક આરતી ઉતારતા અને સતત પ્રભુસ્મરણ કરતા. તેઓને કવિ દુલા કાગનું ‘હે જ તારા આંગણિયા પૂછીને ગીત ખૂબ ગમતું. અંતિમ સમયે નવકારમંત્રના ભાવમાં તેઓએ દેહત્યાગ કર્યો.

બા.બ્ર. ચેતનભાઈ શાહે જણાવ્યું કે મારા પિતાજીનું જીવન સંઘર્ષમય હતું. શૂન્યમાંથી તેઓને સર્જન કરવું પડ્યું હતું. પરમકૃપાળુદેવના પરિચયમાં આવ્યા પછી તેઓને કૃપાળુદેવ પ્રત્યે અતૂટ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ પ્રગટ્યાં; જે સંસ્કાર પરિવારમાં જોવા મળે છે. તેઓ નાનપણથી અમને ભક્તિ કરવા લઈ જતા. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીનો પરિચય ઘાટકોપરમાં થયો. પૂજ્યશ્રીએ ઈ.સ. ૧૯૮૨ માં વાત્સલ્યભાવથી પ્રેરાઈ ઘરમાં પગલાં કર્યાં. પૂજ્ય સાહેબજી પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરી ઋણસ્વીકાર કરીએ છીએ. મારા પિતાજી મને કહેતા, “હું (ધર્મની) ટ્રેન ચૂકી ગયો પણ સૌભાગ્યથી છેલ્લો ડબ્બો પકડી લીધો. તારી બધી સગવડ થઈ જશે. તું ધર્મમાર્ગે આગળ વધ.” કોબા એટલે વાત્સલ્યનો આશ્રમ.

પૂજ્ય બહેનશ્રીએ જણાવ્યું કે સ્વ. હિંમતભાઈનું જીવન ભારતીય સંસ્કૃતિને અનુરૂપ હતું. તેઓ દેશભક્ત હતા. સ્વરાજની લડાઈમાં તેઓ જેલમાં ગયા હતા. તેઓ ગાંધીરંગથી રંગાયા હતા અને ખાદી પહેરતા. આદ. લીલાબેનનું આદર્શ જીવન જોઈને હૃદય નમી પડે છે. તેઓ અવારનવાર પરિવારજનો સાથે સંસ્થામાં પધારી સત્સંગનો લાભ લે છે. સ્વ. હિંમતભાઈના આત્માને ભાવપૂર્વક સ્મરણાંજલિ અર્પીએ છીએ.

આ પ્રસંગે પૂજ્ય લીલાબેન પરિવાર તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું.

(૨) તા. ૦૩-૧૧-૨૦૧૯ ના દિવસે સ્વ. શ્રી કિશોરભાઈ કાંતિલાલ ખંધારના આત્મશ્રેયાર્થે તેઓના પરિવારજનો (આદ. શ્રી સુખમાબેન, બા.બ્ર. શ્રી પરિમલભાઈ, શ્રી મોનાબેન - શ્રી મુકેશભાઈ, શ્રી સોનાબેન - શ્રી ડીમ્પલભાઈ) તરફથી આપણી સંસ્થામાં શ્રી આત્મસિદ્ધિ પારાયણ રાખવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિદ્યાસાગરજી વિરચિત શ્રી ચોવીસ તીર્થકરોની દોહા સ્તુતિ, શ્રી જિનવાણી સ્તુતિ, મંગલભાવના વગેરેનું ભાવપૂર્વક પારાયણ કરેલ.

સ્વ. કિશોરભાઈનો ગુણાનુવાદ કરતાં આદ. શ્રી મનહરભાઈ જશવાણીએ જણાવ્યું કે કિશોરભાઈમાં રહેલા સદ્ગુણોને આપણે જીવનમાં પ્રગટાવીએ તો તેઓને સાચી શ્રદ્ધાંજલી આપી ગણાય. આધુનિક યુગના શ્રવણ બા.બ્ર.શ્રી પરિમલભાઈ છે કે જેઓએ તેમના માતાપિતાની ખૂબ સેવા કરી છે. કિશોરભાઈએ સંતાનોને સુસંસ્કારો આપ્યા. તેઓનો પરિવાર ધર્મમય જીવન જીવે છે.

કિશોરભાઈના ભાઈ આદ. શ્રી રમેશભાઈ ખંધારે ગુણાનુવાદ કરતાં જણાવ્યું કે અમારા પાંચેય ભાઈઓમાં તેઓનું વ્યક્તિત્વ વિશિષ્ટ હતું. તીવ્ર સ્મરણશક્તિ, ધર્મભાવના, દૃઢ સંકલ્પશક્તિ, સમતાભાવ જેવા સદ્ગુણોવાળુ તેઓનું વ્યક્તિત્વ હતું. કેન્સર જેવા અશાતાના ઉદયમાં કિશોરભાઈ સમતાભાવ રાખી શક્યા હતા.

બા.બ્ર. શ્રી ચેતનભાઈએ શ્રદ્ધાંજલી અર્પતા જણાવ્યું કે કિશોરભાઈ ધર્માનુરાગી શ્રાવક હતા. જીવનના અંતિમ ૨૦ વર્ષો તેમણે સત્સંગ અને શાસ્ત્રપારાયણમાં વીતાવ્યા. તેઓએ ઈષ્ટોપદેશ, છ ઢાળા, તત્ત્વાર્થ સૂત્ર, દ્રવ્ય સંગ્રહ જેવા અનેક શાસ્ત્રો કંઠસ્થ કર્યા હતા. શ્રી પરિમલભાઈએ રાત-દિવસ શારીરિક અને આત્મિક સેવા કરીને સુપુત્ર તરીકેનું કર્તવ્ય નિષ્ઠાપૂર્વક બજાવ્યું. અમેરિકા જઈ પરિમલભાઈએ ઉચ્ચ અભ્યાસ કર્યો પણ તેઓનું મન આધ્યાત્મિક સાધનામાં જોડાઈ ગયું. મુક્તાગિરિ સિદ્ધક્ષેત્રમાં પરિમલભાઈએ આજીવન બ્રહ્મચર્યવ્રત અંગીકાર કર્યું હતું.

કિશોરભાઈના ભાઈ આદ. શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધારે ગુણાનુવાદ કરતાં જણાવ્યું કે કિશોરભાઈએ ધર્મની જ્યોત જગાવી પોતાના જીવનમાં ધર્મને વણી લીધો હતો. તીર્થના ઉછરંગી, વાત્સલ્ય, પરોપકાર, કુટુંબપ્રેમ, સમતાભાવ જેવા અનેક સદ્ગુણો તેઓ ધરાવતા હતા. તેઓ કોબા આશ્રમમાં સત્સંગ અર્થે અવારનવાર પધારતા. અમને કહેતા કે પૂજ્ય સાહેબજીનું શરણ છોડશો નહિ. કળિયુગમાં આવા પુરુષો ઓછા મળશે. પૂ. સાહેબજીનું સૂત્ર “ચાલશે, ફાવશે, ભાવશે, ગમશે” કિશોરભાઈએ તેમના જીવનમાં ચરિતાર્થ કરેલ. મહેન્દ્રભાઈ અને અન્ય નાના ભાઈ-બહેનોને અમેરિકા ભણવા મોકલવામાં તેમનો સિંહફાળો હતો. કિશોરભાઈનું લાંબુ-સંતોષી-સાદુ-ધર્મમય જીવન અને અંતિમ શાંતિ-સમતા જોતા તેઓ જીવન અને મૃત્યુને સફળ કરી ગયા.

બા.બ્ર. આદ. શ્રી પરિમલભાઈ ખંધારે જણાવ્યું કે સંસારી પિતાએ પરમપિતા પરમાત્મા તરફ અંગુલિ-નિર્દેશ કર્યો તે તેમનો મોટો ઉપકાર છે. આપણી ચામડીના જોડા બનાવીને મા-બાપને પહેરાવીએ તો પણ તેઓનું ઋણ ચૂકવી ના શકાય. તેઓને ધર્મના માર્ગે વાળીએ તો ઋણમુક્ત થવાય. મારા પિતાશ્રી તકલીફોને હળવાશથી લેતા. જાગૃતિપૂર્વક શાસ્ત્રપારાયણ કરતા. કોબા આશ્રમને પોતાનું ઘર ગણતા. કિશોરભાઈની મોટી સુપુત્રી મોનાબેન IAS થઈને ૨૩ વર્ષથી પ્રમાણિકતા અને નિષ્ઠાપૂર્વક પ્રજાની સેવા કરે છે. હાલ ટોકિયોમાં ભારતિય એલચી કચેરીમાં આર્થિક અને ઔદ્યોગિક બાબતોના સચીવ છે. તેમણે પોતે એક કાવ્ય રચીને મોકલેલ કે જેમાં પિતા (કિશોરભાઈ) ના પ્રેમ-વાત્સલ્ય-હુંફું સુંદર રીતે વણી લીધેલ. નાની સુપુત્રી સોનાબેને તે વાંચી સંભળાવેલ અને સૌની આંખો ભીની થયેલ.

પૂજ્ય બહેનશ્રીએ ગુણાનુવાદ કરતા જણાવ્યું કે ખંધાર પરિવારના સદ્ગુણો જાણી હેયું ભાવથી ગદ્ગદિત થઈ જાય છે. આપ સંસ્થામાં પધારીને અમારા સૌનું સમાધિમરણ થાય તેવા પ્રયત્નો કરજો.

આ પ્રસંગે આદ. શ્રી સુષમાબેન ખંધાર પરિવાર તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું.

ગોધમજી મુકામે સત્સંગ મેળાવડો સાનંદ સંપન્ન

તા. ૦૩-૧૧-૨૦૧૯ ના દિવસે ગોધમજી (તા. ઈડર) મુકામે સત્સંગ મેળાવડો યોજાયો હતો. શ્રી લાલજીબાપા મુમુક્ષુમંડળના તત્વાવધાનમાં સ્વ. હીરાબેન કેશાભાઈ સુતરિયાના સ્મરણાર્થે સુતરિયા પ્રહ્લાદભાઈ અને વિષ્ણુભાઈ કેશાભાઈ દ્વારા ઉપરોક્ત સત્સંગ મેળાવડાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આપણી સંસ્થાના પ્રતિનિધિ તરીકે આદ. બા.બ્ર.સુરેશજી ગોધમજી પધાર્યા હતા. આદ. સુરેશજીએ જીવનું સંસારપરિભ્રમણ, મનુષ્યદેહની દુર્લભતા, પાપોથી મુક્તિ, ભક્ષ્ય-અભક્ષ્યનો વિવેક વગેરે મુદ્દાઓને અનુલક્ષીને સરળ છતાં સચોટ શૈલીમાં સ્વાધ્યાય આપ્યો હતો. સમારંભમાં લગભગ ત્રણ હજાર જેટલા ભક્તજનો પધાર્યા હતા. ભોજનપ્રસાદી લીધા બાદ સૌ છૂટા પડ્યા હતાં.

યુગપુરુષ પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીની ૧૫૨મી જન્મજયંતિના ઉપક્રમે ત્રિદિવસીય સત્સંગ-સ્વાધ્યાય-ભક્તિના કાર્યક્રમ સાનંદ સંપન્ન

સંસ્થાની વિનંતીને સ્વીકારી રાજકોટથી આદ. શ્રી સુધીરભાઈ મહેતા કોબા પધાર્યા હતા. તેઓએ તા. ૧૧-૧૧-૨૦૧૯ થી તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૯ કુલ ત્રણ દિવસ દરમ્યાન પરમકૃપાળુદેવના અલૌકિક અંતરંગ ચારિત્રની વચનામૃતજના વિવિધ પત્રાંકોના આધારે સુંદર છણાવટ કરી હતી. તેથી સૌના ભાવ ઉલ્લસિત થયા હતા.

પૂજ્યશ્રી ગોકુળભાઈના પધારવાથી સોનામાં સુગંધ ભળી હતી. તેઓએ ‘પાહુડ દોહા’ ના આધારે મનનીય સ્વાધ્યાયમાં જણાવ્યું હતું કે દેહસ્થિત આત્માને સ્વસંવેદન દ્વારા જાણી લેવો તે માટે જ બધી સાધના છે.

આદ. બા.બ્ર. સુરેશજીએ તેમના સ્વાધ્યાયમાં જણાવ્યું હતું કે આપણે કૃપાળુદેવના જીવન સાથે આપણા જીવનને મેળવવું. આપણે તેમના જીવનને આત્મસાત્ કરવું.

સવારે દૈનિક આજ્ઞાભક્તિ, અભિષેક તથા પૂજા કરવામાં આવી હતી. જન્મદિન નિમિત્તે શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્રજીની પૂજા કરી હતી. પૂર્ણિમાના દિને સવારે શ્રી રાજમંદિરમાં ભક્તિ કરી હતી તથા રાત્રે વિશેષ ભક્તિનું આયોજન હતું; જેમાં મુમુક્ષુઓએ ખૂબ ભાવપૂર્વક ભક્તિ કરી હતી. તા. ૧૩ મી એ સવારે નંદીશ્વરદ્વીપની પૂજા કરી હતી.

ત્રણેય દિવસ મુમુક્ષુઓના સૌજન્યથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું.

આસો માસની આયંબિલની ઓળી

સંસ્થામાં નીચેના મુમુક્ષુ ભાઈઓએ આસો માસની આયંબિલની ઓળી કરી હતી. (૧) શ્રી રમણભાઈ શાહ (૨) શ્રી રમેશભાઈ ખંધાર. આ ઉપરાંત અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ - બહેનોએ શક્તિ અનુસાર છૂટક આયંબિલ કર્યા હતા. તપસ્વી ભાઈ-બહેનોને સંસ્થા તરફથી અનુમોદના સહ ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ.

સંસ્થામાં બા.બ્ર. ડૉ. સુજતાદીદીની સ્વાધ્યાયશ્રેણી સંપન્ન

આપણી સંસ્થામાં તા. ૨૪-૧૧-૨૦૧૮ થી તા. ૦૧-૧૨-૨૦૧૮ દરમિયાન બા.બ્ર. ડૉ. સુજતાદીદીની પૂજ્ય આચાર્યશ્રી નેમિચંદ્ર સિદ્ધાંતયજ્ઞવર્તી વિરચિત 'શ્રી ગોમટસાર (જીવકાંડ) અધિકાર-૧' ના આધારે સ્વાધ્યાયશ્રેણી સંપન્ન થઈ. આદ. સુજતાબેને 'શ્રી સમયસાર' ની શ્રી જયસેન આચાર્યની ટીકા પર સંસ્કૃતમાં Ph.D. કરેલ છે. પૂજ્ય સમંતભદ્ર મહારાજ પાસે તેઓશ્રીએ આજીવન બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કર્યું. તેઓએ ત્રણ પ્રતિમા ધારણ કરેલ છે. તેઓશ્રીએ 'શ્રી લબ્ધિસાર' ગ્રંથનો સરળ ભાષામાં અનુવાદ કર્યો છે. તેમાં કરણાનુયોગના કઠિન ગણિતનું સરળતાથી સમજી શકાય તેવું આલેખન કર્યું છે. કુંભોજમાં કરુણાનુયોગની અનેક શિબિરો કરાવી છે. ગુરુકુળના બાળકોના સંસ્કારસિંચનમાં પણ તેઓશ્રીએ સુંદર યોગદાન આપ્યું છે. તેઓ સને ૧૯૮૪ માં કોબા સંસ્થામાં પ્રથમ વખત પધાર્યા હતા. સંસ્થાના સ્વાધ્યાયહોલનું ઉદ્ઘાટન તેઓશ્રીના વરદ હસ્તે થયું હતું. તેઓ સમંતભદ્ર મહારાજના સાન્નિધ્યમાં રહ્યા છે તેમજ આદ. ગજાબેન પાસે રહીને શાસ્ત્રોનો ગહન અભ્યાસ કર્યો છે.

સંસ્થામાં યોજાયેલ સ્વાધ્યાયશ્રેણી દરમિયાન તેઓશ્રીએ શ્રી ગોમટસાર (જીવકાંડ) અધિકાર-૧ ની ૬૭ ગાથાઓને સરળ છતાં સચોટ, તર્કબદ્ધ શૈલીમાં પ્રસ્તુત કરી મનનીય સ્વાધ્યાય આપ્યા હતા. સૌને તત્ત્વજ્ઞાન પીરસ્યું હતું. તેઓના સ્વાધ્યાયશ્રવણથી મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ સંતોષ અને આનંદની લાગણી અનુભવી. બ્ર. રીનાબેન શાહે સાત દિવસના સ્વાધ્યાયનો સારાંશ (શોર્ટ સમરી) પાવર પોઈન્ટ પ્રેઝન્ટેશન દ્વારા પ્રોજેક્ટર પર પ્રસ્તુત કરીને સમજાવ્યો હતો.

સંસ્થામાં બોડી પ્રોફાઈલ (પેથોલોજી) તપાસ કેમ્પ સંપન્ન

સંસ્થા સંચાલિત મેડિકલ સેન્ટરના ઉપક્રમે તથા ગ્રીનકોસ પેથોલોજી એન્ડ મોલેક્યુલર લેબોરેટરીના સહયોગથી પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના ૮૯મા જન્મમંગલદિન નિમિત્તે, આદ. શ્રી તરલાબેન દિનેશભાઈ બાવીસી પરિવાર (રાજકોટ) ના સૌજન્યથી સંસ્થામાં તા. ૦૧-૧૨-૨૦૧૮ ના દિવસે બોડી પ્રોફાઈલ તપાસ કેમ્પનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના વરદ હસ્તે દીપ-પ્રાગટ્ય અને શ્રી નવકારમંત્રના ઉચ્ચાર સહ કેમ્પનો શુભારંભ થયો. પ્રાસંગિક ઉદ્બોધનમાં સંસ્થાના ટ્રસ્ટી મહોદય આદ. ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજીએ સેવાધર્મનું મહત્ત્વ સમજાવીને કેમ્પને સફળ બનાવવામાં સહયોગ આપનારા સેવાભાવી મહાનુભાવોનો આભાર વ્યક્ત કર્યો. આ હેતુ ચેક અપ કેમ્પમાં નીચે મુજબના ટેસ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા. CBC, SGPT (લીવર માટે) TSH(થાઈરોઈડ માટે), વિટામીન-ડી-૩, Lipid Profile (કોલેસ્ટ્રોલ માટે), કેલ્શિયમ (હાડકાં માટે), Creatinine (કીડની), વિટામિન-B12, બ્લડ સુગર અને Uric Acid (વા માટે).

૭૨૭ વ્યક્તિઓએ આ કેમ્પનો લાભ લીધો હતો. કેમ્પને સફળ બનાવવા માટે ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી ઉપરાંત શ્રી નીતાબેન લોઢિયા, શ્રી પ્રજ્ઞેશભાઈ પટેલ, શ્રી ચંપકભાઈ પરમાર્થી, શ્રી દીપકભાઈ શેઠ, શ્રી ધવલભાઈ ડાભી, શ્રી નરેન્દ્રભાઈ કાપડી વગેરે સેવાભાવી મહાનુભાવોએ બહુમુખી યોગદાન આપ્યું હતું. આ ઉપરાંત ગૃહપતિશ્રી મેહુલભાઈ પંડ્યા તથા ગુરુકુળના વિદ્યાર્થીઓ, શ્રી હરીશભાઈ વાઘેલા, શ્રી સુનીલભાઈ રાવલે પણ પોતાની સેવાઓ આપી હતી.

સંસ્થામાં ડિસેમ્બરની આધ્યાત્મિક શિબિર સારાંદ સંપન્ન

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના ૮૯મા જન્મદિન નિમિત્તે સંસ્થામાં તા. ૦૧-૧૨-૨૦૧૯ થી તા. ૦૩-૧૨-૨૦૧૯ ત્રિદિવસીય આધ્યાત્મિક શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. દેશ-વિદેશના અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ શિબિરનો લાભ લીધો હતો. શિબિરનો પ્રારંભ દીપ-પ્રાગટ્યથી થયો.

સ્વાધ્યાય : શિબિર દરમિયાન પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સ્વાધ્યાય વીડિયો કેસેટના આધારે યોજાયા હતા. પૂજ્યશ્રીએ આશીર્વાચન આપતા જણાવ્યું કે આપણે હોંશથી જન્મદિન ઉજવીએ છીએ, પણ વિચારવું કે દુર્લભ મનુષ્યભવ મળ્યો છતાં જોઈએ તેવું આત્મકલ્યાણ કર્યું કે નહિ? હવે બાકી જેટલા વર્ષો રહ્યા છે તેમાં ધર્મપંથે ચાલવાનો પૂર્ણ પ્રયત્ન કરવો. અંતરથી પરમાત્માનું શરણ લઈએ અને તેઓની આજ્ઞાનુસાર ચાલવા પ્રયત્ન કરીએ.

આદ. ડૉ. સુજાતાબેને ‘મોહનાશના ઉપાયો’ વિષય પર સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે વસ્તુ (પદાર્થ) નો નિર્ણય કરવા માટે સ્વાધ્યાય કરવાનો છે. આત્માનુભવ માટે વસ્તુસ્વભાવનો, તેના સાધનોનો અને શેયનો નિર્ણય કરવો. આકુળતામાં દુઃખ અને નિરાકુળતામાં સુખ છે. મિથ્યાત્વ અને કષાય દુઃખના કારણો છે. શ્રી અરિહંત પ્રભુના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને જાણી અરિહંતનો નિર્ણય કરીને સ્વાત્માનો અનુભવ કરવા પ્રયત્ન કરવો. જિનશાસ્ત્રોના અધ્યયન દ્વારા પદાર્થનો નિર્ણય થાય છે. સ્વ-પર ભેદવિજ્ઞાનનો પુરુષાર્થ નિરંતર કર્તવ્ય છે. ભેદવિજ્ઞાનની સિદ્ધિ માટે સર્વ સાધનો છે.

જયપુર નિવાસી ડૉ. સંજીવકુમાર ગોધાએ જૈનદર્શનમાં M.Phil (ગોલ્ડમેડલ) કર્યું છે. ‘જૈનદષ્ટિએ ત્રણ લોક’ વિષય પર તેઓશ્રીએ Ph.D. કરેલ છે. શ્રી દિગંબર જૈન પંચાયત (તેરાપંથી) બડામંદિર, જયપુરના તેઓ મહામંત્રી છે. તેઓશ્રી લિખિત અને સંપાદિત ૧૩ જેટલા પુસ્તકોનું પ્રકાશન થયું છે અને ૩૦ થી અધિક લેખો પ્રકાશિત થયા છે. સને ૧૯૯૩ થી અત્યાર સુધીમાં તેઓએ ૨૫,૦૦૦ થી વધારે પ્રવચનો આપ્યા છે. તેઓ દેશ-વિદેશમાં જૈનધર્મનો પ્રચાર-પ્રસાર કરી રહ્યા છે. તેઓશ્રીને અનેક એવોર્ડ એનાયત કરવામાં આવ્યા છે. શિબિર દરમિયાન તેઓશ્રીએ ‘ત્રણ લોકનું સ્વરૂપ’ વિષય અંતર્ગત વિશ્વની રચના, ત્રણ વાતવલયો, લોકની લંબાઈ અને ક્ષેત્રફળ, ત્રસનાડી, વિગ્રહગતિ, મનુષ્યભવની દુર્લભતા, અસંખ્યાત દ્વીપ અને સમુદ્ર, અકૃત્રિમ ચૈત્યાલય, આવલી અને સમય, સંમૂર્ચિમ જીવો, સુમેરુપર્વત, જંબુદ્વીપ, લવણ સમુદ્ર, કુભોગભૂમિઓ, ભોગભૂમિના જીવો, પાંડુકશિલા અને તીર્થંકરોના અભિષેક, કલ્પકાળ, વિજયાર્ધ પર્વત, ભરતક્ષેત્ર, વૃષભાચલપર્વત, ૮ પૃથ્વીઓ, નરક પૃથ્વીના નામ, નારકી જીવોના દુઃખો અને લેશ્યા, દેવોના પ્રકાર અને નિવાસ, નરકમાં જવાના કારણો, સ્વર્ગલોક, સ્વર્ગની રચના, વૈમાનિક દેવોના પ્રકારો, ૧૦૦ ઇન્દ્રો, દેવગતિના દુઃખો, સિદ્ધશિલા, સિદ્ધાલય વગેરે બાબતોને પ્રોજેક્ટર દ્વારા ચિત્રો-આકૃતિઓ બતાવીને સુંદર સમજૂતી આપી હતી. તેઓએ આકર્ષક શૈલીમાં સ્વાધ્યાય આપીને સૌના હૃદય જીતી લીધા.

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળભાઈ દેસાઈએ પ્રાસંગિક ઉદ્બોધનમાં જણાવ્યું કે સંતની ઉપસ્થિતિ જ સ્વયં સ્વાધ્યાય બની જાય છે. પૂજ્ય સાહેબજી પાસેથી મને જે મળ્યું છે તેવું ક્યાંયથી મને મળ્યું નથી. સાહેબજી પાસેથી જે દર્શન મળે છે તે આપણો વારસો છે. પૂજ્યશ્રીએ અધ્યાત્મજગતમાં માનવીની પ્રતિષ્ઠા કરી. પૂજ્યશ્રી

પાસે સંસ્કૃતિદર્શન છે, વ્યાપકતાનું દર્શન છે, વિરાટ દર્શન છે. તેઓ આપણને વિરાટ આકાશના દર્શન કરાવે છે. તેઓશ્રીની ૮૮ વર્ષથી જીવનયાત્રા આપણો વારસો છે. પૂજ્યશ્રીએ કદી લોકપ્રિયતાની ખેવના કરી નથી. પારદર્શીપણું અને પ્રસન્નતા એ પૂજ્યશ્રીના વ્યક્તિત્વના અદ્ભુત પાસાઓ છે. સંતના સ્પર્શે પારસમણિ બની જવાય. પૂજ્યશ્રીનું જીવન ખુલ્લી કિતાબ જેવું છે. સંસારમાં આવતા ખાડાઓને ઓળંગી અધ્યાત્મના પંથે ચાલવાનો આપણે પ્રયત્ન કરીએ.

આદ. બા.બ્ર. સુરેશજીએ વચનામૃત પત્રાંક-૧૭૨ ના આધારે ભક્તિમાર્ગ, સત્પુરુષોનું માહાત્મ્ય, જીવની અનાદિકાળની ભ્રાંતિ, દોષોનો સ્વીકાર, પ્રાયશ્ચિત્ત, સદ્ગુરુની આવશ્યકતા, આજ્ઞાપાલનનું મહત્ત્વ વગેરે બાબતો પર પ્રકાશ પાડતા જણાવ્યું કે અનંતકાળથી જીવને સ્વરૂપ વિશે ભ્રાંતિ રહી ગઈ છે. સ્વદોષદર્શન કરવું. ભૂમિકા વિના સાચું ધ્યાન થઈ શકે નહિ. સરળ અને પારદર્શી જીવન બનાવવું. ધ્યેય (આત્મજ્ઞાન) ની પ્રાપ્તિ માટે શક્તિ વાપરવી. ઉપયોગને જ્ઞાનાભ્યાસમાં રોકવો. તે જ્ઞાનાભ્યાસ સત્પુરુષની આજ્ઞા અનુસાર કરવો.

ભક્તિસંગીત :- તા. ૦૧-૧૨-૨૦૧૮ ના રાત્રે આદ. શ્રી જય અશોકભાઈ શાહે હૃદયના તારને ઝંકૂત કરી દે તેવી ભાવવાહી ભક્તિ દ્વારા સૌના હૃદયને પ્રભુ-ગુરુ પ્રેમથી પ્લાન્વિત કરી દીધા હતા. તા. ૦૨-૧૨-૨૦૧૮ ના રાત્રે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ ભાવવાહી ભક્તિ કરાવી હતી.

પ્રકીર્ણ :- શિબિર દરમ્યાન પ્રાતઃકાળની ભક્તિ, જિનાભિષેક, જિનપૂજા, સાયંકાલીન દેવવંદન વગેરે કાર્યક્રમો નિયમિતપણે યોજાયા હતા. શિબિર દરમિયાન નીચેના દાનવીર મહાનુભાવો તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું :- (૧) શ્રીમતી શારદાબેન ચીમનલાલ શાહ, મુંબઈ હસ્તે : શ્રીમતી વીણાબેન કમલેશભાઈ ગોસલિયા (૨) જયાગૌરી શંકરલાલ ખત્રી, હસ્તે : ડૉ. સોનેજી પરિવાર, અમદાવાદ (૩) શ્રી સુભદ્રાબેન જગજીવનદાસ તુરખિયા, હસ્તે : શ્રી કિરણભાઈ તુરખિયા, ચેન્નાઈ (૪) શ્રી તરલાબેન દિનેશભાઈ બાવીસી પરિવાર, રાજકોટ. શ્રી રેખાબેન પરમાર્થી, શ્રી રમાબેન દેસાઈ, શ્રી સુશીલાબેન કારાણીએ બોધાત્મક અને કલાત્મક રંગોળી બનાવી હતી. શ્રી સુધાબેન પ્રફુલભાઈ લાખાણી પરિવાર તરફથી પરિવારદીઠ પૂજ્યશ્રીના સુંદર ચિત્રપટની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. પૂજ્યશ્રીના જન્મમંગલદિન નિમિત્તે પેંડા તથા ખજૂરની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. આદ. શ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળાના સુપુત્રી રુચિબેને દુબઈ મુકામે ૬૦ જેટલા ઘેટા-બકરાંને અભયદાન આપ્યું હતું. તેઓની કરુણા ભાવનાની કોબા પરિવારે અનુમોદના કરી હતી.

= સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા દાનવીર મહાનુભાવો =

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :-

સાધારણ ખાતુ :	(૧) શ્રી પ્રકાશભાઈ હેમેન્દ્રભાઈ શાહ, અમદાવાદ (સંસ્થાના નવા ગેટ નિર્માણ પેટે)	રૂા. ૫,૦૦,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી વિમલાબેન ટી. સાવલા, મુંબઈ	રૂા. ૨૦,૦૦૦/-
	(૩) શ્રી બુંદેલખંડ યાત્રા નિમિત્તે સર્વ મુમુક્ષુઓ તરફથી હસ્તે : શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર	રૂા. ૧૫,૦૦૦/-
ગુરુકુળ :	(૧) શ્રી દક્ષાબેન પી. શાહ, બરોડા (સ્વામિવાત્સલ્ય)	રૂા. ૭૯,૦૦૦/-
ભોજનાલય :	(૧) બા.બ્ર. શ્રી ચેતનભાઈ હિંમતલાલ શાહ પરિવાર, મુંબઈ (કાયમી તિથિ)	રૂા. ૧,૫૦,૦૦૦/-

	(૨)	બા.બ્ર.શ્રી પરિમલભાઈ કિશોરભાઈ ખંધાર, અમદાવાદ રૂા. ૨૬,૦૦૦/- (જ્ઞાનદાન, ગુરુકુળ, મેડિકલ, સાધારણ ખાતુ)	
જ્ઞાનદાન :	(૧)	શ્રી ડૉ. સરલાબેન શાહ, અમદાવાદ રૂા. ૧૫,૦૦૦/- હસ્તે : શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ ગોસલિયા (ગુરુકુળ, ભોજનાલય)	
	(૨)	શ્રી અશોકભાઈ પી. શાહ, મુંબઈ રૂા. ૧૧,૦૦૦/- (મેડિકલ, વૈયાવચ્ચ)	
ઑડિયો-વીડિયો પ્રોજેક્ટ :		શ્રીપાલભાઈ આઈ. મહેતા, (યુ.એસ.એ.) રૂા. ૧૦,૦૦૦/- (હસ્તે : શ્રી પ્રવીણભાઈ વી. મહેતા)	

Foreign Contribution દ્વારા દાનરાશિ મોકલનાર દાતાઓ માટે
હવેથી નીચે જણાવેલ બેંકમાં દાનરાશિ મોકલવા વિનંતી.

BANK DETAILS FOR FOREIGN DONORS

IN FAVOUR OF	SHREE SATSRUT SEVA SADHANA KENDRA
NAME OF BANK	KOTAK MAHINDRA BANK
BRANCH	CHANDKHEDA BRANCH, AHMEDABAD-382424
A/C NO.	8912898043
IFSC CODE	KKBK0000839
SWIFT CODE	KKBKINBB
PAN NO.	AADTS7538Q
WEB	www.shrimadkoba.org
E-mail	mail@shrimadkoba.org
Tel. No.	(079)-23276219 / 23276483 / 84

INCOME TAX EXEMPTION UNDER SECTION (80G) 5 OF THE INCOME TAX ACT,
1961. VIDE NO. CIT / GNR / 80G / GNR89 / 2008-2009
Income Tax Registration U/s. 12AA. 041910192

છાલા ગામમાં સત્સંગનું આયોજન

મોટા ચિલોડા નજીક આવેલ છાલા ગામમાં પટેલ સમાજ દ્વારા સત્સંગનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. સંસ્થાના પ્રતિનિધિ તરીકે આદ. બા.બ્ર. સુરેશજીએ ‘મનુષ્યભવની દુર્લભના’ અને ‘સમયનું મૂલ્ય’ વિષયો અંતર્ગત સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે અતિ દુર્લભ મનુષ્યભવને પ્રાપ્ત કરીને આપણે આત્મકલ્યાણ અને પરકલ્યાણના કાર્યો કરવાં જોઈએ. વીતી ગયેલો સમયે કદી પાછો આવતો નથી. માટે સમયનો સદુપયોગ કરી લેવો.

**ગુજર જાયેગા યે વક્ત ભી, જરા સબ તો રખ,
જબ ખુશી હી ન ઠહરી, તો ગમ કી ક્યા ઓકાત હૈ**

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી પદ્મસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સા.
સાથે સત્સંગ વેળાએ

સંસ્થાના સન્નિષ્ઠ કાર્યકર્તાઓ

સંસ્થાના ટ્રસ્ટી આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ એચ. શાહના અમૃત મહોત્સવની ઉજવણી વેળાએ

આદ. શ્રી સુધાબેન પ્રફુલભાઈ લાખાણીની સાધનાકુટિરમાં સત્સંગ વેળાએ

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal Regd. No. : GAMC - 309/2018-2020
issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2020 - Publication Date 15th of every month

શ્રી દીપાવલી આરાધના શિબિર વેળાની તસવીરો

પૂજ્યશ્રીની પાવન નિશા

આદ. ડૉ. જિતેન્દ્રભાઈ શાહ

આદ. બા. બ્ર. સુરેશજી

પ્રભુ મહાવીરને નિર્વાણલાલુ અર્પણ વેળાએ

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

૧

‘દિવ્યધ્વનિ’ ડિસેમ્બર-૨૦૧૯ ના અંક માટે રૂ. ૨૧,૦૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ

સ્વ. શ્રી પ્રફુલભાઈ કારાણીની પુણ્યસ્મૃતિ નિમિત્તે

હસ્તે : કારાણી પરિવાર, મુંબઈ

તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

૨

‘દિવ્યધ્વનિ’ ડિસેમ્બર-૨૦૧૯ ના અંક માટે રૂ. ૨૧,૦૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ

શ્રીમતી હાર્દિકાબેન જગદીશભાઈ ભીમાણીના સ્મરણાર્થે

હસ્તે : જીવણલાલ એમ. ભીમાણી પરિવાર, રાજકોટ

તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of

Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra - Koba - 382 007. Dist. Gandhinagar (Gujarat).

Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate, Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

To,